

sonetul italian

«Sonetul este una din formele fixe ale poeziei, găsită de italienii secolului al XIII-lea, în Sicilia, și ilustrată de-atunci de mulți și renumiți poeți, de Dante și Petrarca, de Lope de Vega și Camoens, de Shakespeare și Milton, de Goethe, Heine și Lenau, de Stefan George și Rilke. Românii l-au cultivat de asemeni. Eminescu a turnat în formele lui riguroase unele din inspirațiile cele mai mărturisitoare despre sine.

Constrângându-se la același număr de versuri, de aceeași măsură, la aceeași alternanță de rime (care, de altfel, a variat de mai multe ori în cursul timpului), poeții sonetelor ajung să smulgă fanteziei lor imagini sau expresia unor gânduri și a unor simțiri pe care altfel nu le-ar fi găsit. Constrângerea este creatoare în poezie, fiindcă obligă la cercetare mai activă și ajunge a stabili relații între elemente ale expresiei care, în alte împrejurări, nu s-ar fi întâlnit niciodată. Forma fixă reprezintă, prin aceste virtuți ale ei, o admirabilă tehnică a invenției. Sonetul o folosește prin multiplele lui limitări, dar și prin structura lui generală, care face să urmeze tensiunii stabilite în primele două strofe de câte patru versuri destinderea din terține și explozia versului final. Concentrării sonetului îi datorăm deci unele din momentele cele mai bune ale liricii universale.»

TUDOR VIANU

596

sonetul italian

în evul mediu și renaștere

sonetul italian

editura minerva

Vol. I-II lei 10

Coperta | *Detaliu din Botticelli*

sonetul italian

**În evul mediu
și renaștere**

**TRADUCERE, PREFAȚĂ ȘI NOTE DE
C. D. ZELETIN**

1970

**E D I T U R A M I N E R V A
B U C U R E Ș T I**

SONETUL ITALIAN ÎN EVUL MEDIU ȘI RENAAȘTERE

Poezia lirică a Renașterii italiene este dominată de sonet. Cultivat cu multă fervoare în această epocă de înalt reviriment spiritual, sonetul nu avea să mai fie vreodată obiectul unei atît de religioase devoțiuni, nu avea să mai găsească o atît de largă prețuire printre artiști și printre toți cei în tangență cu spiritualitatea vremii lor. Descoperim în această receptivitate rar întîlnită expresia gustului pentru cizelat și desăvîrșit, pentru acuratețea lucrării umane. În dispoziția spiritului de a se realiza în forme de artă perfecte dăm peste drumul ascuns, întors lăuntric, prin care artistul încerca să atingă calitatea desăvîrșirii divine în sens neoplatonician și ne aflăm undeva în zona purificată a unei religii. Această tendință indică momentul psihologic major al Renașterii: realizarea în fapt a echilibrului și a conștiinței lui. Era drumul spre om și spre o limpezire a nebuloaselor lui determinări. Filozofii Academiei neoplatonice din Florența, Georgios Gemistos Plethon, Pico della Mirandola, Marsilio Ficino, Cristoforo Landino și încă mulți alții, îl arătaseră, ridicîndu-l pe Platon la înălțimea autorității supreme. Răspunsul dat lui Agathon de Socrate, în foarte cititul pe atunci *Banchet* al lui Platon, a luminat ca un astru nou lumea Renașterii italiene. În cunoașterea frumuseții poți da peste izvorul înălțării și fericirii: adorînd-o, realizezi virtutea

și trăiește adevărul. Imaginea cea mai apropiată de sublima splendoare este omul și rodul ostenețelor sale în crearea de frumuseți. Plăsmuirea de artă revela oamenii Renășterii o ordine mai înaltă, întrucât ei nu se limitau numai la a găsi în ea o rațiune oarecare, normă de organizare a figurativului, ci întrezăreau rațiunea demiurgică. Este într-un tot impresionantă puterea pe care o aveau artiștii acestor timpuri de a conferi viață artificialului prin filozofie. Era o moștenire transmisă de Evul Mediu, care nu-l iubea mai puțin pe Platon... Fără suflul ideii, fără conștiința funcției — dacă am putea spune așa — autoreproducătoare de frumuseți, după care frumusețea este fiică a unei alte frumuseți și induce în om frumusețea atitudinii etice, perfecțiunea artei ar fi rămas rece și lipsită de viață, ar fi rămas o lucrare exactă și atit. Comuniunea esteticului cu eticul face ca lumina vremurilor Renășterii să aibă și căldură și ne ajută să înțelegem cum din filozofia neoplatonică s-a născut umanismul ce definește o epocă încă plină de mister.

Sonetul venea, cu mica lui mare bogăție, să răspundă și el nevoii generale de desăvârșire pe care poetul o simțea. Fusesse inventat cu peste o sută de ani în urmă, în Evul Mediu și înainte de Dante, dar artistul Renășterii, sensibilizat la rigorile disciplinei impuse de armonie, redescoperea în sonet o posibilitate de verificare a puterii lui de a introduce sistem în elementele disparate ale aceleiași categorii, deci de a se regăsi în rodul aptitudinii creatoare. Întimplătorul îl tulbura ca însuși gândul vătămării armoniei, făcându-l să alăture în minte frumusețea operei sale, suferindă prin accidental, frumuseții naturii, considerată, și în aspectul general, și în infrastructură, imperfectă. El vedea mai puțin frumusețea dinamicii, în care hazardul și intervenția dizarmonică ar avea și o funcție estetică. În zilele noastre cunoaștem un determinism al întimplării, lege statistică, prin care un eveniment poate exista ca hazard numai la un anumit

grad, mai mic, de generalitate în considerarea sistemului, peste care grad el își are o determinare, o funcție, astfel că impuritatea care contraria pe artistul de atunci nu l-ar mai supăra pe cel de astăzi, dacă acesta ar fi și filozof.

Sonetul răspundea, prin constrîngerile lui, concepției activiste ce afirma — în filozofie prin Marsilio Ficino, în poezie prin Giordano Bruno — superioritatea acțiunii asupra contemplării. Acțiunea îngăduie unirea dintre subiect și obiect, contemplarea lasă un gol între ele. Drumul acțiunii trece prin iubire, iar puterea iubirii stă în unirea pe care o săvîrșește. Înălțarea spiritului pentru a îmbrățișa toate treptele existenței se face activ prin iubire, nu prin acceptarea pasivă pe care o înțelege contemplarea. Materia dură a sonetului opunînd rezistență incita mai mult virtuțile active ale poetului pornit în deslușirea acelor raporturi criptice pe care le bănuia existînd *a priori* între idei și cuvinte; ea obliga la o bogată întrepătrundere a lumilor subiectului și obiectului, mai cu seamă atunci cînd sonetul părea să fie ideea ce trebuie descoperită în substanța amestecată a limbii, așa cum statuia trebuia doar scoasă din sinul amorf al pietrei. Era și aceasta, poate, o presimțire a ideilor lui Platon. Sonetul exercita o magie anume, iar sonetele nu erau altceva decît probe pe drumul căutării aceluia sonet ideal, aceluia *summum* pe care pînă astăzi poezia l-a cunoscut rar și a fost și mai rar mulțumită de el. Rămînînd un caz comun inspirației și elaborării, sonetul constituia un filtru al catarsisului, ca să ne exprimăm în termeni aristotelici, o frinare a eliberării afectelor în forme de artă: era o retortă complicată în calea jghibului liber al inspirației, al spontaneității. Privit astfel, și în comparație cu modalități de a fi mai fluente ale poeziei, el îngăduia mai puțin subiectului să se realizeze pe sine, urmînd ca sonetul să fie cel ce se realizează mai mult. I se conferea deci un grad superior de obiectivizare. Această exigență, care este cea a formelor fixe de

poezie în general, contribuie la impresia finală de tensiune a emoției și la menținerea ei mult timp după receptarea sonetului; ea face ca ecoul lăsat de sonetul bun să nu se stingă în criză, ci să se perpetueze ca în plăcerea amintirii unei ființe întâlnite.

Artistul Renașterii afla în condiția lapidarității sonetului posibilitatea formulării reflecțiilor la care era îndreptățit de o bogată experiență spirituală și artistică. Este interesant faptul că, pe măsura creșterii numerice a rigorilor de fixitate, sonetul căpăta un caracter mai sentențios și chiar paremiologic, ajungând uneori — ca în cazul variantei numită *retrogradă* — să constituie o suită de patrusprezece maxime, destul de izolate ca sens unele de altele, dar cu planuri de rezonanță muzicală întrepătrunse. Am adăuga observația că există o firească înclinare a omului de a-și exprima într-o structură ritmată maximele, prin porniri ale subconștientului mai greu de cunoscut. Popoarele au făcut-o cu proverbele, învățații cu adagiile lor. Sonetul oferă un cadru sensibil acestei predispoziții. În cazul sonetului din Renașterea italiană, preluat de la Dulcele Stil Nou, poetul a operat uneori o substituie a conceptualismului acestuia cu sentința, fiind ajutat de caracterul lor înrudit prin gradul înalt de abstractizare și prin funcțiile de simbol — conceptul fiind simbol al unei realități, sentința, simbol al unei experiențe de viață individuală sau socială. Nu înseamnă însă că trebuie să ne așteptăm ca la temelia acestei poezii să descoperim sentința ca atare; vorbim doar despre un stil aforistic. Totuși, setea de înțelepciune a timpurilor a smuls sonetelor endecasilabi cu valoare aforistică de sine stătătoare, perpetuându-le ca pe modele de frumusețe și adevăr. Amintim *Mille piacer non vaglion, un tormento* (Nu dai mii de plăceri pe-un singur zbucium...) (Sonetul 195), al lui Petrarca, vers pe care Michelangelo Buonarroti îl transcrie exact, asimilându-și-l în finalul sonetului său adresat lui Luigi del Riccio (LXXXV), ca pe o ma-

ximă cu paternitate pierdută sau neglijabilă. Îl amintim apoi chiar pe Michelangelo : *Moi ha l'ottimo artista lacun' concetto / Ch'un marmo solo in sè non circonscriva....* (Artistul desăvârșit nu are nici o idee / Pe care marmura în ea să n-o cuprindă...) (LXXXIII). Altminteri, poeții înșiși au statornicit ca ultimul vers, al patrusprezecelea, să rezume întregul cuprins sau să limpezească înțelesul poeziei și să aibă un caracter gnostic. Această cerință îl făcea mai târziu pe Lamartine să afirme, exagerat desigur, că este de ajuns să citești ultimul vers al sonetului pentru a gusta întreaga lui frumusețe. Lucian Blaga intuia aceeași funcție de temelie a ultimului vers, afirmând că „*Sonetul se clădește ca o casă : de jos în sus*”¹. Comprimarea trebuie să se găsească totuși într-un echilibru cu expansiunea, și acesta este inefabilul mobil pe care l-au surprins marii poeți cînd și-au realizat sonetul dens, elastic și aerat. La începutul Renașterii, acest echilibru exista în simț ; mai târziu, în plin miez al Renașterii, el a fost sacrificat în favoarea unei lapidarități prozaice, apoi în favoarea enunțiativului, a degenerării în paradă, în criptografie și chiar în prostul gust, anunțînd încă de pe acum Barocul cu predilecția lui pentru bizar, paradox, pentru mișcarea căutată în dezechilibru și negînd prin toate acestea ideea liniei al Renașterii.

Etimologia cuvîntului *sonet* este prinsă în controversa iscată în jurul originii sonetului. Stabilirea ei este vrednică să lumineze într-o măsură întrebarea privind limba în care a fost scris primul sonet. G. Ménage (1613—1692), în *Origines de la langue françoise* (Originile limbii franțuzești), crede că descinde din sunetul (*son*) rimelor alter-nante ale catrenelor. Dar franțuzescul *son* este atît de înrudit cu italianescul *suono* (latinescul *sonitus*) sau *sono* sau chiar *son*, încît intervenția autorității lui Ménage lasă

¹ Lucian Blaga, *Aforisme, Capitol de arhitectură, Contemporanul*, 10 (1074). 12 mai 1967.

întrebarea nedezlegată. P. L. Ginguéné (1748—1816), și alții după el cred că s-ar trăge tot din provensalul *son*, de data aceasta însă cu înțelesul de sunet al instrumentelor care însoțeau cîntarea unei mici poezii. Provensalii numeau *sonnet* un text pe care îl recitau sau îl cîntau acompaniați de instrumente. Ipoteza este plauzibilă în deosebi în cazul unor presupuse forme precursoare ale sonetului, mai puțin pretențioase, pretabile acompanierii la un instrument, deci și cîntării. Rima și ritmul reprezintă o revenire, un microrefren, o rotunjire pe care cîntecul însuși o cere. Dar sonetul se pare că a fost inventat dintr-o dată în forma lui savantă, prea complicată pentru a accepta înfrățirea cu muzica simplă și romântică a trubadurilor, iar forme precursoare — excepție fac acele *strambotti*, asupra cărora vom reveni — nu sînt cunoscute.

Același P. L. Ginguéné¹ pledează pentru originea italiană a sonetului, ba chiar fixează ca inventator al lui pe sicilianul Pier delle Vigne. Nu este o contradicție. Sonetul pare să fi prins viață din intrarea în rezonanță a spiritului provensal cu spiritul italian, fapt realizat în Evul Mediu de poezii curții din Palermo a regelui Frederico al II-lea al Siciliei, în jurul căruia gravitau truverii provensali în refugiu la acest rege nesupus Papei. Înainte de Ginguéné însă, îl amintim pe Joachim Du Bellay (1525—1560) el însuși socotit de unii drept inventator al sonetului, care consideră sonetul de origine italiană cînd spune: „*Sonne-moy ce beaux sonnets, non moins docte que plaisante invention italienne...*”² („Cîntă-mi

¹ P. L. Ginguéné, *Histoire littéraire de l'Italie*, 1811, tome I, p. 295.

² *La défense et illustration de la langue française* par Joachim Du Bellay, suivie du projet de l'œuvre intitulée *De la précellence du langage française* par Henri Estienne, nouvelle édition revue et annotée par Louis Humbert, Paris, Garnier Frères, p. 86.

frumoasele sonete, plăcută și nu mai puțin savantă născocire italienească!"). O seamă de alți istoriografi susțin originea italică a sonetului. Îi amintim în acest sens pe francezii Paul Gaudin¹ și Charles Asselineau², pe englezul John Addington Symonds³ și pe germanul Walter Mönch⁴. Acesta din urmă însă a adincit mai puțin problema începuturilor artei de a soneta — pentru a folosi un cuvânt nou, dar grăitor în privința etimologiei în jurul căreia am peripatetizat.

Dacă susținătorii originii italiene se bucură de privilegiul de a putea prezenta în dispută textele celor mai vechi sonete din câte sînt cunoscute, istoriografii ce sprijină proveniența lui franceză aruncă în balanță, cu forța unui aprins subiectivism, fie afirmații pe care nu le justifică, fie doar pomenirea cuvîntului sonet în vechi texte medievale franceze. Printre cei din prima categorie se află marele erudit și umanist Henri Estienne (1531—1598), care spunea, referindu-se la italieni, că: „...nous avons sonnet avant qu'eux eussent sonnetto; voir objecter que Pétrarque a pris quelques inventions de nos poètes provençaux...”⁵ („...noi avem ceea ce se cheamă sonnet înainte ca ei să fi avut ceea ce numesc sonnetto; obiectăm chiar faptul că Petrarca a luat unele invenții de la poeții noștri provensali...“).

¹ Paul Gaudin, *Du Rondeau, du Triolet, du Sonnet*, Paris, MDCCCLXX.

² Charles Asselineau, *Histoire du sonnet pour servir à l'histoire de la Poésie française*, Alençon, 1856.

³ John Addington Symonds, *The Renaissance in Italy*, 1875—1886.

⁴ Walter Monch, *Das Sonett, Gestalt und Geschichte*, F. H. Kerle Verlag, Heidelberg, 1955.

⁵ *La précellence du Langage François* par Henri Estienne, nouvelle édition accompagnée d'une étude sur Henri Estienne et de notes philologiques et littéraires par Léon Geugère, Paris, Jules Delalain, MDCCCL, p. 24.

În rîndul celor din a doua categorie îl găsim pe Guillaume Colletet (1598—1659), cărturar de prestigiu, care atribuie născocirea sonetului provensalilor, și nu sicilienilor. El pune temei pe un vers al lui Thibaut de Champagne (1201—1253) — cel mai ilustru dintru truveri, cunoscut și sub numele de Thibaut le Chansonier, rege al Navarei — vers în care se află cuvîntul sonet :

*Si cui-je faire encor maint Jeu-Parti,
Et maint Sonet et mainte Recordie...*

Colletet se mai bizuie și pe existența unui alt vers (706) al primei părți din *Le Roman de la Rose* (*Romanul tradăfirului*) ce repetă menționarea :

*Lais d'amour & Sonnets courtois
Chantoit chacun en son patois...*

În edițiile princeps am găsit o formă primară a cuvîntului : *Sonnets courtois* este transcris *Sonnés cortois*, ceea ce poate ilustra oscilația pe care o avea în acea vreme cuvîntul între noțiunile de sunet și poezie, această presupusă nefixare fiind în defavoarea părerilor lui Colletet. Argumentarea se oprește într-o problemă de semantică, problema înțelesului pe care îl avea cuvîntul cînd îl foloseau atît Thibaut de Champagne cît și Guillaume de Loris, autorul primei părți a cunoscutului *Roman de la Rose*, fiindcă nimic nu ne îndreptățește să credem că pe atunci *Sonnet* acoperea noțiunea a ceea ce înțelegem noi astăzi prin sonet, sau, mai bine, a ceea ce înțelegeau prin acest cuvînt contemporanii lor, poeții sicilienii. Căci există un fapt istoric de care se izbesc toate aceste ambiții : poezia franceză a cunoscut sonetul mult mai tîrziu, pe la 1525—1530, deci în plină Renaștere, prin Melin de Saint-Gelais (1491—1558) și Clément Marot (1496—1544), cultivîndu-l ca pe o curiozitate ce atenta la faima bine stabilită în Franța a rondelului. L-a cultivat cu intermitențe pînă în clipa în care avea să-și facă o intrare

explozivă cu Pierre de Ronsard și ceilalți poeți ai Pleiadei ca Jean Dorat, Pontus de Tyard, Remy Belleau, Estienne Jodelle, Jean-Antoine De Baïf, dar mai ales Joachim Du Bellay. Desigur că Guillaume Colletet cunoștea bine această situație. Poet de valoare mijlocie, dar mare erudit, el a scris în 1620 o suită de 130 biografii ale poeților francezi, *Vie des poètes français (Viața poeților francezi)*, scriere care îl consacră printre părinții istoriei literare franceze. Fiind unul dintre cei 40 membri fondatori ai Academiei Franceze, Colletet a ocupat cel dintâi fotoliul 23 al acesteia. Dublul său prestigiu de erudit și academician aliat unui temperament dispus spre polemică au făcut din el un susținător subiectiv și tenace, cu puternice efuziuni patriotice, al originii provenșale a sonetului. El este autorul primului tratat despre sonet.¹ Aici i-a plăcut să compare soarta începuturilor sonetului cu legenda nimfei Arethusa, prefăcută într-un izvor intrînd și ieșind de sub pămînt. După Colletet sonetul ar fi fost născocit de truverii Provenței, care în peregrinarea lor spre sud l-au dăruit Siciliei, făcîndu-l să dispară pentru un timp din Franța, unde l-a readus Mellin de Saint-Gelais după trei sute de ani absență. Iar în Franța sonetul apăruse înainte de Thibaut de Champagne, afirmă Colletet :

„Car ie trouue que Thibaut VII, Comte de Champagne, qui fit rue infinie de Chansons amoureuses en faueur de la Reyne Blanche, Mere du Roy saint Lollis... témoigne qu'auparauant luy le Sonnet estoit déjà en usage, puis qu'il en fait mention dans ses Vers :

Et maint Sonnet. & mainte recordie

or ce Thibaut, Comte de Champagne, & Roy de Nauarre, premier du nom, viuoit l'an 1226, desjà pour lors assez âgé : c'est à dire plus de six vingts

¹ G. Colletet, *Traitté du Sonnet*, MDCLVIII

ans auparavant Petrarque, qui, comme l'ay dît, estoit (selon quelques-uns) le premier Autheur des Sonnets; & environ soixante ans auparavant ce Bertrand de Marseille, ce Guilhem des Almarics, & ce Girard de Bourneuil, qui en ont aussi passé pour les premiers inventeurs.*¹

(„Căci eu găsesc oă Thibaut al VII-lea, conte de Campania, care făcu nenumărate cintece închinare reginei Blanche, mama regelui sfint Ludovic... dovedește că înainte de el sonetul se folosea deja, deoarece îl menționa în versurile sale:

Et maint Sonnet, & mainte recordie

ori, acest Thibaut, conte de Campania, cel dintii al acestei spițe, trăia în anul 1226, deja destul de vîrstnic pe atunci. Adică mai mult de o sută douăzeci de ani înaintea lui Petrarca — poetul care, așa după cum am spus, era (după unii) primul autor de sonete; și cu aproximativ șaiseci de ani înainte de Bertrand de Marseille, Guilhem des Almarics și Girard de Bourneuil, care au trecut drept cei dintii născocitori.“)

Ceea ce este cert e că sonetul a migrat, către sfîrșitul Evului Mediu, din Italia spre Franța, că a ajuns aici cu un grad înalt de cizelare, datorat, în mare parte, chiar trubadurilor provenșali peregrini la curțile Italiei. Dar nici unul dintre argumentele fugoase ale lui Colletet nu sînt vrednice să ne convingă de un drum anterior, bătut invers, dinspre Franța spre Italia. Însă cei doi regi poeți, Thibaud de Champagne și Frederic al II-lea au trăit cam în aceeași vreme și au fost martori apariției sonetului. Climatului artistic al fiecăruia dintre ei are suficiente însemne care să îndreptățească o fixare acolo a începuturilor sonetării. Este astăzi generalizată presupunerea că

¹ G. Colletet, *Traité du Sonnet*, p. 16.

sonetul a apărut la curtea lui Frederic al II-lea de Hohenstaufen, rege al Siciliei și împărat al Germaniei (1194—1250), strălucită personalitate politică și spirituală. El a căutat să traducă în fapt ideea unirii tuturor italienilor într-o monarhie unică, neînțelegând — pe de altă parte — pasul înainte pe care îl constituia regimul comunelor ce se organizau în nordul Italiei. Pe plan spiritual este figura care domină întregul Duecento (Secolul al XIII-lea), primul secol de literatură italiană, și are meritul de a fi creatorul Școlii siciliene, cel dintâi curent literar italian. El însuși poet și spirit lipsit de prejudecăți, cu o indiferență religioasă și toleranță împinse pînă la acele hotare stranie pentru contemporanii săi care îl socoteau ateu, i-a plăcut să imprime avînt științei pătrunse în insulă prin învățații arabi, să adune în jurul lui muzicieni, poeți, investitori, actori, acrobați, etc., dar mai ales pe acei *sonatori* și *trovatori* amintiți de necunoscutul autor al străvechii cărți de povestiri *Il Novellino*. Aceștia infuzau în atmosfera de efervescență spirituală de la curte bucurie și desfătare — *joy e desport*, — cuvintele de refren atît de dragi trubadurilor, în care este comprimată concepția de viață pe care o aduceau din paradiziaca Provență în calcinata Sicilie. Începea în acele vremi de sfîrșit al Evului Mediu să se înfiripe limba italiană alături de perpetuarea latinei, iar poeții se întreceau în a-și formula în grai sicilian rimele. Se și scria în italiană; primul care o face este chiar regele Frederic al II-lea și fiii săi, Frederic, Enzo, Henric și Manfred, poeți cărora un destin tragic le-a smuls accente profunde în poezie. Regele era învățat, receptiv noutății. Vorbea italiana, latina, germana, franceza, greaca și sarazina, după cum ne informează Ricordano Malespini (*Cronica*, CVII), limbi în care se exprimau mulți dintre curtenii, cărturarii, poeții și pelerinii de la curtea sa. Toate aceste limbi circulau; însă, așa cum ne asigură Dante, limba populară, siciliană dobîndise „...faimă asupra celorlalte“ (*De vulgari eloquen-*

tia — *Despre vorbirea în vulgară* — I, 12) și trebuie să înțelegem mai întâi faimă asupra latinei pe care o vorbeau clasele de sus. O prefera cu precădere regele „...*un gînditor și un mare cleric*“ după cum îl zugrăvește Dante (*Convivio — Banchetul* —, IV, 10), înțelegînd prin cleric un om foarte învățat.

În acest grai, șovăitor între limbi stabile și de autoritate, Școala siliciană își alcătuija repertoriul de noțiuni și concepte, își fixa tehnica poetică și codul iubirii. Care era fondul de rulaj al acestei școli literare medievale atît de liberă în a împrumuta forme străine de cultură? Sudul și Nordul se întîlneau în vistieria pestriță de monede cu luciul ispititor și încă viu: mai întîi viguroasa tradiție latină, apoi concepte ale culturii arabe, prin care lumea de fantezie și voluptate a orientului se grefa pe port-altoiul temperamentului meridional al sicilienilor și, în sfîrșit, concepte ale culturii normande ce aduceau lumea baladescă germană, eposul cavaleresc. Însăși originea dublă, italiană și normandă, a regelui Frederic al II-lea îndreptăța în parte această fuziune. Era o ciudată întrepătrundere a lumii aprinse a orientului cu sumbrul negurilor coborîte din fiordul scandinav... Idealurile vieții cavaleresti ajunseseră în Sicilia prin poezia provençală vehiculată de trubaduri, fără a fi însă cerute aici de necesități sociale. Ele s-au infiltrat în poezia siliciană pe calea imitației, pierzînd splendoarea genuină, repetîndu-se și neaducînd înnoiri. Dar această grefare se făcea într-o limbă viguroasă, populară, nouă, beneficiind de grația lucrurilor în formare. În ea avea să apară sonetul, care este, așadar, legat de copilăria limbii italiene și de cultura Evului Mediu. El a fost de la început un grai al iubirii. Conceptul de iubire era vechi, cel cavaleresc, așa cum îl profesa poezia provençală: iubita — purtînd apelativul înalt al Fecioarei Maria, de madonă — este o imagine incoloră și vagă, întrupare a unui ideal de frumusețe devitalizată. Aspră cu iubitul fiindcă este

indiferentă, candidă fiind smulsă vălmăşagului vieţii, ea iradiază lumina dimineţii reci, nu a amiezii fierbinţi. Virtutea îi este înăscută, poartă calitatea darului divin, aşa că iubitul nu are decît să se resemneze la gîndul inaccesibilităţii fiinţei adorate şi să considere starea lui de supunere drept o fatalitate. Va trebui să apară şcoala Dulcelui Stil Nou, cu o dialectică nouă a ivirii şi evoluţiei virtuţii, pentru a sustrage femeii iubite această consacrare. Ea va elabora conceptul activ de virtute, va alunga ceaţa tristeţii pe care ideologia cavaleriească o imprimase poeziei provenşale şi siciliene, va da o mişcare sufletească mai vie şi sinceritatea ce lipsea şcolii din Palermo. Şcoala siciliană a avut o geneză feudală de curte, dar, răspîndindu-se în mediile populare de unde a împrumutat limba, a îngăduit consanguinarea între culturi diferite, a lăsat ca libertatea spirituală să fie fermentul catalizator al noilor forme de cultură, căpătînd în felul acesta un profil propriu, în care se va contura mai puţin meritul ideilor noi şi mai mult cel al limbii. Prin poeziei ei, regele Frederic al II-lea cu nefericiţii săi fii, apoi Pier delle Vigne, Iacopo da Lentini, Giacomino Pugliese, Rinaldo d'Aquino, Guido şi Odo delle Colonne, ea reprezintă prima izbîndă a limbii italiene, şi în acest climat de biruinţă trebuie căutată obîrşia sonetului.

Care dintre poezii Şcolii siciliene a imaginat cel dinţii sonetul? Susţinătorii originii italiene sînt şi ei împărţiţi; cu toate acestea, învăţatul notar şi ilustrul *trovator* Iacopo da Lentini trece drept inventator cu sonetul său *Io m'aggio posto in core a Dio servire...* (*Vreau să-mi slujesc în suflet Dumnezeu...*). Spuneam că sonetului nu i se cunosc forme precursorare; se presupune că acel care l-a creat i-a dăruit de la început tiparul ştiut de noi. Ca formă rafinată de poezie, el trebuie privit ca fiind un produs al atmosferei artistice de la curtea din Palermo, unde artistul îşi afla în rafinament un titlu de

noblete. Totuși, unii cercetători i-au descoperit ascendență — dar numai catrenelor — în octava populară siciliană numită *strambotto*, poezie de dragoste, însă mai ales cu caracter satiric. *Strambotto* sicilian avea cel mai frecvent rimele *ab ab ab ab* și se pare că fusese adus în Sicilia de truverii Provenței. Ei îi spuneau *estribot*, de la verbul *estribar*, care însemna a biciui. Cuvântul a evoluat semantic, și astăzi în Franța prin *sonnet estrambot* se înțelege sonet cu trei terține. Terținei însă nu i se găsește originea nici în lirica populară italiană, nici în cea franceză. Nu ar fi exclus să se tragă din sextina născocită, pare-se, de Arnaut Daniel.

Așadar, Iacopo da Lentini este părintele sonetului. Nu are a-și disputa întâietatea decît cu un poet contemporan, Pier delle Vigne, notar și el al regelui Frederic al II-lea, poet care a scris sonetul *Però ch'amore no se pò vedere...* (*Cum nu-i putîntă a vedea iubirea...*). Pier delle Vigne a purtat o corespondență în sonete cu Iacopo da Lentini pornind de la sonetul acestuia din urmă: *Amore è un desio che ven dal core...* (*Un dor venit din inimă-i iubirea...*) și chiar acest fapt sugerează suficient că prioritatea îi revine lui Iacopo da Lentini. Tonul și ordinea rimelor (*abab*, *abab cde cde* și *abab abab cdc dcd*) sînt atît de înrudite și comune tuturor sonetelor ce le-au scris, încît este limpede că unul l-a imitat pe celălalt, dar care rămîne imitatorul nu se va ști în mod precis niciodată. Amintim aici și unele opinii grav eronate: Saint-Beuve afirma că sonetul ar fi fost inventat de florentini; alții au dat cinstea acestei întâietăți la Guittone d'Arezzo, Cino da Pistoia, Dante Alighieri sau Francesco Petrarca... Dar trecînd peste dorința de precizie istoriografică, cercetătorul, și mai ales poetul, ostenind zadarnic în hățîșul inextricabil al acestor întrebări, se cuvine să trimită un gînd pios spre poeții Evului Mediu ce au întrebuințat rima latină, dintre care Sfîntul papă Damas (304—384) și Sfîntul Augustin (354—430), par a fi primii, și chiar

poetilor mauri, despre care greșit s-a spus că au introdus rima în poezia europeană și că ar fi inventat sonetul, deoarece la data venirii lor pe continentul nostru (710), rima era deja folosită din belșug mai ales în folclor. Trebuie să ajungem cu gândul la acești poeți, întrucât forma fixă în poezie a apărut ca o dezvoltare immanentă a conceptului de rimă.

După ce ne-am pătruns cu îndeajunsă convingere de ideea paternității italiene a sonetului, ne întoarcem la trubadurii Provenței care trecuseră Alpii și călătoreau în întreaga Italie. Erau prețuiți mai cu seamă la curțile din Monferrato, Pisa, Mantova, Torino, Milano și Palermo. Divizarea politică a Italiei le favoriza răspindirea, iar firava unitate lingvistică a peninsulei îi ajuta să se impună. *Art de trobar* — arta de a găsi rima și ritmul potrivit — le-a dat numele de trubaduri și a făcut să fie îndrăgiți pretutindeni. Ei infiltrau într-o poezie folclorică, spontană și rudimentară, cum era poezia italiană a începuturilor, gustul pentru ~~provodia~~ filigranată și elegantă. Artă lor savantă și pasiunea pe care o puneau în extragerea poeziei din înfrîngerea dificultăților de ritm și rimă, chivernisirea evlavioasă a cuvintelor, finețea și rafinamentul lor îi îndreptățeau pe toscani și, în general, pe italieni, mult mai degajați în potrivirea cuvintelor, să recunoască în ei maeștri. Ori toate aceste virtuți sînt demne să ajute la izvodirea unei poezii cu formă fixă, cum ar fi sonetul. Mulți poeți italieni scriau în provensală și căutau să reproducă în limba lor acuratețea cu care trubadurii îi obișnuiseră. Faptul acesta este evident mai întâi la sicilieni și constituie o treaptă către armonia rece și frumusețea atică a sonetului. Trebuie să menționăm aici, și în acest sens, nu numai admirația lui Dante pentru poezii provensali (*De vulgari eloquentia*, unde nu amintește însă nimic despre sonet), ci și faptul că el a împărtășit experiența artistică și a

deprins tehnica lui Bertrams de Born, dar mai cu seamă a lui Arnaldo Daniello, prin care a dat sonetelor sale din *Rimele pietroase* asprețea maturii supravegheri și o forță bine strunită, însușiri izvorite dintr-o rîvnă stilistică străină provențialismului indirect al sonetelor sale timpurii, de inspirație guittoniană sau dolcestilooovistă, în special al celor din *Vita Nova*. Aceste virtuți conferă *Rimelor pietroase* și o valoare de moment tehnic nou în arta lui Dante. La rîndul său și Petrarca se închină în fața poezilor provenșali; fără ei, poate, poezia toscanului a cărui tinerețe a strălucit la Avignon nu ar fi existat:

*Fra tutti il primo Arnaldo Daniello
Gran maestro d'amor, ch'alla sua terra
Ancor fa onor col dir polito e bello*

★

(Arnaut Daniel c-ntii, maestru mare
Al dragostei; el își cinstește țara
Și azi prin vers de-o splendidă lucrare.)

Trionfo d'Amore, IV, 40—42.)

Prin urmare, descoperind arhetipul sonetului la italieni — iar noi avem motive să credem că sonetul era străin vechii poezii provenșale — se cuvine să dăm trubadurilor cădere de înaintași doar în măiestria care avea să ducă la apariția acestei forme fixe. Ei minuiiau tehnica gradăției și a surprizei ca nimeni alții, trăiau într-o continuă revelație a limbii, făcuseră din arta formei un cult și o înălțaseră pînă la acea limită extremă a artificiei care cerea, pentru a o sustrage alunecării în degenerare, stabilirea într-o specie formală fixă — iar sonetul era una din cele mai potrivite — ce să-i perpetueze cuceririle în desăvîrșire și să o salveze prin calitatea noului ce-l reprezenta. Așa se pare că s-a ivit sonetul: cu repeziciune și strălucire.

Dar ce este sonetul? Sonetul clasic, numit regular, este o poezie formată din două catrene urmate de două terține, solidare toate patru prin exigențe de ritm și două câte două prin rime comune. Cum sonetul se crede că a fost inventat de italieni și cum poeții italieni sint cei care ne-au lăsat cele mai multe modele desăvârșite — și e de ajuns să-i numim pe Dante și Petrarca — vom lua ca model sonetul italian. Stăruim asupra lui și din motivul că sonetul românesc a adoptat prin Eminescu tiparul italian, mai potrivit topicii limbii și sensibilității noastre. Sonetul clasic are, așadar, patrusprezece versuri, fiecare vers fiind un endecasilab iambic. O consecință a acestui fapt este rima feminină și lipsa de cezură. Acest ansamblu riguros structurat în privința măsurii și a rimei cuprinde un număr total de 154 silabe. Rimele catrenelor, în număr de două, sint comune și au aranjamentul *abba abba* sau *abab abab*. Rimele terținelor, altelo decît ale catrenelor, sint și ele comune, dar într-un aranjament care a variat într-atît, începînd chiar cu părinții acestei forme fixe, încît nu putem menționa unul mai frecvent. În orice caz, sonetul clasic — cel de la origini — folosește în terține două rime, foarte des în dispoziția *aba bab*. Nu mult timp după născocirea sonetului însă, terținele au primit trei rime, beneficiind de următoarele moduri de combinare: *cde edc*, *cde cde*, *cde ecd*, *cde dce* etc. Petrarca a fost poetul care a înecătătenit cu prestigiul lui inovația terținelor cu trei rime. Dar nu atît rima cît ritmul, și mai ales ritmul endecasilabic, este într-un sonet elementul fundamental, apt de a lăsa o impresie de sobru, finețe și adîncime. S-a mai stabilit ca regulă faptul că nici un cuvînt nu trebuie să se repete, cu excepția conjuncțiilor, a verbelor auxiliare și a repetiției ca figură de stil. Este o veche dispoziție testamentară menită să aperc sonetul împotriva sărăcirii limbii. Mai tîrziu, Boileau, sondînd trecutul sonetului și meditănd asupra modelelor lui perfecte, probabil mai întîi

asupra celor italienești, excludea licența poetică și specifică, nu fără naivitate, cerința ca nici unul din cele patrusprezece versuri să nu fie slab (*L'Art poétique*). Ce înțelegea Boileau prin vers slab? Criteriile unei atare aprecieri sînt atît de subiective, încît o precizare este inutilă și riscantă. S-ar fi putut totuși să fi avut în memorie acele versuri — praguri sfărîmate — în care gradarea tensiunii are zone tulburi iar lapidaritatea și nivelul de generalitate al ideii, fluctuații. Ultimul vers, după cum aminteam, trebuie să justifice și să se răsfrîngă ca o lumină asupra întregului sonet, să fie concludiv, dar nu didactic, punctul terminal nu numai al poeziei, ci și al dezvoltării emoționale și ideatice, să fie deci previzibil, dar în același timp să constituie și o surpriză, nu atît prin idee — cum îndruma Théodore de Banville — cît prin frumusețea și îndrăzneala expresiei...

În rostirea sonetului apare o imperfecțiune a simetriei. În mod unanim acceptat, o amplă pauză desparte catrenele de terțiene (poetii primelor sonete, și chiar Petrarca, transcriau contopit catrenele, cărora le dădeau numele de octavă, precum și terținele, pe care le numeau sextet). Rămîn deci de o parte catrenele, mai ample, mai lente, mai monotone, iar de cealaltă parte terținele, mai scurte, mai variate și cu o mișcare precipitată. Terținele introduc o imperfecțiune morfologică în simetria întregului, însă tot ele vin s-o compenseze funcțional prin sporul adus mișcării. Se perfectează astfel impresia globală de armonie, iar structura cu elemente repetate a sonetului este apărută de monotonia propriei desăvîrșiri.

Sonetul permite tot ce este îngăduit eleganței, dar nu somptuoșității. Atributele cu care a fost investită forma lui fixă — lipsa de generozitate, rigiditatea, scripirea rece, tirania formală ș.a.m.d. — nu-i sînt proprii lui, ci sărăciei în măiestrie și — de ce n-am spune-o?! — în geniu a poetului. Tiparul lui înalt, astral, îl fascinasă pe același Boileau, căruia îi datorăm versul rămas celebru:

Un sonnet sans défaut vaut seul un long poème (Un sonet fără cusur e mai de preț decât un poem lung) și care afirma că strania *beauté suprême* a acestei forme de poezie coboară din harurile lui Apollo sau chiar din ale lui Dumnezeu. Dar Boileau se extazia în fața sonetului francez într-un moment când gloria celui italian intrase de mult timp în declin și își irosea talentul dând reguli valabile mai degrabă pentru sonetul de tip dantesc decât pentru cel al contemporanilor lui. Aceștia profesau indeosebi evadările din sonet, pe care au reușit să le impună în poezia franceză, îndepărtându-se considerabil de sonetul de tip italian al unor poeți ai Pleiadei ca Jean Dorat, Pontus de Tyard, Joachim Du Bellay sau Jean-Antoine de Baïf.

Sonetul regular a fost împărțit de marii poeți ai Europei mai puțin ca o formă de constrângere și mai mult ca o modalitate de a crea poezia. Sonetul începea să devină un fond, trăgându-se din propria-i formă ca valul viitorii. Există un fond pe care forma sonetului îl reprezintă, așa cum forma visului este sieși fond. În acest sens nu avea total dreptate Mihai Sevastos când afirma în sonetul închinat lui Mihai Codreanu: *Sonetu-i racla strimă și rigidă / în care un nebun și-a închis copilul, / Sub tirania formei să-l ucidă...* Forma dă măsură fondului și-l temperează. Ea este însăși viața sonetului. Sonetul nu-i o formă extrinsecă, o coajă pe care ambiția poetului o umple cu ceea ce își inchipuie a fi poezia, nu e o însășingată laviță procustiană, ci modul de existență al unei anumite poezii, am spune — cu împrumutată terminologie cibernetică — o substanță vie care este în același timp codul propriei informații de dezvoltare. Avîndu-și autonomia lui, nu primește să i se adauge nimic, nici să i se scadă. Colaborare strînsă între fond și formă, el este un moment al apropierii, nu al disjuncției lor. Parafrazîndu-l pe Eminescu, am putea crea elocu-

țiunea a gîndi în sonet. În înfățișările desăvîrșirii, forma se apropie de fond și începe să-i împrumute calitatea (categoriile sînt doar convenții !) pînă la un punct insesizabil de comuniune în care răsare cristalul straniu al lapidarității. În pornirea către această coincidență ideală stă și explicația exprimării în apoftegme, aflată frecvent în poeziile cu formă fixă ca glosa, rondelul, pantumul, dar mai ales sonetul. Paul Valéry elogiază sonetul pentru că „...te silește să consideri fondul și forma drept clauze egale între ele. Fapt explicabil : sonetul te face să descoperi că o formă este fecundă în idei. E un paradox aparent și un principiu profund căruia analiza matematică îi datorează o parte din extraordinara-i forță.”¹

Metrul sonetului este în general specific pentru poezia fiecărei țări și a fost dictat de intimitatea limbii și de acele particularități ce au condus la o formă sau alta a sonetului iregular. În Italia domină endecasilabul :

*Tanto gentile e tanto onesta pare
La donna mia quand'ella altrui saluta...*

Dante. *Vita Nova*. XV.)

În Anglia, decasilabul :

*O how much more doth beauty beauteous seem,
By that sweet ornament which truth doth give...*

(Shakespeare, *Sonnets*, LIV.)

În Spania, în general, endecasilabul :

*No me mueve, mi Dios, para quererte
El cielo que me tienes prometido...*

(Soneto anonim, atribuit lui Fray Luis de León, Sfintei Teresa, Sfintului Juan de la Cruz.)

¹ Paul Valéry, *Degas, Danse, Dessin*, N.R.F. Gallimard, 1965, p. 137.

În Franța Renașterii, tot endecasilabul, dar imediat după Renaștere și către timpurile moderne, alexandrinul :

*Que diras-tu ce soir, pauvre âme solitaire,
Que diras-tu, mon coeur, coeur autrefois flétri...*
(Baudelaire, *Les Fleurs du Mal*, XLII.)

În România, endecasilabul iambic, ctitorit de Eminescu :

*Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară...*

(Eminescu, *Trecut-au anii...*)

Prin toate virtuțile lui, endecasilabul iambic este adecvat limbii românești ; aceasta l-a preluat din limba italiană fără a-l extrage însă prin contracții dintr-un vers care, descompus, are mai mult de unsprezece silabe — așa cum au procedat de multe ori poeții italieni și chiar Dante — intrucît în limba noastră endecasilabul scris corespunde exact celui vorbit. Din aceste pricini endecasilabul italian este mai mlădieu, mai potrivit grației și exprimării afectelor, iar cel românesc mai grav, adecvat tonalității pe care o cere meditația, nostalgia, mărturisirea discretă și întreaga poezie a amintirii. Gravitatea ce o implică tema sonetelor *Întru moartea madonei Laura* ale lui Petrarca a coincis cu formulări în endecasilab foarte ades strict, nu atît de elaborat, mai spontan, mai puțin articulat prin eliziuni și, prin urmare, propriu unei stări de spirit coerente. El stă mai aproape de endecasilabul românesc. Dimpotrivă, sonetele ciclului *Întru viața madonei Laura* au elasticitatea endecasilabului relativ, obținut de multe ori prin flexionări, corespunzînd unei dispoziții sufletești mai varii, unui joc mai liber al spiritului.

Acesta era sonetul Evului Mediu, sonetul veacurilor al XIII-lea și al XIV-lea, în care trebuie să-i căutăm și începutul și una din culmi ; el aștepta totuși în purgatoriul unei purificări mai înalte. A fi înțeles prin această purificare numai o profanare a tiparului desăvîrșit în timp de maeștri prin complicări ale formei însemna im-

punerea unui moment de declin. Exact acest moment îl ilustrează în 1332 primul teoretician al sonetului, juristul și literatul padovan Antonio da Tempo, care apare în scrierile latinești sub numele de Antonius da Tempus, cu lucrarea lui ce consacra evadările din sonet intitulată *De Ritimis vulgaribus. Videlicet de Sonetis: de Balatis: de Cantionibus extenis: de Rotondellis: de Mandriallibus: de Servantesiis et de motibus confectis*, carte numită, mai ales după tipărirea ei în 1509, *Summa Artis Rithimicis*. O precedase *Grammatica* lui Cavalcantis, cuprinzând și ea o expunere asupra sonetului, cunoscută de Antonio da Tempo, dar care s-a pierdut. În momentul scrierii acestei *Summa Artis Rithimicis*, vîrsta sonetului atingea veacul, Petrarca avea 28 de ani, o cunoscuse de 5 ani pe Laura de Sades și scrisese multe din sonetele *întru viața madonei Laura*. Apărea, în ceca ce privește sonetul, epidemia epigonismului, care a triumfat în miezul Renașterii suprapunîndu-se epidemiei petrarchiste și i-a istovit tocmai acum ființa, conferindu-i o agitație de senectute, antrenîndu-l cu noimă puțină în determinarea artistică renaștentistă și lăsîndu-l, în cele mai multe cazuri, steril, periferic și derizoriu. Este ceea ce face ca începutul veacului al XVI-lea, numit Cinquecento, *mezzo del cammin* al Renașterii, să nu constituie un moment forte al sonetului. Forma lui fixă reprezenta un concept stilistic concordant cu spiritul Renașterii, dar în evoluția cronologică s-a strecurat un decalaj între apogeul lui și apogeul acestei epoci, separîndu-le în timp, deși coincideau în spirit. În secolul de mijloc al Renașterii, sonetul ajunsese să fie o formă patinată, ajunsese din model al invenției un recipient la îndemină, apt prin oboseală să dea sălaș oricăror gînduri. Își pierduse prestigiul pe care îl dă vitalitatea, își pierduse sacra aură a începuturilor și devenise mai accesibil prin uzură.

Deși în mare parte superflue, amintim variantele de sonet pe care le înfățișa cu gravitate scolastică Antonio

da Tempo. Nu este exclus ca ele să fi fost modificate sau chiar adăugate de alții în manuscrisul publicat ulterior, și în felul acesta „pus la zi“ la mai bine de un veac și jumătate după anul scrierii, în care caz însemnătatea lui se schimbă. Fiind o carte extrem de rară, nu am putut-o consulta direct. Pornind de la forma tradițională, *consuetus*, pe care o numește și *simplex* a lui Iacopo da Lentini și Dante Alighieri, învățatul padovan împărțea variantele sonetului în clase după ordinea rimelor, după măsură, accentul rimelor și polilingvism, dezvoltând tipurile numite *duplex*, *caudatus*, *ritornellatus*, *dimidiatus*, *continuus*, *retrogradus*, *incatenatus*, *repetitus*, *septenarius*, *communis*, *mutus*, *duodenarius*, *semilitteratus*, *metricus* și *bilinguis*. Pentru a ne imagina pînă unde putea să ajungă pornirea de a exploata potențele formale ale sonetului, făcînd din el caz de excentricitate, vom prezenta doar cîteva din variantele de mai sus.

Sonetul *duplex* deriva din *simplex* prin inclavarea a patru septenarii — versuri de cîte șapte silabe — în catrene și două în terține. La rîndul lui, sonetul *duplex* prezenta trei tipuri :

— *duplex* încrucișat : $a_a b_b b_a a_a b_b b_a c_d d_e d_e c_c$;

— *duplex succesiv* : $a_a b_a b_a b_a b_a b_a b_c c_c d_d d_c d_d$;

— *duplex in principio*

consonantes : $a_b b_c b_b b_a b_a b_b b_c d_d e_e c_c d_d$;

Sonetul *caudatus* avea sub fiecare pereche de rime *caudes consonantes* — terminații de cuvînt ce rimau în următorul aranjament : $a_b c_a b_c c_c b_c d_e d_f e_d e_f$. După cum rimele atașate aveau patru sau cinci silabe, aceste sonete puteau fi *caudati quaternarii* sau *caudati quinque-narii*. Sonetul caudat nu trebuie confundat cu sonetul cu coadă și nici cu sonetul ecou. Unicul sonet al lui Leonardo Da Vinci este un sonet ritornelat, nu caudat, cum s-a scris. La rîndul lui, sonetul caudat trebuie deosebit de sonetul cu coadă, coada fiind o trenă de terține cu regu-

lile ei de rimare. În Antologia noastră sînt cuprinse cîteva modele. Sonetul cu coadă se pare că provine din Spania. În Italia-Renaşterii a găsit multă preţuire la Domenico Burchiello, dar mai ales la Francesco Berni.

Sonetul *retrogradus* reprezintă una din cele mai dificile variante. Fiecare vers alcătuieşte o unitate sintactică şi de gîndire, apropiindu-se în felul acesta de condiţia apoftegmei. Sonetul poate fi citit de sus în jos şi de jos în sus, obţinindu-se acelaşi sens general sau sensuri diferite. Cuvintele de început ale versurilor sînt rimate, întrucît la citirea de jos în sus şi de la dreapta spre stînga ele vor deveni rime finale. Caracterul sentenţios izolează într-o certă măsură versurile între ele, astfel că sonetul apare în totalitatea lui cam dezarticulat. Iată un catren transcris în cele două modalităţi de lectură :

*Molti coltivano persona possente,
Donando acquista l'uomo sempre amici,
Gradando spesso si trovano felici,
Tolti e sgraditi cadono perdente.*

*Perdente cadono sgraditi e tolti,
Felici trovansi spesso gradando,
Amici sempre l'uomo acquista donando,
Possente persona coltivano molti.*

Varianţa aceasta, model de virtuozitate, a apărut din dezvoltarea firească a naturii sentenţioase a sonetului, natură ce este a mai tuturor formelor fixe de poezie. Ea se apropie de formalismul extrem al glosei, formalism compensat însă prin adîncimea adagiului pe care îl poate constitui versul. Eminescu în *Glossă (Vreme trece, vreme vine / Toate-s vechi şi nouă toate...)*, citibilă în prima şi ultima strofă retrograd, a dat un model înalt al genului, cum rar se găseşte în poezia universală. Sonetul retrograd implică o virtuozitate lipsită de gratuitatea mul-

tora dintre variantele în circulație pe vremea lui Antonio da Tempo, și care sînt amintite aici, acestea fiind adesea jonglerii dispensabile. Varianta *retrogradus* are o determinare intrinsecă, este născută din necesitatea dezvoltării unei calități a sonetului, și în aceasta îi constă excelența.

Sonetul *incatenatus* este o variantă în care rima primului vers devine *dictio ultima* — silaba (sau silabele) terminală a primului cuvînt din versul următor, procedeul continuîndu-se în tot sonetul. Se obține astfel o interferență de ecouri prin efectul muzical reiterativ declanșat de rima reluată interior și o înlănțuire a versurilor prin rimele ce își trec clopoțelul de argint în pînza sensibilă a poeziei :

*Offerse povertate l'avarizia ;
Divizia desidrando tutto prese.
Apperse etc...*

Probabil că în sonetul înlănțuit și-a aflat izvorul canțona care a împrumutat incatenarea, preferată de Tommaso Campanella în poezia sa metafizică atît de frumoasă, atît de puțin cunoscută și atît de greu traductibilă.

Mai circulau în acele vremuri și alte variante, unele mai complicate decît altele, înăbușite de excesul fixității pe care poeții, în special cei cu o gîndire mai puțin adîncă, îl consumau cu ostentația voluptoasă trezită totdeauna în spiritele minore de revelația noului în formă. Există un *sonet dialog*, un *sonet glosă* sau *sonetul ecori*, a cărui rimă era imediat repetată, obținîndu-se un amănunțit efect de aliterație :

*Piangendo sempre io quella chiano amo
Oimé, facendomi si lunga guerra erra*

Iubită în Siena era *coroana de sonete* legate între ele prin rimă și temă. Poezia toscană a cunoscut coroane de sonete pentru cele șapte păcate de moarte, pentru zilele

săptămîinii, pentru anotimpuri, pentru vîrste, etc. Petrarca însuși schițează una prin Sonetul 33 (*Quando dal proprio sito si rimove... — Cînd de la propriul sălaș se îndepărtează...*), și următoarele două. Coroana de sonete a triumfat cu *sonetul magistral*, căruia i se crea pentru fiecare vers un sonet: primul sonet din această suită începea cu ultimul vers și se termina cu penultimul vers al sonetului magistral; al doilea începea cu versul penultim și se termina cu versul antepenultim ș.a.m.d. Prin aceste variante sonetul înainta spre artificializare, spre degenerarea în șaradă.

Deși în zori de Renaștere, momentul frenetic consemnat de Antonio da Tempo reprezintă, în evoluția formei sonetului, infiltrarea unui gust baroc resimțit în dorința de surprinzător, de bizar, de *extravaganță*, de descoperire a fecundității în forme a unei forme. Sonetul ilustru, așa cum îl impusese Dante, implica o anumită asceză întru sonet și o cenzură a ludicului. Evadarea din sonet venea cu efectul anamorfozei, al disproporției și al incoerenței, al jocului cu disponibilitățile. Era un ideal proteic, adică tocmai ceea ce sonetul expurgă, ideal potrivit mai degrabă barocului, care era însă neconturat în acel moment ca epocă artistică. În Trecento, secolul al XIV-lea, Renașterea abia își înfiripa luminile; ceea ce s-a numit mai târziu Baroc era departe de a-și fi adunat într-o entitate tot ceea ce avea să-l alcătuiască, dar își ivise raze slab prevestitoare; epocile de cultură sînt întrepătrunse, nu se înșiră una după alta ca mărgelile pe ață, ci își împrumută vecinătățile, își amestecă într-o anumită măsură substanța, nu și-o pierd prin dizolvare și se alege în forma lor pură doar într-o limită de timp insuficientă pentru a le cuprinde în deplinătate dimensiunea. Sonetul regular era adecvat spiritului Renașterii, se potrivea prin sobrietate și liniște arhitecturii sălilor medicee, așa după cum voioasele *canti carnascialeschi* mergeau drept în inima mulțimii aprinse în carnavaluri.

Elementele baroce nu puteau fi privite în Renaștere ca o noutate, ci ca un lucru impur, și erau în consecință refuzate. Acest refuz ar putea fi ilustrat în istoria sonetului, într-o oarecare măsură, și de psihologia care a dirigit evoluția semantică a termenului de sonet. Am observat că evadărilor din sonet, în special celor ce se îndepărtau de tipul ilustru prin modificarea numărului și a ordinii versurilor, oricât de desăvârșite ar fi fost ele ca poezie și nu ca sonet, li s-a dat numele de *sonetto ladro* (sonet hoț), ceea ce a însemnat mai târziu, și înseamnă și azi, sonet prost. Abaterea de la tiparul clasic era considerată o nereușită. *Sonettessa*, sonet cu coadă lungă de felul celor scrise de Francesco Berni, avea de asemenea și înțelesul de sonet prost. Dar la Berni se întrevede gustul pentru Baroc nu numai în lungirea sonetelor prin cozi impetuoase, ci și în înțietatea elementului plastic asupra celui muzical. Pendulind între scolicastic și Baroc, hrănind excentricitatea, poeții fascinați de aceste variante scoteau în lumină o forță ascunsă a sonetului, chiar și a celui excelent, aceea de a putea să pară ridicol ca orișice pretenție exagerată, față pe care o revela mai târziu același Colletet în tratatul său. Desigur, Colletet se referea permanent la sonetul francez și la cumplita nebulă după sonet din Franța, care va crea și ea variante autohtone: sonetul *boiteux*, *acrostiche*, *mesostiche*, *en bouts rimé*, *retourné losangé*, *serpentin*, *croix de Saint-André*, *nu*, *revêtu*, *commenté*, *estrambot*, *libertin*, *monosyllabique* etc. exerciții pretențioase și sterpe. În Franța, sonetarea avea să treacă, mai ales în secolul al XVII-lea, din modă în furie și din furie într-un fel de psihoză colectivă, să împartă în tabere nobilimea aspirândă la șaua lui Pegas, să învenineze cărturarii între ei, să dezlănțuie scandaluri și dueluri. Comentând în *Vie de Jean Schelandre* (Viața lui Jean Schelandre) un sonet care era în același timp *acrostiche*,

mesostiche, losangé și croix de Saint-André, Colletet, tot el, el care reproșa altădată lui Estienne Durand lipsa unei silabe într-un sonet, îl găsește: „*vn exercice monacal & indigne de la liberté d'un gentilhomme*” „*un exercițiu călugăresc nevrednic de libertatea unui gentilom*”).

Cu toată pulberea numerică a sonetului — deoarece putem vorbi acum despre o adevărată industrie a lui — Renașterea nu a reușit să dea viață multor capodopere sau modele ale genului, așa cum a reușit Evul Mediu. Și când spunem Renaștere în Italia, ne gândim mai cu seamă la Cinquecento, piscul ei de lumină, secol sărac în mari personalități creatoare în poezie și în care Petrarca nu și-a găsit moștenitor întru spirit. Această penurie este remarcată și de Benedetto Croce, care îl omite însă pe Michelangelo Buonarroti¹. Sonetul era cultivat ca un divertisment, ajunsese un carcu de etamină vulgară pe conturile căruia poeții punctau, cu un spirit de inventivitate obosit, reprezentări șterse și artificioase. Ei nu diferențiau perfect tradiția de convenție în preluarea moștenirii artistice. Nu observau că sonetul adecvat prin artificiiul conceptualismului și idealității Dulcelui Stil Nou putea fi adaptat vigoriei realiste a Renașterii și nu lăsat pradă crizei pe care o respectau. Cu toate eforturile unui Bembo de a-l repune în drepturi, el rămâne într-un plan secund al necesității de exprimare artistică a marilor poeți. Mai puțin explicabil, același lucru se întâmplă și cu terțina, instrumentul epopeilor medievale. Doar în opera lui Michelangelo sonetul devine axial, cuprinde o bună parte din literatura sublimului artist și are toată gravitatea cu care acest rar creator de viață a investit sculptura, pictura și arhitectura. Sonetul său este, ca necesitate vitală, asemănător celui scris de Petrarca, dar acești artiști stau prin spirit la unul și la celălalt capăt

¹ *La lirica cinquecentesca*, Bari, Laterza, 1933, pp. 340—438.

al Renașterii, lăsînd între ei un hiatus în care sonetul se multiplică devitalizat și staționar, nemaicunoscînd mersul în progresie de la sfîrșitul Evului Mediu, și, cu atît mai puțin, din cadrul Dulcelui Stil Nou. În Dulcele Stil Nou, sonetul avea grația tuturor făpturilor în drumul spre maturitate, naivitatea sublimă a copilăriei, o anume redoare, frumoasă și ea, pe care o dă totdeauna conceptualismul, transparența de cer a plăsmuirilor abstracte. Era un joc despre lucruri grave. Cu Petrarca sonetul a căpătat dogoare de tinerețe, culoare și mișcare a emoției, a devenit plastic și expresiv. Sonetul lui vibra sub împliniri și era suflet, dar poeții ce i-au urmat l-au frecventat ca pe o casă dichisită în care nu locuiește nimeni. Și Petrarca și Michelangelo erau uniți în credința platonice. Platon avea reputația de a fi minimalizat arta, întrucît arta, reproducînd natura, la rîndul ei, reproducere a ideilor divine, era doar umbra unei umbre și a o fi cultivat însemna mai degrabă îndepărtare decît apropiere de divinitate. El indica drept mijloc de acces spre ideea pe care o reprezenta divinitatea cultivarea frumuseții, ori arta este tocmai o oglindă a frumuseții. De fapt, marele filozof se îndoia de artiști, nu de artă, cerînd ca artistul să fie filozof, să aibă conștiința permanentă a reproducerii prin arta sa a metafizicului, condiție pe care nu o descoperea la poeții vremii sale. Condiția aceasta însă o aflăm la poeții sonetului de la sfîrșitul Renașterii italiene. Întreaga învățătură a lui Platon se reduce la năzuința spre desăvîrșire, ceea ce constituie o propensiune morală, o pornire de a realiza binele în noi și nu în afara noastră. Binele este o armonie, iar armonia, frumusețea însăși. Astfel morala sa este și o estetică, întrucît faptul de a crea frumosul nu poate echivala decît cu înscrierea în limitele unei trăiri morale, cu reducerea — în măsura în care opera creată e frumoasă — a înstrăinării umane de spiritul divin. Prin simetria sonetului, ce trezește plăcerea ideii de per-

XXXIII

fecțiune și gândul de a se fi tălmăcit o armonie prestabilită între cuvinte și noțiuni, poetul platonice al Evului Mediu sau al Renașterii italiene dibuia cu sau fără știre zone înalte, își simțea natura demiurgică.

În privința Renașterii italiene, sonetul a strălucit la începutul și la sfârșitul ei. De aceea am fost îndemnați să extindem crestomația noastră în Evul Mediu, să întârziem în Dulcele Stil Nou, în poezia lui Petrarca și, pe de altă parte, să stăruim asupra unor poeți ai *științei noi*, precursori ai Barocului, ca Bruno și Campanella. Poliziano, mirificul Poliziano, cel mai spontan talent pe care l-a avut Italia Renașterii, poetul ce domină distanța dintre Petrarca și Michelangelo, nu a scris sonete. O antologie a liricii Renașterii italiene fără Poliziano, chiar dacă este prezentată riguros dintr-un singur punct de vedere, cum este cazul analectelor noastre, rămîne frustrată în frumusețea și dimensiunea ei adevărată. Deși o excepțională cultură clasică latină și elină l-ar fi putut predispuce la exprimarea prin forma căutată a sonetului, Poliziano cu lirismul său năvalnic și luminos adoptă forme fluide și simple de poezie, ca octava zisă *de aur* a admirabilelor sale *rispetti*, extrasă din acele *strambotti*, căroră el le-a îndreptat conținutul satiric spre nostalgia simțită în fața trecerii frumuseții sau spre bucuria de a trăi. Rispetele puteau mai bine decât sonetul să dea grai unei inspirații tumultuoase. Renunțarea lui Poliziano la sonet în favoarea formelor simple și vechi folclorice are semnificația refuzului de a concepe poezia prin modalități care aparțin mai curînd conștiinței de artă decât artei. În afinitatea acestui mare iubitor al clasicismului antic pentru dicteul popular, de la care împrumută dragostea de natură, de om cît și spiritul realist, aflăm alături trăsături ale omului Renașterii. Cîntînd bucuria vieții și a iubirii prin forme nude ale poeziei, îndepărtate de sonet, Poliziano aduce în hedonismul Renașterii gustul pentru poezia goliarzilor, pe care îl vom simți în

multe din cele mai bune sonete ale Renaşterii. Aceşti *clerici vagantes*, călugări studenţi din Evul Mediu, hoinăreau ciştigîndu-şi mîncarea, vinul şi odihna ca prestidigitatori sau, mai ades, ca menestreli — viitori truba-duri şi truveri. Cîntecul lor senzual, chiar dacă era trist sau vesel — dar mai totdeauna era vesel şi de necîntat în biserică —, îndemna franc omul să se bucure de clipa trecătoare. Legătura simpatetică dintre poezia go-liarzilor şi cea a lui Poliziano ilustrează continuitatea poetică dintre Evul Mediu şi Renaştere, înfăptuită şi prin alte forme de poezie decît sonetul. Prin Poliziano sonetul era respins ca fiind o biruinţă a formei într-un moment cînd poezia încerca reîmprospătarea fondului de idei, chiar dacă acesta îşi făcea loc prin pînza fremătă-toare a simţurilor. *Carpe rosam, carpe diem*, motive răzbind din adîncimi biblice cu ecouri de poruncă, şi de care auiau secolii Renaşterii, nu-şi găseau în sonet o formă prea comodă de perpetuare. Trandafirul trebuia să-şi deschidă floarea în pumnul înţepenit al chiciurei sclipitoare. Sonetul era o îngrădire a libertăţii; poetul o primea însă cochetînd cu sacrul cod al servituţii. Schema fixă îi oferea într-un fel o uşurare a creaţiei prin scutirea de iniţiativă. Aceasta era — privind faţeta ascunsă a lucrurilor bune — o preacinstită trudă a lenei, o posibilitate ca superficialitatea să pară onorabilă şi mediocritatea demnă, o poartă deschisă talentelor pre-care, grăbite să se repeadă în ea cînd i-au descoperit vir-tuţi convenabile. Aceste înlesniri explică extraordinara proliferare a sonetului în Renaştere, care, pe de altă parte, este datorată şi unei conştiinţe acute a fenomenu-lui artistic, sonetul fiind legat de forme foarte elaborate ale artei. Toate acestea însă îi adînceau acum declinul calitativ: el nu mai reprezenta un mod al acordului ideal dintre conţinut şi formă, măsură interioară ce nu apare decît după o anumită experienţă de viaţă a poe-ziei şi se opreşte la un punct înainte ca avutul să-i de-

vină bogăție, adîncimea subtilitate, ingeniozitatea rafinement, haina povară. Nu mai reprezenta deci o formă de poezie cunoscînd acel echilibru firesc Renașterii și străin Barocului. Ori, așa cum am mai spus, sonetul în Renașterea italiană a fost unul dintre primii cai troieni ai Barocului. Rafinementul extrem este malign, semnifică declinul și stă în cumpănă cu vigoarea. În miezul Renașterii sonetul se afla în zona în care vîna marelui tumult se risipea în murmure și cuprindea tot ce murmurul poate să cuprindă. Forma lui atît de potrivită „...pentru a strînge o idee nouă și o adîncă simțire...”¹, așa cum o găsea cu două secole în urmă Dante, deveni cenușăreasa de taină a uriașei cete de poeți și versificatori ocazionali, ce aveau de cele mai multe ori revelația poeziei nu printr-un lăuntric impuls propriu, ci prin citirea religioasă și imitarea străbunului Petrarca. Era o ceată uriașă aceasta, fiindcă ridicarea la o nouă treaptă socială pe care o aducea viața burgheză la curțile și în orașele Italiei reclama neapărat posibilitatea unei deosebiri a individului de masa amorfă nu numai prin condiția materială, ci și prin una spirituală. Față de celelalte arte, poezia, operînd cu instrumentul aparent cel mai accesibil, cuvîntul, oferea iluzia unei înălțări, iar sonetul, prin exigențele lui, dăruia celui ce rîvnea la aceasta satisfacția unei virtuozități cît de cît. Scriu în plină vreme a Renașterii nu numai poeții, dar și o mulțime extrem de pestriță : actori, erudiți, vagabonzi, prelați, pictori, sculptori, arhitecți, medici, călugări, principii, curtezane, curteni, feluriți meseriași etc. Se purtau corespondențe în sonete. Interesantă este participarea femeilor : sonetul unei Gaspara Stampa rămîne unul din cele mai bune momente ale liricii Renașterii italiene. Poeți însemnați, pentru care sonetul nu era o preocu-

¹ N. Iorga, *Istoria literaturilor romanice în dezvoltarea și legăturile lor*, II, 51, București, 1920.

pare anume, cedează gustului unanim : Sănnazaro, Ariosto, Torquato Tasso pot fi amintiți în sensul acesta. Leonardo Da Vinci scrie un singur sonet, Machiavelli, tot unul singur. Există anonimi ale căror sonete sînt vrednice și astăzi să fie citite. Dar anonimă avea să rămînă și mulțimea de poeți petrarchiști, ale căror nume timpurile totuși ni le-au comunicat. Avînd la îndemînă recuzita cîntărețului nefericitei frumoase Laura, acești epigoni multiplică tiparul sonetului împrumutat de la Petrarca, copia devine șablonul altei copii, șablonul degenerază prin uzură, conturile nu se mai suprapun, deși în fond sînt aceleași, culorile își viciază saturația, vetustul este înlocuit cu gustul nou, sentimentul clasicismului antic este înlocuit cu o antichitate perpetuată ca arheologie, mitologia capătă doar o virtute de simbol și astfel se ajunge la o specie *sui generis*, căreia, totuși, la o cercetare atentă, i se găsesc uneori calități și frumuseți nebănuite. Este tocmai ceea ce face să inserăm în florilegiul nostru poeți de felul acestora. Sonetele lor au cuprins întreaga Renaștere ca o puzderie de semințe ale unor arbori înalți, răspîndite de un vînt fierbinte și ațîțător. Sonetul a trăit în aceste vremuri o a doua înflorire datorită petrarchismului. Istovirea la care a fost supus nu s-a dovedit a fi întru totul zadarnică. Datorită energiei de care beneficiază totdeauna specia imitației, energie necesară ca să-și învingă spaima de vidul propriu, petrarchismul se extinde în Europa romanică și mai departe, iar o dată cu el sonetul părăsește hotarele Italiei, pentru a-și afla curînd o adopțiune universală. Așa ajunge în Franța, unde l-a primit Joachim Du Bellay, în Spania, unde l-a primit Juan Boscán Almogavér (1495—1542) și în Anglia, unde l-a încetățenit Thomas Wyatt (1503—1542). Această migrare petrecută în plină Renaștere a constituit o modalitate prin care concepte ale literaturii renascentiste au iradiat în ținuturi sensibilizate sau străine de spiritul Renașterii. Astfel lumina latină

s-a întins, dînd căldură și scîlpire pînă în ceșurile nordului. Sonetul a fost o solie italică a cărei detentă, în drumul spre Europa, a patronat-o Pietro Bembo (1470—1547), cunoscut prin străduința de a redeștepta spiritul lui Petrarca. Școala lui, a bembiștilor, s-a bucurat de un uriaș prestigiu în epocă. Se credea că Petrarca ar trăi o a doua viață prin arta rafinată a lui Bembo. Există încă un cult profund al lui Petrarca, iar sonetul era prima specie lirică îndreptățită la prioritate în această pornire de a învia defuncte străluciri. Apăruseră dicționare de rime și vocabulare petrarchiste, tratate de iubire ce reluau dialectica amoroasă a cîntărețului Laurei și în care se încerca o interpretare mai nuanțată a iubirii prin platonism, tratate nereușind însă decît să reducă realismul său la o abstracțiune sterilă.

Sonetul poartă în plină Renaștere italiană haine îngreuiate de apa timpului. Lorenzo de' Medici (Magnificul), mai puțin atent la înfățișarea acestei forme fixe de poezie, îl face purtătorul unor viziuni originale și uneori adînci asupra lăuntrului omenesc; ori înnoirea unei forme fixe de poezie este așteptată să vină mai întîi de la limbă și mai apoi de la conținut, ea fiind o viață a formei. Obscuritățile și uneori incorectitudinile, asprimea și formele uzate, Magnificul avea să le transmită descendenței de mari spirite care încep cu el, se continuă cu Michelangelo și apune cu Bruno și Campanella. Sonetele lor nu sînt frumoase pe cît sînt de adînci și semnificative. Acesta este de fapt un aspect general al sonetului la sfîrșit de Renaștere. Bucuria platonice, de care nu era străin nici Petrarca, nici Lorenzo de' Medici, trece, grație gîndirii lor hotărîte, într-o filozofie de viață. Nuanțarea plotiniană a făcut-o mai omenească, acomodînd-o exigențelor creștine. Iubirea este factorul conjunctiv al Universului, iubirea dumnezeiască, Eros — cum o numeau filozofii antichității. Iubirea care alcătuieste din elemente disperse Haosul, adică existența în

terminologie platonică. Sonetele lui Bruno o afirmă cu patos. A iubi înseamnă a fi în rezonanță cu Binele, înseamnă a te integra activ în armonia universală. Iubirea pură a frumuseții omenești nu putea să fie decît o înălțare spre ideea căreia frumusețea îi dă chip. Iubirea senzorială coboară, iubirea castă înalță. Filozofia neoplatoniană constituia un triumf al religiei frumuseții, căci în frumusețe credincioșii lui Platon vedeau o expresie a desăvîșirii lăuntrului, reproducere a frumuseții divine. Numind-o floare a bunătății, Marsilio Ficino înfăptuia printr-o metaforă fuziunea dintre un ideal estetic și unul etic, arătînd un înțeles mai adînc al iubirii. Giordano Bruno a contribuit la fundamentarea sincretismului, tendința de a împăca doctrine filozofice potrivnice, în cazul nostru a creștinismului cu platonismul păgîn și cabala, pentru a descoperi în toate adevărul care este unul și același. Aceasta este totodată una dintre ideile cheie ale sonetelor cuprinse în *Avinturile eroice* ale lui Bruno. Renașterea rămîne plină de amintirea iubirilor întru Platon. Ele erau minunea acelor vremuri, iar sonetul lui Michelangelo este cel mai puternic ecou al lor. Furoarea platonică se află împinsă dincolo de moarte și proiectată în veșnicie. Pico della Mirandola, cea mai strălucită minte din Quattrocento (secolul al XV-lea) și unul dintre oamenii cei mai dăruți pe care i-a avut vreodată specia umană, își exprimase încă din timpul vieții dorința ca după moarte să fie așezat în același mormînt cu rămășițele pămîntești ale prietenului său, poetul Girolamo Benivieni. Sinceritatea acestei stranie simbioze de idei și simțăminte, care a fost de multe ori limitat interpretată ca o psihopatie, ceea ce s-a dovedit a fi o eroare, era atît de neobișnuită în profunzimea ei, atît de izolată în ea însăși, încît a putut adesea scăpa înțelegerii contemporane și postume tocmai prin elementul ei esențial, nevoia de depășire a momentului material.

Tot acest zbucium sublim, care antrena atât de felurita problematică a frumuseții lumii, purta pecetea eticului, constituia un efort de a grăbi intergrarea esteticului într-un interes moral. Insuși umanismul sub care se re-
levează Renașterea ilustrează înfițetatea de care se bucura eticul în mințile învățaților ce despleteau înțelesurile existenței. Consolidarea morală în spiritualitatea unei epoci apără arta în libertatea dezvoltării ei. De fapt, eticul nu îngăduie artei libertatea, pentru că libertatea nu se îngăduie cuiva, ci doar se ia ori se dă : umanismul a favorizat esteticului libertatea dezvoltării printr-o imanență, nu printr-un raport de subordonare. Umanismul rămâne unul dintre factorii de primă însemnătate care explică extraordinara proliferare a artelor în Renaștere. El lămurește pe alt plan și consacrarea filozofică pe care o ia sonetul către apusul Renașterii.

Unul dintre sentimentele pentru care poezia sonetului din Renașterea italiană au fost mai puțin sensibili este sentimentul iubirii de patrie. El este slab reprezentat în una din cele mai cultivate forme de poezie, tocmai într-o epocă în care avea îndreptățiri pentru o puternică afirmare. Italia era toată fărîmîțată în stătuțe, împărțire convenabilă burgheziei în acel moment. Sudul Italiei zăcea sub stăpînire spaniolă, nordul era veșnic amenințat de invazia franceză. Ideea unității politice și naționale nu-și găsea ușor accesul în visul artiștilor preocupați mai degrabă cu distilarea unor simțiri placide și idei hedoniste. Ecouri indirecte ale acestui sentiment le aflăm în sonetul satiric, în sonetul pamflet și, mai rar, în sonetul imprecăție, coborîtor din sonetele închinat de Petrarca decăderii curții papale. Descoperim aceste ecouri în sonetele lui Niccolò Franco, Francesco Berni, Michelangelo Bounarroto, Pietro Aretino, Torquato Tasso etc., dar ele sînt departe de a depăși cazul particular și de a se ridica la înălțimea unui interese social. Acesta este de altfel un viciu definitoriu pentru Renaștere, lumea burgheză

smulgându-și din feudalism mai întâi individul și mai pe urmă dreptul și conștiința de clasă nouă. Când în lirica acestei epoci găsim un sonet de inspirație patriotică, el este palid, cenușa unei arderi și nu arderea însăși. În acest sens îl putem cita pe Giovanni Guidiccioni și Baldassar Castiglione, ce nu sînt însă mari poeți ai Renașterii. Sonetul patriotic nu a constituit pentru nimeni în aceste vremuri o modalitate esențială de exprimare artistică. Abia spre sfîrșitul Renașterii va apare Tommaso Campanella, a cărui adîncă dragoste de patrie avea să-l ducă la scrierea, în temniță, a unor sonete profund îndurerate de gîndul tristului destin politic al Italiei.

Dar Renașterea mai cunoaște și sonetul de o frumusețe strălucitoare și de senzualitate rafinată al lui Boiardo, poet înclinat să caute o consonanță între starea de spirit și înfățișările naturii, apoi sonetul voios și realist, pornit din col al lui Cecco Angiolieri și Giovanni Boccaccio, scris de Burchiello, Berni, Lasca, Franco etc., sau sonetul extremei spiritualizări al Vittoriei Colonna, Gabriel Fiamma etc. Însă sonetul care să cuprindă o filozofie devenită problemă de viață a artistului, unde sufletul să palpitate tulburîndu-i păienjenişul fix sub sufluri ce mai degrabă zdruncină și rup decît mențin liniștea alcătuirii, rămîne sonetul lui Michelangelo Buonarroti, Giordano Bruno și Tommaso Campanella. Haina poeziei lor este cea veche, uneori de împrumut, cu strălucirea oxidată, nu atît menită să îmbrace frumusețea, cît ideea de frumos. Toți trei au trecut dincolo de frumusețea imediată, căutînd adevărul ei. Din toată arta lui Michelangelo, numai sonetul, patronat mai întâi de Platon, apoi de divinitate, ne descoperă pasiunea adevărului pentru care artistul renunță la tot ce frumusețea oferă ca fenomenal și nu ca esență, ca plastică și nu ca idee. La Michelangelo sonetul are înfățișarea unui vas arheologic anevoic reconstituit cu ajutorul unor materiale mai vechi ori mai noi, — unele trecute prin focul străbunilor Dante,

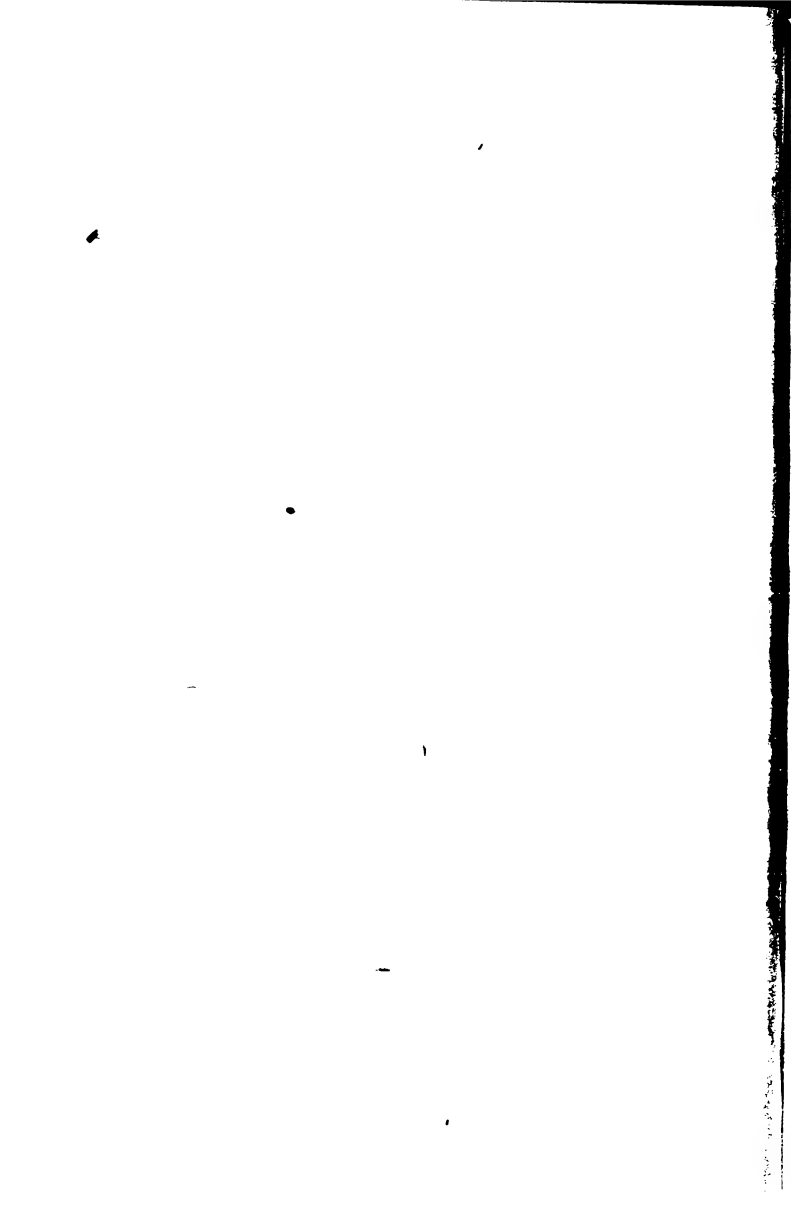
Petrarca sau chiar al contemporanului Berni, — mai scumpe sau mai ieftine, în ultimă instanță indiferente, dar al cărui conținut deșteaptă viforul ce-a bintuit sufletul și mintea unuia dintre cele mai înalte piscuri ale reliefului viu, nestatornic și trecător, care este neamul omenesc. Aspru și profund, dislocat și anacolutic, sonetul lui Michelangelo pare scris în timpul unor cutremure. Strunele lui sună straniu în sonet, întrucît acesta, dispunînd de secretele unei armonii superioare, ar trebui să evoce mai curînd liniștea decît tulburarea... Evoluția lui Michelangelo de la platonism la spiritualismul religios reproduce în fond evoluția Renașterii ce a parcurs drumul de la contemplarea frumuseții la descoperirea înțeleșurilor ei. Sonetele lui Michelangelo, scrise în răstimpul a peste o jumătate de secol, stau mărturie adînc grăitoare acestui itinerar spiritual. Este interesant să observăm că doi titani atît de apropiați în timp. Michelangelo și Shakespeare, fiecare din ei avînd o tumultuoasă experiență de viață și o trăire spirituală platonică, au părăsit din cînd în cînd arta lor majoră — Michelangelo sculptura, Shakespeare teatrul — pentru a-și cristaliza această experiență și această trăire într-o modalitate unică și comună amîndurora, sonetul. Este încă o logică menită să ne întărească impresia că sonetul a fost adoptat de poeții platonicieni ca o formă ideală de exprimare a poeziei, concordoantă cu viziunea lor asupra desăvîrșirii. Tiparul îi fusese de mult timp găsit; artistul nu-i mai rafina plasticitatea și valențele formale, ci afla idei noi corespunzătoare perfecțiunii lui și ideii de perfecțiune. De aceea afirmă Francesco Berni în *capitolul* închinat lui Sebastian del Piombo că Michelangelo *dice cose* — spune lucruri — idei, fapte, pe cînd mulțimea de poeți, ce rămînea să umple Renașterea ca un nisip, trebuitor și el pentru o imensă piatră de soclu, *zicea cuvinte*, prefigurînd — spunem noi — *Manierismul* și *Barocul*... Nici Giordano Bruno, poet, filo-

zof și om de știință nu mai zicea cuvinte. Sonetul căpătase de peste trei veacuri îndeajuns lustru, ca spiritul mare al lui Bruno să mai întirzie în a-i adăuga un spor mărunț de frumusețe. Il striga cu ecouri cosmice un sonet de alte dimensiuni, alcătuit din aștri și galaxii, riguroase în mișcarea și structura lor. Primul poet al ideii de infinitate a timpului și spațiului, al ideii de pluralitate a lumilor și de permanentă prefacere universală, Bruno este și el un platonician. A lăudat iubirea în sonetele lui comentate din *Avinturile eroice*, însă nu iubirea senzuală, vulgară, ci iubirea metafizică, eroică, dăruită frumuseții dinlăuntru a lucrurilor, care este infinită în timp și spațiu, ca întreaga frumusețe a lumii. A cîntat continua prefacere a lumilor mărunte, în care este și omul un fir de nisip, prefacere în scopul diversificării și desăvîșirii întregului... Nici Tommaso Campanella, poet, filozof și om de știință nu zicea cuvinte. Sonetul lui, uneori strălucitor, alteori de-a dreptul rudimentar, dă grai panpsihismului său metafizic și magic, tribulațiilor vieții sale tragice sau unor sisteme reformatoare. Sinceritatea acestor trei mari poeți este atît de coerentă, în claritatea ei, încît o parcurgem ca pe o zonă de transparență sufletească, uimiți nu atît de existența, cît de forța și adîncimea ei. Toți trei sînt filozofi poeți, așa cum i-ar fi plăcut lui Platon. Constrinsă la condiția lapidarității sonetului, gîndirea lor abstractă redă acestuia o factură de care îl lipsise o vreme poezia anterioară lor, cînd Renașterea se manifesta ca epocă de divinizare a femeii, de iubire a naturii, de reverie în peisaj mitologic, de voluptate a percepțiilor, de obsesie — neintegrată filozofic — a eului, de adîncire a stărilor sufletești: Sannazaro închina un sonet geloziei, Lorenzo de' Medici, uitării, Della Casa, somnului, neliniștii etc. Opera celor trei poeți stă departe de sonetismul ocazional ce a triumfat, ca niciodată, în Renaștere, cînd sonetul era angajat nu de puține ori în solda

tristă a administrației amoroase. Este și acesta un aspect al individualismului exacerbat al Renașterii. Nu constituie un paradox observația-că în poezia expresivă și interesantă a sfârșitului Renașterii italiene individul este neglijat. Este neglijat însă în favoarea eroului. Individul rămânea al unei epoci de artă, eroul era al unei epoci de știință, de cucerire a adevărului. Acest adevăr el îl va proclama chiar știind că răsplata îi va fi rugul, temnița sau suferința. Extazul lui își află izvorul în gânduri și viziuni ce depășesc interesul limitat al unui individ sau înfățișarea dinafară a lucrurilor. Michelangelo, Bruno, Campanella sint poeți ai curajului de a privi sufletul fără înșelare de sine, sint poeți ai cosmosului, ai tragediilor inerente prefacerii universale, ai unei frumuseți mai adânci și mai de taină a vieții, în felul cum avea să fie la noi Eminescu. Ei sint mai puțin mișcați de frumusețea ambianței în care este închis prin destin omul și mai mult de o frumusețe ce e funcție a universului. Literatul dedicat exclusiv sonetului trece la sfârșitul Renașterii pe planul unei importate mai mici, planul prim luîndu-l poeziei care sint în același timp artiști, filozofi sau oameni de știință. Se încheia în felul acesta o punte între poezia de la începutul Renașterii italiene și cea de la sfârșitul ei. Renașterea trecea în Baroc printr-o criză. Mărire de petale, riurile de muzici voluptoase, sonetul imagistic, sonetul grațios, sonetul ofrandă, sonetul răvaș, sonetul medalion etc. rămîneau toate lui Giambattista Marino, moștenire neglijată de antecesorii din griji mai înalte. Iar Giambattista Marino a înmulțit talantul cu eleganță și naturelețe. În timp ce Renașterea atinsese absolutul prin trăirea unui ideal realizat de echilibru, Barocul îl dibuia prin forme; el va cultiva peste măsură virtuțile formale ale sonetului, fapt ce începuse încă din Renașterea timpurie, cînd specia lui suferise deformările implicate de variante. Barocul este un paroxism, o agitație a formei

ce-și caută oarbă un conținut, peste care dă cu greu ; el nu are revelația dureroasă a golului, ci mai degrabă aceea jubilară inconștientă a bătrînilor foarte înaintați în vîrstă ce se joacă și se bucură de nimicuri fără a-și da seama de imensa lor tristețe. Barocul avansat depersonaliza prin manierism arta, rupea sigiliul personalității puternice acolo unde îl găsea, asambla într-un tot elemente împrumutate, trecînd peste tîmbru, vătămînd unicitatea artei și apropiînd-o prin multiplicare de condiția artizanatului. În literatură germenii acestor tendințe îi descoperim în prelucrările și preluările de poezii ce le făceau, încă de mult, mari poeți : Luigi Pulci prelucrase poeme populare, Francesco Berni, epopeea lui Matteo Maria Boiardo, Torquato Tasso, propria-i epopee, Giordano Bruno, sonetele lui Luigi Tansillo etc. Barocul imprima artei și o funcție utilitară — fapt evident mai ales în arhitectură — ceea ce convenea avîntului vicții burgheze. Sonetul urma și el cu mîntă acest drum larg, căzînd din înălțimi ca albatrosul lui Baudelaire, încurcat în propriile-i aripi.

C. D. ZELETIN

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

'Antologia de față — prima, în țara noastră, a speciei literare pe care o reprezintă sonetul — reunește peste șaptezeci de poeți și acoperă o arie vastă de timp : sfârșitul Evului Mediu și Renașterea italiană, adică patru secole de poezie : ea face loc, înainte de toate, poeziilor care, în Sicilia secolului al XIII-lea, au născocit forma fixă a sonetului, iar apoi, tuturor poeziilor ce i-au dat strălucire. Are caracter mixt de florilegiu și crestomație. Din acest motiv am inclus atit capodopere ale genului cit și sonete care prezintă interes istoriografic ori au și altă semnificație decit cea literară. Antologia înmănușează sonete ale unor poeți iluștri, dar și sonete celebre, sau pur și simplu frumoase, aparținind altora, mai puțin cunoscuți. Vom intilni nu numai poeți consacrați sonetului, dar și literați în general, pictori, sculptori, arhitecți, învățați, curteni, istorici, clerici, muzicieni, curtezane etc., care au scris sonete importante pentru definirea Evului Mediu și Renașterii italiene ca epoci distincte de artă. Succesiunea autorilor în antologie este cea cronologică.

Studiul introductiv, un corp de note bio-bibliografice și unul de note explicative vin să sprijine înțelegerea întregii antologii, a operei fiecărui autor și a unor termeni, nume, sintagme, toponimice, aluzii etc. Am res-

pectat la traducere titlul original al sonetului numai în cazul în care ne-am convins că el aparține autorului și nu diferiților editori succesivi. Titlurile ce repetă capoversul (tipărite în cursiv) ne aparțin. Am notat în josul paginii primul vers al textului original indicându-l prin Incipit. Sonetele lui Petrarca poartă numerotația ediției din 1964, a lui Gianfranco Contini.

Pentru întocmirea antologiei am cercetat un material felurit și bogat. Uneori, negăsind anumite texte în bibliotecile din țară, le-am procurat sub formă de xero — sau fotocopii după cărți, reviste sau chiar manuscrise, unele inedite, de la Biblioteca Națională Marciana din Veneția, Biblioteca Nazionale Centrale din Florența și Centro Nazionale di Informazioni Bibliografiche de pe lângă Biblioteca Nazionale Centrale „Vittorio Emanuele II” din Roma.

★

Bibliografia esențială :

Splendore della poesia italiana dalle origini ai nostri giorni, a cura di Corrado Vivanti, Hoepli editore, Milano (1937).

Poesia del duecento e del trecento, a cura di Carlo Muscetta e Paolo Rivalta, Torino, Giulio Einaudi editore (1956).

Poesia del quattrocento e del cinquecento, a cura di Carlo Muscetta e Daniele Ponchioli, Torino, Giulio Einaudi editore (1959).

Luigi Russo, I Classici italiani, volume 1, Dal duecento al quattrocento, a cura di F. Figurelli, R. Ramat, E. Bonora, L. Russo, C. Muscetta, quarta edizione riveduta e accresciuta, G. C. Sansoni editore, Firenze.

Il fiore della lirica veneziana, a cura di **Manlio Razzi**, volume 1, Dal duecento al cinquecento, 1956, **Neri Pozza editore, Venezia**.

Plinio Carli, Augusto Sainati, Scrittori italiani, saggi con notizie e commento (...), volume 1 (**Secoli XIII e XIV**), volume II (**Secolo XV**), volume III (**Secolo XVI**), Firenze, **Felice Le monnier**, 1928.

Poesie e prose d'ogni secolo illustrate dai maggiori critici. *Libro di lettura (...)* da **Adolfo Altbertazzi e Augusto Césari**, Firenze, **G. C. Sansoni editore, MCMXIII**.

Poeti minori del trecento, a cura di **Natalino Sapegno, Ricardo Ricciardi editore, Milano, Napoli (1952)**.

Eugenia Levi, La lirica italiana nel cinquecento e nel seicento fino all'*Arcadia*, Firenze, **Presso Leo S. Olschki, MCMIX**.

Ugo Foscolo, Vestigi della storia del sonetto italiano dall'anno MCC al MDCCC, in Edizione nazionale delle opere di **Ugo Foscolo**, volume ottavo, Prose politiche e letterarie dal 1811 al 1816, Firenze, **Felice Le Monnier editore**.

Da Dante al Pascoli, passi scelti a cura di **Giuseppe Malagoli**, Firenze, **S.A.G. Barbera editore, 1942**.

Le opere di Dante, testo critico della Società Dantesca Italiana, a cura di **M. Barbi, E. G. Parodi, F. Pellegrini, E. Pistelli, P. Rajna, E. Rostagno, G. Vandelli**, con indice (...) di **Mario Casella**, Firenze, **R. Bemporad & figlio editori, MCMXXI**.

Le rime di **Francesco Petrarca**, illustrate con note dal **P. Francesco Soave C.R.S., Milano, 1808 (2 volume)**.

Francesco Petrarca Canzoniere, testo critico e introduzione di **Gianfranco Cotini** Torino, **Giulio Einaudi editore, 1964**.

Le piu belle pagine del Burchiello e dei burchielleschi, scelte da Eugenio Giovannetti, Milano, Fratelli Treves editori, 1923.

Lorenzo de' Medici Il Magnifico, Opere, a cura di Attilo Simioni, Bari, Gius. Laterza & figli (2 volume, 1913, 1914).

Scritti scelti di Lorenzo de' Medici, a cura di Emilio Bigi, Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1955.

Gerolamo Savonarola, Poesie, introduzione e note di Valentino Piccoli, Torino, Unione Tipografico-Editrice Torinese (1929).

Leonardo da Vinci, Tutti gli scritti, (Scritti letterari), a cura di Augusto Rizzoli editore.

Opere di Iacopo Sannazaro, con saggi dell'Hipnerotomachia Poliphili di Francesco Colonna e del Peregrino di Iacopo Caviceo, a cura di Enrico Carrara. Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1952.

Giovanni Pico della Mirrandola, Sonetti, a cura di Léone Dorez, extras din La Nouva Rassegna, 1894, 2 100—114.

Ludovico Ariosto, Opere Minori, a cura di Cesare Segre, Riccardo Ricciardi editore, Milano, Napoli.

Michelangiolo Buonarroto, Rime, a cura o di Enzo Noè Girardi, Bari, Gius. Laterza & figli, 1960.

Michelangelo Buonarroto, Le rime, introduzione e note di Valentino Piccoli, Unione Tipografico-Editrice Torinese, 1930.

Michelangelo Buonarroto, Poesia, con prefazione di Giovanni Amendola, Lanciano, R. Carabba editore.

Raffaello Sanzio, Tutti gli scritti, a cura di Ettore Camesasca, Rizzoli editore, 1956.

Rime di tre gentildonne del secolo XVI, Vittoria Colonna, Gaspara Stampa, Veronica Gambara, con prefa-

zione di Olindo Guerrini, volume unico, Milano, Edoardo Sonzogno editore, 1882.

(Francesco) Berni, Le rime e rime di poeti berneschi precedute dalla vita del Berni, scritta dal Mazzucchelli. Istituto Editoriale Italiano, Milano.

Giordano Bruno, Opere italiane. I. Dialoghi Metafisici, nuovamente ristampati con note da Giovanni Gentile. Seconda edizione riveduta e accresciuta, Bari, Gius. Laterza & figli, 1925.

Giordano Bruno, Opere italiane. II. Dialoghi morali, nuovamente ristampati con note de Giovanni Gentile, Bari, Gius. Laterza & figli, 1908.

Tammaso Campanella, Poesie, a cura di Giovanni Gentile Bari, Gius. Laterza & figli, 1915

C.D.Z.

**SONETUL ITALIAN
ÎN EVUL MEDIU ȘI RENAAȘTERE**

PIER DELLE VIGNE

Cum nu-i puțință a vedea iubirea...

Cum nu-i puțință a vedea iubirea,
Nici simțul pipăirii s-o cunoască,
Sunt unii ce, smintiți, scornit-au știrea
Că nu-i nimic iubirea omenească.

Dar după ce le-a fost cuprins simțirea
Și-a început pe suflet să domnească,
Îi urcă dintr-o dată prețuirea,
Mai mult decât ar fi să o privească.

Printr-o virtute care nu se vede,
Magnetul, din adânc atrăgătorul,
Supune fierul cu putere multă.

E faptul care mă îndeamnă-a crede
Cum că există, negreșit, Amorul,
Și că o lume încă îl ascultă.

Incipit : Però ch'amore no se pò vedire...

IACOPO DA LENTINI

Vreau să-mi slujesc în suflet Dumnezeu...

Vreau să-mi slujesc în suflet Dumnezeu,
Să pot ajunge-n tine, Paradisc,
Loc sfânt al bucuriei, Empireul
De care-am auzit vorbindu-mi-se.

Dar nu fără Madona, fără zeul
Cu chipul clar, cosițele deschise,
Căci altfel aş simţi mîhnirii greul,
Rupt de-ale despărţiri mari abise.

Dar — Doamne ! — nu o spun cu înţelesul
Că soată-aş vrea-o-ntru păcătuire
Acolo-n rai, ci gîndul care ţesu-l

E să-i admir şăgalnica privire,
Gingaşul chip şi portul ei, alesul :
M-aş alina văzînd-o-n fericire...

Incipit : Io m'aggio posto in core a Dio servire...

Un dor venit din inimă-i iubirea...

Un dor venit din inimă-i iubirea,
Dintr-o îmbelșugare în plăcere,
Și nașterea i-o dă întâi privirea,
Iar inima-i dă hrană și putere.

Apare uneori îndrăgostirea
Și fără a vedea ce pieptul cere ;
Amorul însă, care-aprinde firea,
Întotdeauna naște prin vedere.

Fiindcă ochii, inimii i-arată
Și lucrul bun și lucrul rău, cum firii
I-a stat în voie a-l croi anume.

Iar inima primind, dintru o dată
Dor iscă pentru darur'le privirii :
Iubirea asta e regină-n lume.

Incipit : Amore è un deslo che ven dal core...

DESĂVÎRȘITA DOMNIȚĂ FLORENTINĂ (COMPIUTA DONZELLA FIORENTINA)

Cresc flori și crengi în primăveri invoalte...

Cresc flori și crengi în primăveri invoalte,
Amanții fini trec prin grădini, exultă,
Tot doi și doi, iar păsările alte
Și alte doruri spun și se consultă...

Aleșii pot în voie să tresalte,
Se înconjoară servi și se ascultă,
În fete urcă bucurii înalte,
Coboară-n mine lacrimi, jale multă,

Căci mult m-a întristat al meu părinte :
El mi-a aprins durerilor scînteia,
Cu sila vrînd stăpîn să-mi dea ! Eu însă

Nu vreau străin în inimă și minte...
În mare zbucium viețuiesc : de-aceea
Cresc flori și crengi lăsîndu-mă tot plînsă.

Incipit : Alla stagion che il mondo foglia e fiora...

Aș vrea să lepăd lumea, să mă dărui...

Aș vrea să lepăd lumea, să mă dărui
Lui Dumnezeu, să uit ce-i vanitatea,
Căci văd urcînd din mintea fiecărui,
Sminteala, josnicia, falsitatea.

Se stinge-nțelepciunea și-adevăru-i
Că pierе harul, pierе bunătatea,
De-aceea n-aș vrea soț și-averi, ci stărui
S-aleg, prin voia mea, singurătatea...

Văzînd cum omul rău-și ia podoabă,
Fac cale-ntoarsă, disprețuitoare,
Și viu lui Dumnezeu căzîndu-i roabă.

Și sunt din ce în ce mai gînditoare,
Căci tata dintru Crist mă-ntoarce-n grabă :
Mă-ntreb cui vrea să-i fiu soție, oare...

Incipit : Lasciar vorria lo mondo, e Dio servire...

BONAGIUNTA DA LUCCA

Cînd omul e urcat de-a sorții roată..

Cînd omul e urcat de-a sorții roată
Să nu se bucure de înălțare,
Fiindc-atunci cînd viața-i raze toată
Întoarce spițele spre-ntunecare.

Atît de mîndre pajiști nu-s să poată
Cu flori să-ndemne vara spre cruce.
Natura-n veci o pildă-o să ne scoată :
Cu cît te urci, cu-atîta cazi mai tare.

Nu-i bine de acela ce ascultă
În veselii speranța, măreția :
E-un chin cînd bucuria stă să moară ;

Ci umilință-i trebuie mai multă :
Vrea fericire — lepede mîndria,
Căci orice deal și urcă și coboară.

Incipit : Qual omo è su la rota per ventura...

GUIDO GUINIZELLI

Pierzării dată-i ginta noastră brează...

Pierzării dată-i ginta noastră brează !
Numai gîndind și-mi pare o minune
Cum omu' lumea-ntreagă-mbrățișează,
Ca și cum de-i născut nu mai apune !

Spre a se rostui se-nversunează,
Un gînd în lumea cealaltă nu-și pune ;
Și iată moartea-l surpă și-ncetează
Intențiile toate : rele, bune...

Doar vede cum își schimbă totul starea
Și-n juru-i moarte — dar în van, fiindu-i
Străină întru totul înfrînarea.

De-aceea cred că numai el, păcatul,
Îl pierde și-l orbește, dăruindu-i
Viața oii care paște hațul.

Incipit : Pur a pensar me par gran meraviglia...

Iubirea stă, ca pasărea-n pădure... ¹

Iubirea stă, ca pasărea-n pădure,
În inima aleasă... Muma fire
N-a vrut iubire fără inimi pure,
Nici inimi pure fără de iubire.
Abia în cer fu soare
Și-a apărut în univers lumina
Ce n-a fost pîn'la soare ;
Iubirea stă în inima aleasă
Firesc, și din pricina
Din care-n jar căldura-și află casă.

Iubirea naște-n inimile-acele
Ca harul aștrilor în nestemate,
Ce n-ar descinde nicidecum în ele ²
Cît soarele alese nu le scoate.
Zvirlind din ele-afară,
Prin forța lui, ce-i întinat și-i zgură,
Ca harul să apară.
La fel e inima ce-a vrut-o firea
Aleasă și preapură :
Femeia să aprindă-n ea iubirea.

În inima aleasă stă iubirea
Ca flacăra în creștetul făcliei,
De-acolo răspîndindu-și strălucirea ;
N-ar sta altfel, căci plină de mîndrie-i
Cum vătămata fire
Nu lasă — cum nu lasă apa focul —
Să intre-n ea iubirea,
Iubirea stă în inima aleasă
Cînd își găsește locul,
Precum magnetu-n mină-și află casă.

Noroiul arde zilnic în arșîță :
Mizer rămîne, soarele nu-l trece.
Trufașul zice : „Nobil sunt prin viță !“
Noblețea-i soarele — el, glodul rece.
Nu-și umfle omul pieptul
Voind noblețea pururea s-o știe
În rangul ce-i dă dreptul :
De n-are-n inimă virtutea trează,
E apă străvezie,
Nu bolta care razele păstrează.

Lucește Domnu-n mintea îngerească
Mai mult ca-n ochii noștri mîndrul soare :
Ea-l înțelege-n dragostea-i fiască
Și cîrmuiește stele rotitoare. ³
Așa cum cea dintîi idee
A Domnului își află împlinirea,
La fel și splendida femeie,
În ochii omului ales răsfrîntă,
Va trebui s-aprindă-n el iubirea,
Primind din parte-i ascultare sfîntă.

„Ce cutezata-i, Doamne ?“ întreba-va
Spre inimă dumnezeiasca gură :
„Azi ești la mine, străbătut-ai slava,
Iubirii vane m-ai luat măsură...
Întreagă lauda cuvine-mi-se
Ca și Reginei mari prin care pier
Păcatul din abise !“
„Părea, voi zice, înger din oștire
Ce-ți stă în apropiere,
Și nu-i păcat c-am pus în ea iubirea !“

Incipit : Al cor gentil repara sempre Amore...

Cînd vă-ntîlnesc, preanobila privire...

Cînd vă-ntîlnesc, preanobila privire
A salutării, Doamnă, mă ucide...
C-o fi păcat, c-o fi milostivire,
Nu-i pasă : Amor arcul și-l repede !

Prin inimă săgeata de iubire
Trecînd-o, către chinuri mi-o deschide ;
Nu pot vorbi căci ard în pătimire,
Asemeni celui care moartea-și vede.

Prin ochi își află drum ca fulgerul ce
În turn se năpustește în fereste,
Că într-o clipă încăperea-i spartă.

Statuie-s, gata la pămînt s-o culce :
În ea nici viață și nici duh nu este,
Ci numai chip de om abia de poartă.

Incipit : Lo vostro bel saluto e 'l gentil sguardo...

Luceafărul văzut-am, ce răsare...

Luceafărul văzut-am, ce răsare
Cînd ziua-i încă firavă, subțire,
Luindu-și omenească-nfățișare
Și neavînd pereche-n strălucire.

Chip de omăt în roșu de dogoare,
Priviri sclipinde, pline de iubire :
Nu cred că-n lume vreo femeie are
Atîtea frumuseți și har în fire.

Asalt îmi dă iubirea tulburată
Și cu suspinele mă amenință,
Că-n fața ei sunt mut dintru o dată.

De mi-ar cunoaște apriga dorință !
Căci, deși mut, tot mi-ar găsi răsplată,
Din îndurarea pentru suferință.

Incipit : Vendut' ho la lucente stella diana...

Vreau laudă să aflu doamnei mele...

Vreau laudă să aflu doamnei mele,
Cu roza s-o asemăn și cu crinul :
Luceafărul ea-mi pare între stele,
Și tot ce poartă mai frumos seninul...

Văzduhul clar, verzi pajiști și muncel
Cu aurul, cu galbenul, carminul,
Și perlele îi seamănă, și ele...
Prin ea Amor mai nobil e, divinul.

Așa domnească trece și frumoasă,
Că omul mîndru, cînd ea-i dă binețe,
Smerește-se și-n legea noastră crede.

Departe ține firea ticăloasă ;
Ba vă mai spun de-un har ce mai de preț e
Nu poate rău gîndi cel ce o vede.

Incipit : Voglio del ver la mia donna laudare...

CHIARO DAVANZATI

Strălucitorul astru cînd apare...

Strălucitorul astru cînd apare,
În orice colț al beznei dă lumină,
Puteri neîntrecute raza-i are ;
Întîiul stătător fiind, domină.

La fel madona-mi dă înseninare
În omul care din adînc suspină
Și îl întoarce-n bucurie mare :
Virtuții sale totul i se-nchină.

Madonele-o urmează ca-n altarul
Purtărilor alese, în pleiadă :
Luminilor ca răspîndește darul ;

Iar pictorii voiesc mereu s-o vadă
Spre-a-i scoate chipului frumos tiparul,
Ca să-l dea lumii pildă și dovadă.

Incipit : La splendente luce, quando appare...

GUITTONE D'AREZZO

Femeia demnă, în apropiere...

Femeia demnă, în apropiere,
Are-un iubit slujind-o cu credință,
Cu sincera și-ntreaga lui putere,
Și necerînd ce ar avea-n dorință.

Îi este serv supus și fără vrere.
(Căci servul n-are altă trebuință
'Nafară să servească și să spere
Că-i va-mplini oricare năzuință.)

E un păcat lăsindu-l să tînjească
Și veșnic să aștepte și să tacă ;
Pe-un așa serv se cade să-l iubească...

Dar cel întru servire preasăracă,
Ce stă răsplata doar să-i amintească,
Nu trebuie vr'unei femei să placă.

Incipit : Qualunque bona donna hav' amadore...

Să n-aveți griji dacă privesc femeia...

Să n-aveți griji dacă privesc femeia,
Nici geloziei nu-i dați ascultare,
Căci nu rivnesc s-aprind în ea scînteia,
Ci mă prefac vrăjit de fiecare...

Privirea care m-a rănit, pe-aceea
N-o caut — să mă afle orișicare...
Ca să-mi ascund simțirea, iată cheia,
Mă fac zvîrlind iubirea la-ntîmplare.

Vor zice unii : „Nu te păzești bine :
Vorbînd așa, dezvăluiești, draguță,
Secretul să ți-l știe orișicine !“

O nebunie mintea mi-o asmuță
Să spun că-nțelepciunea zice-n mine !
Cel care poate răul nu mă cruță.

*Incipit : Non sia dottoso alcun om, perech'eo
guardi...*

O, strălucire-a cinstei, o, Dreptate...

O, strălucire-a cinstei, o, Dreptate,
Virtutea și nu parte din virtute,
Tu ești în veci izvor de bunătate;
Contrariul tău⁴ — de rele mult temute.

Din trup și duh scoți roadele bogate,
Regină a virtuților, tu nu te
Sfiești de Dumnezeu și, dezlegate,
Rău, bine, fără tine sunt pierdute...

Lui Dumnezeu și omului, oricărui
Din lucruri, ce-i al lor, cu potrivire,
Prietenă a cinstei, tu le dăruie.

Urci pe cei slabi, a căror liniștire
Și pace stă-n tăria ta, și năruie
Puternicii prin friu și pedepsire.

Incipit : O tu, Giustizia, d'onestă splendore...

RUSTICO DI FILIPPO

Văzui un dobitoc, o vită dură...

Văzui un dobitoc, o vită dură
Încinsă-ntr-o puternică armură,
C-un coif majestuos peste măsură,
Părînd din Salinguerra ⁵ viță pură.

N-avea el grumăjerul pîn-la gură,
Că marea ar fi cucerit — se jură !
De-l vezi cu viziera pe figură,
Nu ești nebun prinzînd sperietură...

Incruntă chip bocciu ca bătăranii
Și seamănă cînd sforăie cu leul...
Te face alb atingerea cătanii,

Iar ochii i-ard în cap de parcă-i leul,
Încît te miră faptul că dușmanii
Nu mor gîndind la dînsul, paraleul !

Incipit : Una bestiuola ho vista molto fëra...

Suflînd în m e s s e r Messerin viață...

Suflînd în *messer* Messerin viață,
Crezom că Domnul o minune-ar face,
Împrumutîndu-i — fapta-i șugubeată!
Ceva din păsări, oameni, dobitoace.

Astfel, la gușă seamănă a rață,
În șale mari girafei haidamace
Și doar pe chip o spuză de roșeață
Grăicște că și el e om, și place...

În cîntec pare-a fi un corb pe cracă,
La minte, vine dinspre animale
Și-a om aduce numai după straie.

N-avea Cel Sfînt atunci prea mult să facă.
Ci vru s-arate harul forței sale,
De-a iscodit asemenea trăsnaie...

Incipit : Quando Dio messer Messerin fece...

CECCO ANGIOLIERI

Cînd doamna mea în față îmi apare...

Cînd doamna mea în față îmi apare,
Mă tem că-i sunt izvor de plictiseală
Și mă cuprinde-o spaimă, o sfială
Și-n inimă o crudă tremurare...

Atunci pierd darul cuvîntării clare,
Puterile îmi trec în moleșeală
Și-mi pare-o fericire și o fală
Că mă pot ține încă pe picioare !

Și, cît timp nu mă-ndepărtez cu teama,
Aud pe cei ce mă vorbesc în spate :
„Vezi aiuritul ăla și ia seama !“

Dar nu pornesc injuriei asaltul,
Fiindcă știu din plin că au dreptate,
Și stau să cad dintr-un moment în altul...

| *Incipit : Il cuore in corpo mi sento tremare...*

— *Becchina, dragoste ! — Ce vrei, Trădare...*

— *Becchina, dragoste ! — Ce vrei, Trădare ?*

— *Vreau să mă ierți... — N-o merită milogul !*

— *Îndură-te ! — ...Umil, nevoie mare...*

— *Voi fi mereu ! — Și care ți-i zălogul ?*

— *Bunăcredință ! — N-ai în înzestrare.*

— *Am pentru tine ! — Tot nu-ți calc birlogul.*

— *Îa ce-am greșit ? — Tu știi că știu, se pare...*

— *Ce ? — Fugi ! De te-ar ajunge pocinogul !*

— *Vrei dar să mor ? — Aștept, și nu-i o taină.*

— *O, rău grăiești ! — Chiar tu mă-nveți, săracu'!...*

— *Vai, o să mor ! — Mă-nșeli și cin'mă caină !?*

— *Ți-o ierte Domnul ! — Nu te duci la dracu' ?*

— *Ah, de-aș putea ! — Ce, te țin eu de haină ?*

— *De inimă !... — Și-o să te țin cît veacu' !*

Incipit : Becchin', amor ! — Che vuo', falso tradito...

Cînd dimineța doamna-mi lasă patul...

Cînd dimineța doamna-mi lasă patul
Și n-are încă dresuri pe figură,
Ți-ar pare o frumoasă creatură,
Alături stîndu-i, însuși Necuratul !

E hidă rău de tot ! Cit timp de-a latul
Nu bate sita cu ceruză pură
Și fard nu dă pe-obraz, nici roș pe gură,
E ca momîia ce păzește hatul...

Dar vai, ce mult o schimbă alaunul
Și sulimanul, că nu-i om s-o vadă,
De ea să nu se prindă ca nebunul !

Pe mine însumi fermecat mă ține,
Că numai grijii pentru ea cad pradă...
O, iată-mă-s și pedepsit, în fine !

Incipit : Quando mie donn'esce la man del letto...

Acel ce veșnic n-are banul pare...

Acel ce veșnic n-are banul pare
O pasăre ce vie-o smulgi de pene,
Amicii greu i-ar da o salutare,
Ci doar, ca spre-un ciumat piezișe gene.

Chiar fructele prea dulci îi par amare
Și orice înconjurătoare scenă...
Ieri-binevoitorul azi avar e,
Ori poate-i veacul trudnicei Gheene !

Un leac această lume tot îi scoate :
Să se înece astăzi și nu mâine,
Căci moartea-i pentru el, nu viața lungă.

Dar celui care este tare-n pungă
Îi zice omul : „Bun ești ca o pîine !”
Și tot ce vrea îi merge ca pe roate.

Incipit : Così è l'uomo, che non ha denari...

O recunosc drept mamă și mă cere...

O recunosc drept mamă și mă cere,
Ca fiu al ei de-a pururi, sărăcia.
M-a zămislit puternica durere
Și doică am avut melancolia.

Drept scutece purtat-am rufăria
Ce vulgul o numește neplăcere...
Din creștet pin'la tălpi cuprind domnia
A tot ce-i rău, a tot ce-i viciere.

Crescînd, drept recompensă, mi-a fost dată
Nevastă, trîncănind fără-ncetare
Din zori și pînă-n noaptea instelată,

Asemeni a o mie de chitare...
E-un tont cel ce văzînd-o-nmormintată
Mai vrea din nou — vai lui ! — să se însoare

Incipit : La stremità mi richer per figliuolo...

Eu foc de-aş fi, pământul l-aş încinge...

Eu foc de-aş fi, pământul l-aş încinge,
Şi, vînt de-aş fi, cu vîfor l-aş pătrunde,
Şi, de-aş fi apă, l-aş viri sub unde,
Iar Dumnezeu — spre-adînc l-aş tot împinge.

Dac-aş fi papă, n hohote m-aş stinge,
Nenorocind creştinii de oriunde !
Iar rege, oare ştiţi cum le-aş răspunde ?
Stringîndu-i snop în ţeapă i-aş înfinge.

M-aş duce, de-aş fi moarte, către tata.
Şi viaţă --- ocoli-l-aş ca pe ciumă.
La fel aş face şi cu cin'mi-e mumă

Iar Cecco — cum am fost şi sînt — o, gata
Le-aş da pe toate fetele plăcute,
Lăsînd la alţii babe doar, şi slute !

Incipit : S' i'fosse foco, arderei 'l mondo...

Eu de trei lucruri nu pot face rostul...

Eu de trei lucruri nu pot face rostul,
Trei lucruri ce le îndrăgesc fierbinte :
Taverna, dama, zarul... Ele-n minte
Și-n sufletu-mi își află adăpostul.

Dar trebuie să-ncep — vai mie ! — postul.
Că nu-mi dă voie punga mea cuminte,
Și urlu cînd mi-aduc de ele-aminte !
Plăcerile mi le ucide costul...

Și zic : „Trăsni-l-ar lancea-n căpățină
Pe tata ce mă ține-n strîmtorare,
Avîndu-mă și la Paris sub mină.

Mai greu dinaru-i scoți din buzunare
De Paști, cînd dăruiești lipsit de frînă,
Decît cocorul unui șoim din ghiare !“

Incipit : Tre cuse solamente mi son'n grado...

Cu înrăita meritată ură...

Cu înrăita meritată ură
Ce sufletu-mi i-o poartă, tatăl meu
Va-ntrece anii unui Botadeu ⁶ :
O viață gîndurile-mi o știură...

Aûzi și zi-mi de nu greșești, Natură !
Mai ieri cerînd o botă de *raspeu* ⁷
Căci are sute — javra de iudeu
Vru să mă piardă dintr-o lovitură.

De-aș fi cerut *vernace* ⁸, că-i dulceață !...
Și i-am cerut, sub probă vrînd a-l pune,
Iar el de-a dreptul mă scui pă în față.

Mi se mai cer și simțăminte bune !
Cînc-ar cunoaște neagra lui viață,
„Viu trebuia să-l fi mîncat !“, mi-ar spune !

Incipit : Il pessimo e 'l crudele odio eh' i' porto..

Alaltăieri mi-a fost din greu bolnavă...

Alaltăieri mi-a fost din greu bolnavă
Făptura, c-am muțit de tot, și-o zeamă
Mi-a potrivit-o mama : „Te întreamă !“
Grăi, și vru să-mi deie o otravă

Ce-ar vătămă nu oameni prin ispravă,
Ci însăși mări... Și-mi zise: „Bea, n-ai teamă!“
Iar eu prin semne : „N-aș prea crede, mamă !“
...„Să nu bei !“ — inima șopti tot bravă...

Apoi, iar ea : „Oricum, tot o vei face,
Și-am să te fac să pierzi !“ În disperare,
Am spart atunci a fricii carapace

„Nu-mi este rău !“ — am rupt cu greu cuvinte,
Și n-am băut din mâinile-i murdare,
Și n-am să beau de-ar și gusta-nainte !

Incipit : Si fortamente l'altrier fu' malato...

Mă-nfățișez lui Alighier poetul... *

Mă-nfățișez lui Alighier poetul
Ca unui domn, pe zeu-Amor rugîndu-l
(Cum de stăpîn l-avu în ani de-a rîndul),
Eu Cecco, lui amicul și valetul,

Să-mi ierte că-ndrăznesc, cu tot regretul,
Dar inima gentilă îmi dă rîndul
Să-mi spun aici fără ocoluri gîndul :
— În parte eu îți contrazic sonetul :

Spuneai în vers că-ți sunt nedeslușite
Cuvintele ce despre Beatrice
Un spirit le-a rostit, în plăsmuire,

Apoi ai spus femeilor iubite
Că le-nțelegi ! Astfel se contrazice
Pe sine însăși astă născocire.

*Incipit : Dante Allaghier, Cecco, 'l tu' servo e
amico...*

Eu dacă-s gureș ca o secătură...

Eu dacă-s gureș ca o secătură,
Tu Dante ¹⁰, trăncănești ca zurgălăii.
Prinzim pe un'se-ntîmplă ca flăcăii
Iar dacă slană mușc, tu lingi untură !

Eu de vorbesc, tu lacăt n-ai la gură,
De tund postavul, tu freci fușalăii ¹¹,
De țin la nobili, tu la mari... De răii
M-au vrut roman, pe tin' lombard te vrură.

Deci — slavă Domnului — n-avem pricină
S-aducem unul altuia vreo vină.
Prostiei, soartei, ne-am făcut ecoul.

Și, de mai vrei să spui ceva-ntr-aceasta,
Eu te voi vlăgui ! Ferește țeasta,
Căci eu sunt bărzăunul și tu boul !

Incipit : Dante Alighier. s' i' so' bon begolaro...

NINA SICILIANA

Iubeam, nefericita, un erete...¹²

Iubeam, nefericita, un erete,
Că pentru el stam morții la-ndemină...
Blind se lăsa cînd îl chemam cu sete
Și mult nu-l ispiteam cu hrana-n mînă.

Dar s-a-nălțat spre cer pe îndelete,
Orgolios cum nu-l văzusem, pînă
A coborît în niște verzi boschete
Și alta îi va fi de azi stăpînă...

O, șoim ! Eu îți dădusem dulce hrană
Și-un zurgălău de aur, ca, sub soare,
Să fii cu mult mai îndrăzneț la goană !

Azi te-ai urcat ca un talaz de mare
Rupînd cureaua ce-ți era pripoană,
Tu, ieri așa supus la vinătoare !...

Incipit : Tapina me, che amava uno sparviero...

DANTE DA MAIANO

DUI DANTE ALIGHIERI, RASPUNS LA SONETUL I^o

La întrebarea ce mi-ai pus-o, iacă
Îți dau răspuns în câteva cuvinte,
Tilc visului ce-avuși mai înainte,
Amice cu-nțelegerea săracă.

De vrei să-mi știi părerea, iat-o : dacă
La trup ești zdravăn și întreg la minte,
Fă iute-o baie rece, nu fierbinte,
La fudulii, ca aburii să-ți treacă !

Ei doar te fac să biiguiești ca timpii...
Ai scos un rău pe care tot dai vina,
Dar află : cred că numai cât bați cîmpii.

Ți-am dat răspuns la visul cu pricina ;
Gîndi-voi altfel poate-atuncea cînd vii
De la un vraci ce ți-a văzut urina:

Incipit : Di ciò che stato sei dimandatore...

GUIDO CAVALCANTI

LUI DANTE, RĂSPUNS LA SONETUL I

Voi ați văzut, eu cred, tot ce-i **valoare**
Și pentru om mai bun și mai **plăcut e**,
De v-a-ncercat în vis cu-a lui **virtute**
Stăpînu ¹⁴-a tot ce-n lume e **onoare**,

El, rege-n țara unde chinul **moare**,
El, sprijinit pe rațiuni **temute**,
El ce ne face visele **plăcute**
Și inima ne-o ia și nu ne **doare** !

Văzînd cum Moartea și-o cerea **madona**,
El, inima luîndu-v-o, drept **hrană**
I-o dăruî, fugînd ca de **Gorgona**.

Cînd l-ați văzut cu **lacrime** în **geană**,
Suavul dulce somn trecea în **zona**
Contrarie, cînd arde ca o **rană**.

*Incipit : Vedesti. al mio parere, onne **valore**...*

Aveți în voi flori albe și verdeață...

Aveți în voi flori albe și verdeață
Și tot ce e răspînditor de rază ;
Nu-ntrece soarele frumoasa față,
Cin'vă privește se înobilează.

Nici o făptură-n lume, nici o viață
În frumusețe nu vă egalează :
În temător simțirea mai semeată,
Mai nobilă o faceți, și mai trează !

Pe-acele doamne ce singurătatea
V-o însoțesc și-n pieptu-mi prind să crească
Prin voi, le rog să aivă bunătatea,

După cum pot, mereu să vă cinstească,
Primindu-vă plăcut înțietatea,
Fiindcă voi sunteți dumnezeiască.

Incipit : Aveți în voi li fiori e la verdura...

Splendoarea doamnelor cu inimi rare...

Splendoarea doamnelor cu inimi rare
Și cavalerii nobili, luptătorii,
Îuți vase grațios plutind pe mare,
Cuvinte dulci ce-și spun adoratorii,

Fulgi albi căzînd fără cutremurare,
Seninul care prevestește zorii,
Azur, argint și aur din odoare
Și riuri limpezi, pajiști — raiul florii,

Cu toate la un loc sunt întrecute
De harul și splendoarea doamnei mele,
Încît ne-apar urîte la privire...

Îi sunt mici lucrurile cunoscute,
Cum Terra e sub bolțile cu stele :
Grăbește binele spre-astfel de fire.

Incipit : Beltà ôi donna di piagente core...

De multe ori pe zi alerg la tine... 15

De multe ori pe zi alerg la tine
Dar dau peste gîndirea ta vulgară :
Mă plîng de sufletul ce ți-l furară
Și de virtuțile lui azi străine...

Cîndva urai vorbirea cu oricine,
Fugind de lumea demnă de ocară ;
Îți adunasem poezia rară :
Erai doar suflet cînd vorbeai cu mine.

Acum cînd duci o josnică viață,
Nu mai cutez s-arăt că-mi place versul,
Nu viu nici să mă vezi, ci-ți dau doar știre.

Sonetului acest dînd des citire,
Vulgarul duh va părăsi, perversul,
Sărmanu-ți duh în care se răsfață.

Incipit l' vegno il giorno a te infinite volte...

Dar cine-i doamna ce înaintează...

Dar cine-i doamna ce înaintează
De tremură văzduhurile clare
Și-aduce pe Amor, că fiecare
Din noi suspină și nu cuvîntează ?

O, cum privește, rază după rază,
Amor s-o zică ; eu nu sunt în stare-î
Blîndețea ei atîta e de mare,
Că-n altele minia ține trează...

Iar vraja ei nu-ncape în vorbire
Și tot ce-i har îi cade-n servitute ;
Splendoarea, drept zeiță o exaltă.

Noi nu avem o minte-așa de-naltă
Și nici n-avem îndeajuns virtute,
Spre-a o cunoaște cu desăvîrșire.

*Incipit : Chi è questa che ven, ch'ogn'om la
mira...*

DANTE ALIGHIERI

SONETUL I din *VITA NOVA* ¹⁰

Acelor inimi ce iubesc, suave,
Și-n fața căror viu să spun aceste,
Spre-a le afla părerea care este,
Salut ! Salut pe-Amor în ele ! Ave !

Bătea al treilea ceas ; stelare lave
În toiul nopții licăreau pe creste,
Cind apăru Amor fără de veste...
...Mi amintesc și sufletul bolnav e !

Ridea, cu inima-mi în mîna-i dreaptă,
Pe brațe-avînd-o pe madona blindă,
Pierdută-n somn și văluri, ca o șoaptă...

Și, dîndu-i hrană inima arzîndă,
Văzui cum, într-o spaimă, o deșteaptă
Și fuge-apoi cu fața lăcrămîndă...

Incipit : A ciascun' alma presa e gentil core...

SONETUL II din *VITA NOVA* ¹⁷

Voi, călători pe-a lui Amor cărare,
Priviți : e vre-o-ncercare
Mai grea decît durerea ce m-asaltă ?
O, veți vedea, de-mi veți da ascultare,
Cum sunt, fără-ncetare,
Și gazdă chinurilor și unealtă...

Nu darul meu puțin, ci-Amor cel mare
Cu darurile-i rare
Făcu viața-mi dulce și înaltă,
Că des aud prin spate o-ntrebare :
„O, ce virtute are,
Că omu-acesta-n veselii tresaltă ?“

Acum pierdut-am toată îndrăzneala
Trezită de-a iubirii bogăție ;
Rămîn în sărăcie
Și mă doboară teama și sfiala.

Asemeni celor care din mindrie
Și-acopăr lipsa și-și arată fala,
Mi-ascund posomorala
Și plîng ascuns și-arăt doar veselie.

Incipit : O voi che per la via d'Amor passate...

SONETUL III din *VITA NOVA* ¹⁸

Amanti, jeliți, că plinge-Amor și-l doare,
Și-aflînd de ce, jeliți ! I-a fost s-audă
Madone suspinînd cu fața udă,
Stîrnind și altora amara boare,

Fiindcă moartea batjocoritoare,
Pornind lucrarea ei atît de crudă,
Sfîrmă tot ce-i de laudă și-i trudă
Într-o femeie-aleasă, în onoare...

Cînstirea dată de Amor vedeți-i !
Plecat peste icoana dispărută
Eu l-am văzut prin lacrimile feții

Cum căuta spre bolta norocoasă
Suflarea celei care azi e mută
Și care-a fost atîta de frumoasă !...

Incipit : Piangete, amanti, poi che piange Amore..

SONETUL V din VITA NOVA

Alaltăieri pe cînd zoream asinul
Bătînd o cale care nu mi-e dragă,
La jumătate drum, într-o viroagă,
Amor, în strai ușor ca pelerinul,

Ieși părăind mizer și frînt de chinul
De-a-și fi pierdut puterea... Fără vlagă
Tot încerca privirea să-și retragă
De toți, să treacă-n voie, ca străinul.

L-am auzit pe nume cum mă cheamă
Zicîndu-mi : „Vin dinspre ținutul unde
Îți duse inima stăpîna-mi vrere,

Și ți-o aduc spre noua ta plăcere !“
Atunci simții cum doru-mi îl pătrunde,
Că dispăru și nici nu mi-am dat seamă...

Incipit : Cavalcando l'altr'ier per un cammino...

SONETUL VI din VITA NOVA

Iubire-mi cîntă gîndurile mie
Și-s gîndurile-atît de felurite,
Că vin cu-ale puterii lor ispîte,
Ori mă ating c-un vînt de nebunie,

Ori prin speranță chinul reînvie,
Ori plînsul altele... Dar învoite
Se prind la grija milei cuvenite
Temîndei inimi ce abia de-i vie...

Nu știu de ce să mă apuc și, dacă
Aș vrea să spun ceva, nu știu cuvîntul ;
Trăiesc astfel o rătăcire mare...

Cum gîndurile mele se împacă,
Implor madonci Mila legămîntul —
Vrăjmașa mea — să-mi fie apărare.

Incipit : Tutti li miei penser parlan d'Amore...

SONETUL VII din VITA NOVA

De chip îmi rîdeți fără de sfială
Cu alte doamne, negîndind de unde
Îi izvorăsc schimbările afunde
Cînd văd splendoarea voastră ideală !

De știți — o, mila fără îndoială
Acestei probe nu se poate-ascunde...
Doar lingă voi Amorul se pătrunde
De siguranță și de îndrăzneală,

Iar spiritele mele spăimîntate
Ori le ucide-n grabă, ori le-alungă,
Și singur el vă stă-nainte, numai...

Astfel schimbată fața mea acuma-i,
Dar nu-ntr-atît încît să n-o ajungă
Durerea celor cite-s alungate...

Incipit : Con l'altre donne mia vista gabbate...

SONETUL VIII din VITA NOVA

Tot ce se află-n sufletul meu piere
Cînd îmi sunteți, viu giuvaer, aproape...
Amor atunci îmi strigă cu putere;
„Fugi dacă vrei ca sufletul să-ți scape!”

Pe chip cu toată-a inimii durere,
Un sprijin cer cu fruntele pleoape
Și: „Mori, mori, mori!” oricare piatră-mi cere,
De parcă-mi bat în trup cu tîrnăcoape!

Păcătuiește cine-atunci mă vede
Și către mîngîiere nu purcede,
Spunînd doar că regretă și-mi ia partea

Și nu-mi dă mila, mila bunăoară
Pe care risul vostru o omoară
Și-n ochii morți ai mei îmi cere moartea!

Incipit: Ciò che m'incontra, ne la mente more...

SONETUL IX din *VITA NOVA*

Iubind, în minte gânduri laolaltă
Vin și-mi grăiesc de fața-mi pămîntie ;
Mă-ntreb atunci, și inima tresaltă,
De se întîmplă și-altora ca mie,

Căci dintr-odată Amor mă asaltă
Și viața-i gata-n trup să nu mai fie :
Rămîne-un spirit numai și exaltă
Gîndind la voi, și-i viu în veșnicie !

Apoi, silind o clipă istovirea,
Sleit de tot și năpădit de tremur,
Eu vă zăresc și sper o vindecare...

Dar, dacă-ncerc să-nalț spre voi privirea
În inimă pornește un cutremur
Gonindu-mi sufletul în graba mare !

Incipit : Spesse fiate vegnonmi a la mente...

SONETUL X din *VITA NOVA*

Aleasa inimă, iubirea-s una,
Cum în canțonă înțeleptul¹⁹ spune,
Iar, dacă singură cutează vr'una,
E suflet rațional făr'rațiune.

Indrăgostindu-se Natura, buna,
Pe-Amor de sire-l ia, i se supune
Și-n casa inimii întotdeauna,
Timp scurt sau lung, e oaspe tihnei bune.

Frumsețea naște-n doamna înțeleaptă
Ce-ncintă ochii într-atit, că iute
În inimă plăcerea o deșteaptă

Și-ntirzie în stările plăcute,
Trezind pe-Amor... Dar de-o atare faptă
E vrednic și bărbatul de virtute.

Incipit : Amore e'l cor gentil sono una cosa...

SONETUL XI din VITA NOVA

Madonei mele-i stă-n priviri iubirea,
Prin ele-nobilează tot... Când trece,
Cu ochii călătorul o petrece
Și, salutat, își pierde-n grabă firea,

Încît își plînge nedesăvîrșirea
Și dă pâlinda față să-și aplece...
Ea stinge furia, orgoliul rece...
Veniți, femei, cu toți să-i dăm cinstirea!

Umilul și plăcutul gînd simțindu-l
Cum naște-n noi la blînde-le-i cuvinte...
E fericit cel care-o vede primul.

Iar cînd suride — Doamne ! Tot ce pare
E de nespus și nu încap-e-n minte :
Miracol este, farmec de visare !

Incipit : Ne li occhi porta la mia donna Amore...

SONETUL XII din VITA NOVA

Voi, cu umila voastră-nfățișare,
Cu ochii coborîți trădînd durere,
De unde ați venit ? Văd că vă piere
Culoarea din obraz, a îndurare...

Voi ați văzut madona mea, se pare,
Plîngînd iubirea fără mîngîiere !
Femei, spuneți-mi, inima v-o cere,
Voi, c-o atît de nobilă purtare !

V-ați reîntors de-un lucru trist mișcate ;
Spuneți-mi tot ce v-a fost dat vederii,
Și nu-mi ascundeți cele întîmplate...

Vi-s ochii plînși, vi-i chipu-asemeni cerii
Și arătați atît de mult schimbate,
Că tremur tot la gîndul revederii...

Incipit ! Voi che portate la sembianza umile...

SONETUL XIII din *VITA NOVA*

Esti tu acela care numai nouă
Despre madona pururea ne spui ?
La voce de minune semeni lui,
Figura ta ne pare însă nouă.

Și de ce verși din gene scumpa rouă,
Stirnind de tine mila orișicui ?
Văzut-o-ai plângînd de nu-ți încui
În suflet jalea ce te frînge-n două ?

O, lasă lacrima să ne rămînă
(Altfel, păcat e orice consclare) :
Plîngea vorbind angelica stăpînă...

Pe stinsu-i chip culoarea milei are
Iar cine-ar fi privit-o, în țărînă
Ar fi căzut de multa întristare...

Incipit : Se' tu colui c'hai trattato sovente...

SONETUL XIV din *VITA NOVA*

Un spirit de iubire-n piept la mine
Simții de somnul greu cum se desparte
Și l-am văzut pe-Amor ce de departe
Venea cuprins de veselii străine,

Zicînd : „Azi cer cinstirea de la tine !“
Iar vorba lui avea un ris aparte.
Peste puțin, privind în altă parte
De unde el sosi, văzui că vine

Madona Vanna cu madona Bice
Spre locul unde fuse convorbirea —
Minuni în lumea largă fără seamăn !

Și parcă îl aud pe-Amor cum zice :
„E Primăvara ! Cealaltă — Iubirea,
Îmi seamănă și numele ni-i geamăn !“

Incipit : Io mi senti' svegliar dentro a lo core...

SONETUL XV din VITA NOVA

Aşa curată pare şi domnească
Pe altul cînd iubita mea salută,
Că vocea tremură aproape mută
Şi nu cutează ochii s-o privească.

Ea fuge, lauda să n-o-ntilnească,
Şi-n umilinţa ei nemaivăzută
E o minune-a bolţii, apărută
Printr-un mister în lumea pămîntească.

O inimă de vraja ei străină
Nu înţelege pe deplin fiorul
Ce-l simţi cînd o învălui în privire...

Indemnului şăgalnic de iubire
Ea de pe buze îi înalţă zborul,
Şoptindu-i parcă inimii : suspină !

Incipit : Tanto gentile e tanto onesta pare...

SONETUL XVI din VITA NOVA

Deplin întrezărește mîntuirea
Acel ce doamna-mi vede... O, să știe,
Lui Dumnezeu s-aducă mulțumirea
Acele doamne ce-i țin companie !

În frumusețe are însușirea
De-a nu isca în ele gelozie,
Ci dimpotrivă : liniștea, iubirea,
Purtarea rară și credința vie...

Umil devii naintea blindei fețe...
Și ea trezește calde simțăminte,
Cînd trece-n grup, nu numai pentru sine

Ea are-n tot atîta gentilețe,
Că nimeni nu și-o poate-aduce-aminte ,
Iubirea dulce-n piept să nu-i suspine...

Incipit : Vede perfettamente onne salute...

SONETUL XVII din VITA NOVA

Veniți, alese inimi, mila cere
Să dați neobosită ascultare
Suspinelor nemîngiiate care
M-au ajutat să nu mor de durere !

Că nu mai au azi ochii mei putere
Să plîngă cum am vrut, fără-ncetare,
Madona și să capăt alinare
Truditei inimi, tihnă și tăcere...

Voi auzi-veți ochi-mi, vistierii,
Chemînd pierduta doamnă, azi în față
C-un veac demn de virtutea-i peste fire,

Și des disprețuind această viață
În forma sufletului rob durerii
Și părăsit de-ntreaga-i mîntuire.

Incipit : Venite a intender li sospiri miei...

SONETUL XVIII din VITA NOVA 20

Primul început.

Venise-n mintea mea cu gingășia
Madona ce, prin merit, Seniorul
În cer o așezase în soborul
De umilință, unde stă Maria.

Al doilea început.

Venise-n gîndul meu cu gingășia
Madona mea pe care-o plînge-Amorul
Atunci cînd meritu-i, biruitorul.
Vă arăta ce fac, și reveria.

Simțeam pe-Amor cum revărsa tăria
Truditei mele inimi și, cu zorul,
Spunea : „Luați-vă, suspine, zborul !“
Iar ele-și înălțau melancolia...

Ieșeau cu tînguirea care scoate
În ochii întristați, din abundență,
Înlăcrămarea plină de durere

Dar cele ce ieşeau mai greu ca toate
Şoptiră : „Nobilă inteligenţă,
E azi un an de cînd urcă în sfere !“

Incipit : Era venuta ne la mente mia..

SONETUL XIX din VITA NOVA

Văzut-au ochii mei compasiune
Pe-a voastră, Doamnă, nobilă figură,
Cînd ați zărit schimbata mea natură
Și tot ce-n gesturi suferința-mi pune.

Eu mi-am dat seama cum un gînd vă spune
Ceva privind viața-mi prea obscură...
Mă-nspăimîntai că-ntreaga mea făptură
Arată jalea care mă supune !

Atunci în grabă m-am sustras privirii,
Simțînd de lacrimi inima prea plină,
Stîrnite de prezența voastră vie.

Mi-am zis apoi în sufletul mîhnirii :
„Amor, ce lăcrămării mă destină,
Madonei mele-i ține companie !“

Incipit : Videre li occhi miei quanta pietate...

SONETUL XX din VITA NOVA

Culoarea blindei mile de iubire
Nu-și va găsi mai minunat oglindă —
Oricît o alta are să-și aprindă
La plîsul meu și suflet și privire —

Ca în figura voastră, nicăire,
Văzînd înfățișarea-mi suferindă,
Încît cu spaimă gînduri mă colindă :
Nu-i inima aproape de pieire ?!

Nu pot să-mpiedic ochii mej, distrușii,
Să vă privască-n lungă stăruință,
Cu dorul lor de-a lăcrăma fierbinte.

Atît crescîu în ei aceea dorință,
Că în nădejdi s-au istovit supușii,
Dar nu știu să vă plîngă înainte.

Incipit : Color d'amore e di pietà sembianti...

SONETUL XXI din *VITA NOVA*

„Voi, ochi ai mei, o, lacrimi amare,
Voi ați mișcat, plîgînd atîta vreme,
În multă lume suflet ce azi geme,
Cum singuri ați văzut, dar iată-mi pare

Că ați uita-o mult prea de cu vreme
De-aș da și eu — vai ! — semne de trădare,
Netulburîndu-vă de la uitare,
În loc să pun ce-ați plîns să vă recheme.

Pe gînduri cad văzînd ce ușurință !
Astfel încît mi-i teamă că iubită
Madonă vă privește din lumină...

Afară doar de moarte, trebuit-a
Să nu uitați plecata-n neîntîlnire ! —
Așa vorbindu-mi, inima suspină.

Incipit : „L'amaro lagrimar che voi faceste...

SONETUL XXII din VITA NOVA

Un nobil gînd des povestind de voi,
Veni cerîndu-mi iarăși găzduire
Și dulce cuvîntează de iubire,
Că inima-l îngăduie apoi.

Iar sufletul o-ntreabă-n urmă : „Voi,
Știți voi ce gînd, izvor de liniștire,
De mîngiere, forță, strălucire,
E-acesta, nelăsînd alt gînd în noi ?!”

„O, suflet gînditor — ea-i dă de știre —
E duhul de iubire nou, ce-n față
Îmi scoate-nvăpăindu-ne dorința.

Puterea și întreaga lui viață
Stau în privirea de compătimire
Prin care ea ne vede suferința.”

Incipit : Gentil pensero che parla di vui...

SONETUL XXIII din VITA NOVA

Vai, din pricina multelor suspine
Ce nasc în piept o dată cu gândirea,
Învinșii ochi nu pot urca privirea
Spre nimenea din cîți privesc la mine !

Ei par să fie două doruri pline
De-a lăcrăma, de-a-și arăta simțirea
Și plîng — încît Amor, știind iubirea,
Nimb de martir e gata să le-anine.

Această tînguire îmi strecoară
În inimă neliniște fierbinte
Și-astfel Amor se pierde, stă să moară,

Fiindcă-n ochi suspinul trist îmi scrie
Și numele madonei și cuvinte,
Privind cu toate moartea-i timpurie,

Incipit : Lasso ! per forza di molti sospiri...

SONETUL XXIV din *VITA NOVA*

O, pelerini cu mintea îndreptată
Aiurea cînd v-abateți prin cetate,
Veniți din locuri tare-ndepărtate,
Precum înfățișarea vă arată,

Că n-ați vărsat o lacrimă curată
În mijlocul cetății întristate,
De parcă nu ați ști-n ce plins se zbate
Și cît de mult și greu e tulburată ?

De veți pleca urechea către toate,
Suspину-mi spune-n piept că de pe-aice
Niciunul neplingînd n-o să se-ntoarcă...

Ea și-a pierdut-o azi pe Beatrice !
Cuvîntul care-o amintește poate
Oricărui lacrima din ochi să-i stoarcă...

Incipit : Deb peregrini che pensosi andate...

SONETUL XXV din *VITA NOVA*

Trecînd de sfera cea mai rotitoare,
Plîngînd, îşi urcă inima suspinul —
Nou înţeles pe care-Amor, blajinul,
Înlăcrimat, i-l dă, spre cer să zboare.

Acolo vede, străbătînd seninul,
O doamnă şi în jurul ei onoare,
Atît de vie şi strălucitoare,
Că pururi o contemplă peregrinul !

Subtil de felu-n care-o vede-mi zice,
Că nu-nţeleg şi vrea să povestească
Mîhnitei inimi ce abia se ţine...

Dar amintind făptura ei domnească
A pomenit un nume : Beatrice,
Ce-l înţeleg, femeii iubite, bine.

Incipit : Oltre la spera che più larga gira...

SONETUL LII din *RIME*

Către Guido Cavalcanti

Aș vrea ca Lapo ²¹, eu și tu, Guide,
Furați prin farmece de pe lagună,
Toți într-o barcă, sub o briză bună,
Să fi fost duși când marea se deschide,

Încît plutind pe apele splendide,
Să nu ne fi fost dată vreo furtună,
Cî dimpotrivă, vrînd a fi-mpreună,
Să fi unit dorințele lucide...

Și mona Vanna ²², Lagia ²³, apoi
Acea din a treizecea însemnare ²⁴,
Avînd și bunul mag ²⁵ drept însoțire,

Tot cuvîntînd șăgalnic de iubire,
Ele-ar fi fost ferice fiecare,
Așa cum cred că am fi fost și noi.

Incipit : Guido, i' vorrei che tu e Lapo ed io.,

SONETUL LXI din *RIME*

Să-ndemni pe vinători la vinătoare,
Să suni gonacii, iepurii să-i sperii,
Să slobozești zăvozi și-n faptul serii
Să te întorci prin verzile ponoare,

Eu cred că-i indestulă desfătare
Pentru-acel suflet liber, dat plăcerii !
Ci eu, prin gânduri ale-nvăpăierii
De dragoste, o șoaptă tot îmi pare —

Ca de-obicei în zefleMEA — că-mi spune :
„O, iată felul inimii blajine
Ce pentru delectări atît de crude

Lasă femeii frumoase — o minune !“
Atunci sunt prins de jale și rușine,
De teamă că Amor, atent, aude !

Incipit : Sonar bracchetti, e cacciatori aizzare...

SONETUL LXV din *RIME*

Privirea doamnei mele-i o prezență
De raze dulci, că unde ea apare
Vezi lucruri de nezugrăvit și rare
Prin nobila și noua lor esență ;

Îmi intră-n suflet ca o afluență
De temeri aspre și cutremurare,
Că-mi zic : „N-o să mai bat pe-aici cărare !
Dar uit curînd a spaimei violență

Și mă întorc unde Amor mă-nvinse,
Îmbărbătînd privirea-mi sperioasă
Ce i-a simțit virtutea pururi trează.

Dar cînd ajunge piere de sfioasă,
Dorințele ce-o îmboldeau cad stinse !
De-aceea aibă-mă Amor în pază !

Incipit : De gli occhi de la mia donna si move...

SONETUL LXVI din *RIME*

În mina voastră, doamnă scumpă mie,
Încredințazu-mi spiritul ce pierе
Atît de trist, că într-a lui durere,
Amor, izgonitoru-i, mila știe...

Voi l-ați legat de-a lui seniorie
Că nu a mai avut nici o putere
Decît de-a-i zice vlăguit de vrere
„Ce vrei cu mine, vreau și eu să fie...”

Eu știu că nedreptatea nu vă place,
Dar moartea, cărei' n-am servit, mă-nghiață
Și intră-n pieptul meu amar, cu vlagă.

Aleasă doamnă, cît mai sunt în viață,
Ca mîngîiat să pot muri, și-n pace,
Primiți a nu fi ochilor mei dragă!

Incipit : Ne le man vostre, gentil donna mia...

SONETUL LXXX din RIME

De unde-așa pierdute în gîndire
Veniți ? Vă rog, spuneți-mi ! Mă tem tare,
Domnițe-alese, că-n îngîndurare
Madona v-așeză, și în mîhnire...

Nu-mi arătați nici cum disprețuire,
Ci-ntîrziați o clipă în cărare
Și cuvîntați cu întristatul care
Dorește de la doamna lui o știre !

Se-ntîmplă a-mi fi greu s-aud răspunsul :
Atîta m-a respins Amor ! Răpune
Orice faptă-a lui și-mi pierde pulsul.

Priviți-mi mistuirea, inimi bune,
Căci spiritele-mi fug, cît timp impulsul
Nu-mi dați și nu găsec compasiune !

Incinit : Onde venite voi così pensose...

SONETUL LXXII din *RIME*

Venitu-mi-a-ntr-o zi Melancolia
Zicînd : „Aș vrea să șed puțin cu tine“,
Și îmi părea c-ar fi adus cu sine,
Prietene, Durerea și Minia...

„Plecați, le-am zis, nu vă doresc
stîhia !“
Iar ea-mi răspunse-n vorbe cam străine,
Și-n timp ce-n voie vorovea cu mine,
Veni Amor, Pierduse voioșia...

Acoperit, îl părăsise hazul...
Umbla cernit... Iar de sub ochi o hoare
Îi străbătea într-adevăr obrazul.

Î-am zis : „Sărmanule, ce ai tu oare ?“
Iar el răspunse : „Grija și necazul,
Căci doamna noastră, frate dulce, moare !“

Incipit : Un di si venne a me Malinconia...

SONETUL LXXXVI din *RIME* *

Venitu-mi-au în piscul minții două
Madone să vorbească de iubire :
În una spirit e și curtenire,
Înțelepciune și a cinstei rouă.

În alta — grație, splendoare nouă
Și vrajă și noblețe și lucire,
Iar eu, din mila dulcelui meu sire,
Eu la picioare stau la amîndouă...

Ci minții mele-i pun o întrebare
Virtutea și splendoarea : cum amorul
Egal pentru-amîndouă se deșteaptă ?

Răspunde nobilei vorbiri izvorul
Că poți iubi splendori spre desfătare,
Și poți iubi virtutea pentru faptă.

Incipit : Due donne in cima de la mente mia...

SONETUL LXXXIX din *RIME*

O, cine poate fără teamă, cine,
Privi pe-această fată ce-mi deșteaptă
Lăuntric prăbușiri, că nu se-așteaptă
Decît doar cruda moarte pentru mine ?

Priviți ce aspră-i soarta mea, ce ține
Să dea drept pildă viața-mi, și îndreaptă
Pe alții din primejdioasa faptă
De-a căuta privirile-i senine !

Acest sfîrșit destinul meu, avarul.
Mi-l vru : să fiu înfrînt, să mă îngroape,
Ca altul de primejdie să scape...

De-aceea m-am grăbit atît, și-aproape
Vieții îmi atrag mereu contrarul,
Precum virtuți din stea mărgăritarul...

Incipit : Chi guarderà già mai senza paura...

SONETUL CXIV din *RIME*

Către *messer Cino* da Pistoia

Credeam că pana n-o să-mi mai rămînă
O, *messer Cino*, 'n rimele aceste,
Căci trebuia pe alte albe creste
Să fie astăzi nava mea stăpînă.

Dar, fiindcă tot aud cum voci îngînă
Că orice laț vă prinde și-mi dau veste,
Îmi place, deocamdată, s-aștern peste
Curata foaie obosita mînă.

Acel ce-i nestatornic în iubire
Ca voi, cînd ici cînd colo, dă dovadă
Că lesne-Amor spre el săgeata-ndreaptă.

Iar inima de stă ușor să cadă,
Vă rog să puneți buna potrivire
Între cuvîntul dulce și-ntre faptă.

Incipit: Io mi credea del tutto esser partito...

SONETUL GXVII din *RIME*

Pe-un drum bătut de frumuseți, sub frunte
Virtutea lui Amor cînd iar e trează,
Lizetta trece mîndră și cutează
A crede că ea poate să-l înfrunte.

Și ajungînd la turnul cît un munte,
Deschis cînd duhul incuviințează,
Aude-un glas ce undeva veghează :
„Frumoaso, nu te pune luntre-punte,

Căci înăuntru-i altă doamnă, care
Ceru lui Amor sceptrul stăpînirii
Îndată ce sosi, și-acum îl are...”

Văzîndu-se în faptul despărțirii
De-al lui Amor sălaș, Lizetta pare
De foc, rușinii pradă și-umilirii.

Incipit : Per quella via che la bellezza corre...

CINO DA PISTOIA

RĂSPUNS LUI DANTE LA SONETUL I

Firese e orișice amant să vrea
Iubita lui iubirea să i-o știe.
Aceasta vru Amor să-ți spună ție
Și-aceasta e a visului tău cheie,

Cînd inima-ți aprinsă vru s-o deie
Iubitei hrană... Ea în cuminție
De mult dormea în voaluri, ca să fie
Afar' de chin — angelica femeie !...

Venea Amor voios din cale-afară
Să-ți facă tot ce inima ceruse :
Din două inimi una să răsară.

Și, cunoscînd văpaia ce făcuse
În sufletul madonei să apară,
De mila ei, înlăcrămat, se duse...

Incipit : Naturalmente chere ogni amadore...

Plăcerea tuturoră mi-i urită...

Plăcerea tuturoră mi-i urită ;
Răspund cînd lumea, care îmi displace
Mă-ntreabă plicticoasă ce mi-ar place :
--- Încăierarea sub cuțit și bită !

Mi-ar place sabia în trup virită
Și nava în furtuni de s-ar desface
Și-un alt Nerón să se repeadă-ncoace :
Femeia mîndră dac-ar fi urită !

Mă luminează doar melancolia,
Petrecerile mă-ntristează foarte
Și-urmez cu-nfrigurare nebunia.

Aș vrea s-adun pe toți ce plîng de-o parte.
Stîrpind pe cei ce-mi umplu fantezia
În care, scormonind, găsesc doar moarte.

Incipit : Tutto ch'altrui aggrada me disgrada..

In gînduri mă scufundă-această doamnă...

In gînduri mă scufundă-această doamnă :
Virtutea lui Amor pe chip o are,
Trezind în alții spirit rar, pe care
Din inimă să iasă îl îndeamnă.

Stăpînul dulce l-am aflat ce-nseamnă
În ochii ei, stîrnind cutremurare :
Mă cheamă lingă ea puterea-i mare
Ce totuși la sfială mă condamnă.

Și de privesc frumoșii ochi, văd bine
Cum stă în ei ascunsă mîntuirea
La care mintea-mi n-a ajuns... În fine,

Virtutea mea își află-n chin sfîrșirea,
Iar sufletul, din care ies suspine,
De inimă-și așteaptă despărțirea.

Incipit : Questa donna che andar mi fa pensoso...

M-am dus la-naltul, fericitul munte...

M-am dus la-naltul, fericitul munte ²⁷
Căzînd sfîrșit cu jalea și sărutul
Pe sfînta piatră-n locul preaștiutul
Sub care zace-Onestei alba frunte

De timpuriu, de cînd pieirii crunte
Îi înfruntă sfios necunoscutul
Madona sufletului meu, pierdutul,
Iar moartea în virtuți putu s-o-nfrunte...

Acolo am chemat astfîl Amorul :
„O, dulce zeu, fă moartea mea anume
Să fie-aici, aici fiindu-mi dorul !“

Apoi, cum nu m-a înțeles *Signorul*,
Chemînd-o pe *Selvaggia* pe nume,
Trecui de Alpi ²⁸, de-apururi plîngătorul...

Incipit : Io fui'n su l'alto e'n sul beato monte...

AMOR ȘI POETUL LA TRIBUNALUL RAȚIUNII

Cu mii de îndoieli, cu mii de pîre
La Tribunalul Doamnei mari, Amorul
În contra-mi vine zilnic, plîngătorul :
„Vezi cin-ți-i mai fidel ! Ia hotărîre...

Acesta-n apa faimei lasă dîre,
Iar ea nefericește muritorul...“
„Ba tu — i-am zis — ești relelor izvorul !
Găsii amară dulcea-ți izvorîre !“

„Ah, trădător ingrat, aceasta este
Recunoștința, dîndu-ți, în prestigiu,
Madonă unică și înțelcaptă ?...“

„E-n van, căci mi-ai luat-o fără veste !“
„Eu nu !“ Iar Doamna : „La așa litigiu,
Se cade timp pentru sentință dreaptă“.

Incipit : Mille dubbi in un dì, mille querele...

M-aruncă-n slavă dulcea salutare...

M-aruncă-n slavă dulcea salutare,
A doamnei — vîstierul mîntuirii,
Al grațiilor și-al desăvîrșirii...
Ea și Amor par dintr-o întrupare.

Pămîntul face și văzduhul clare,
Și-n cer revarsă harul veselirii,
Iar Dumnezeu nicicînd în largul firii
N-a dat minuni mai în nenumărare..

Ea din belșug, cînd printre oameni iese,
Revarsă spiritele de iubire,
Străluminînd în inimile-alese.

Prind josnicelor inimi să le peșe,
Cerînd de frica morții-adăpostire,
Iar eu le spun privirea-n jos să-și lese.

Incipit : Tutto mi salva 'l dolce salutare...

GIOVANNI QUIRINI

Cel ce-a schimbat făptura lui umană...

Cel ce-a schimbat făptura lui umană
În cerb, iar cîinii proprii în bătaie
L-au sfișiat ²⁹, căci apriga Diană
Văzută-a fost cu soațele în baie,

• N-avu ca mine soartă mai dușmană,
Cînd doar vederea voastră crunt mă taie,
Fiîndc-Amor deschis-a-n mine rană
Cu-acele două sulii de văpaie,

Cu ochii voștri vii ce-mi dau lumină
Și-mi schimbă gîndu-n mii și mii de chipuri,
Săgeata trimițîndu-și fiecare,

Încît purtînd durerea-așa haină,
Se cade să-mi pierd pașii ca-n nisipuri,
Fugînd cum fug sălbaticele fiare...

Incipit : Celui che perse la figura umana...

De s-a-ntîmplat vreunui om vreodată

De s-a-ntîmplat vreunui om vreodată
Să vadă stinse lună cît și soare
Ori să-i apară steaua vestitoare
De rele și de soartă blestemată,

I s-ar fi cuvenit ca niciodată
Azi semne noi și mai necruțătoare,
Cînd moartea neagră și neiertătoare
A stins lumina clară și bogată

Ce izvora din pieptul de virtute
Al tatălui, poetului latinul,
Al cărui suflet atîngea divinul...

Azi muzele cunoască ce-i declinul !
În pustiire-s rimele căzute,
Ce ieri erau în mare preț crescute...

Deplinge lumea gloriosul Dante !
Ieri viu l-aveai, Ravennă mult cernită,
Azi mort pe veci, dar ești mai fericită.

Incipit : Se per alcun puro omo avvenne mai...

SENNUCCIO DEL BENE

Luceafărul vestea în noaptea deasă...

Luceafărul vestea în noaptea deasă
Ivirea dulcei ore matinale,
Cînd mi-apăru, smerindu-se și-n jale,
În viziune, o domniță-aleasă.

Părea din gură vorbe dulci să-i iasă :
„Îndreaptă-te spre cine-ți vine-n cale
Mișcată viu de lacrimile tale,
Multiubitoare și, cum vezi, frumoasă !

Să-ți fii mireasă ! Cată să-ți dispară
Din minte cealaltă, cît surghiunirea
Prin locuri depărtate nu te-omoară...”

Sfiindu-mă, nu-mi nimeream vorbirea !
„Pentru-o domniță și-o străină țară,
Chiar de-aș muri, eu tot nu-mi schimb
iubirea !”

Iar ea plecă-n rușine, lacrimi dîră
Vărsînd, iar ochii mei se coborîră...

Incipit ! Era nell'ora che la dolce stella...

NECUNOSCUȚ DIN TRECENTO

Cum greierele n-avea de mîncare...

Cum greierele n-avea de mîncare,
Se duse-n biul iernii cu-mprumutul
La harnica furnică : „Eu avutul —
Ea îi răspunse — nu-l am pentru dare !

Fiindcă tu doar una știi : cîntare,
Și-ți salți mereu din pom în pom șezutul,
Cînd vara toți adună-n tot ținutul,
Să-și aivă iarna tihnă fiecare !

Noi ducem sub primejdie în spate
Spre mușuroi, precum putem, povara,
Iar trupurile des ne sunt călcate...

Eu m-am gîndit la iarnă de cu vara !
Te-nșeală gîndul ce pe-aici te-abate :
De poți cînta, atunci, s-aud chitara !“

Incipit : Mancando alla cicala che mangiare,

FRANCESCO PETRARCA

SONETUL 1

Voi, care-n sonul rimelor aceste
Aflați suspinul ce în timp, departe,
Hrăni un tânăr rătăcit, ce-n parte
Era un altul decît cel ce este,

Și-n stiluri varii lacrimi de poveste,
Speranțe vane și dureri deșarte —
Nu-mi dați iertare, ci o milă-aparte,
De v-a trecut iubirea prin tempeste !

Am fost o lungă vreme, azi văd bine,
În gura lumii vorbă și ocară
Încît mîhniri în mine se-nfiripă...

Trecuta rătăcire-i azi rușine,
Păreri de rău și conștiință clară,
Că lumii place tot ce-i vis de-o clipă.

Incipit : Voi ch'ascoltate în rime sparse il suono...

SONETUL 3°

În plină zi sta soarele să piară
De mila Creatorului zidirii,
Cînd m-au străpuns săgețile privirii
Și ochii voștri, Doamnă, mă legară.

Nu socoteam cu mintea-mi temerară
Să ocolesc năprasnele iubirii :
Plecai viteaz și-n zbuciumarea firii
Află-nceput durerea mea amară...

Găsi Amor un om lipsit de pază
Și-n ochi spre inimă deschisă cale —
Jghiab cristalin al lacrimii curate.

N-a fost o cinste-atunci să mă prăvale,
Iar vouă, cu un scut ce scînteiază,
Săgeata nici măcar să v-o arate...

Incipit : Era il giorno ch'al sol si scoloraro...

SONETUL 10 ³¹

Columnă ce ne sprijini glorioasă
Speranța, faima ce ne-au dat latinii,
Și te-ai păstrat în neclintite linii
Când Iupiter da ploaie furtunoasă,

Aici nu-i nici palat și nici terasă,
În schimb sunt brazii, fagii și sunt pinii
Iar peste pajiști munții ni-s vecinii ;
Își sună lira struna voluptoasă...

Se-nalță mintea către cer să zboare,
Iar nopțile, în umbră sidefie,
Suspină dulce o privighetoare,

Și-n suflet dorul de iubit învie.
Plăcerea-i însă ne-ndestulătoare,
Cît timp nu-mi ești, *Signore*, companie...

Incipit : Gloriosa columna, in cui s'appoggia...

SONETUL 12

Cu vremea, Doamnă, de-aș putea supune
Luptîndu-mă, tot zbuciumul vieții,
Încît să văd spre anii bătrîneții
Lumina ochilor cum vă apune,

Argintul cum în păr o să se-adune,
Lăsîndu-se, ghirlanda tinereții,
Veșmîntul stins și ofilirea feții
Ce-mi ia și plînsul dîndu-mi sfiiciune,

Atunci Iubirea, după lungi strădanii,
Îngăduindu-mi să destăinui gîndul,
Va evoca și orele și anii...

Dar dacă timpul fi-va surd cu mine,
Nu-mi refuzați, tot zbuciumul crescîndu-l,
Un sprijin prin tîrziile suspine.

Incipit : Se la mia vita dal l'aspro tormento...

SONETUL 19

Sunt vietăți ce pot privi în soare
Cu cea mai limpede căutătură,
Iar altele lumina n-o îndură
Și ies doar noaptea din ascunzătoare ;

Ci unele-n dorinți pustiitoare,
Sperînd că-n foc stă bucuria, fură
Cu aripile groaznica tortură :
Vai, locul meu e-n șirul lor, ce moare !

Mi-s ochii slabi — Madona e lumină !
Dar nici nu știu să-mi aflu adăpostul
În loc retras și nici în ora sumbră.

Cu ochi slăbiți și plînși, setoși de umbră,
Atotvederea, vai, mi se destină
Și eu știință-n foc îmi aflu rostul.

Incipit : Son'animali al mondo di si altera...

SONETUL 35

Stingher, pe unde-i zarea mai pustie
Măsor cu pașii rari nemărginirea,
De urme fug, căci nimeni, nicăirea,
Nu vreau să mă-ntilnească, să mă știe...

N-am altă apărare ce să ție,
De chinul meu, departe omenirea
Ce mi-ar citi văpaia și iubirea
Pe fața fără strop de bucurie.

Și dacă m-am ascuns de oameni, iată,
Acum îmi știu și munții și pădurea
Și fluviile arderea bogată !

N-am cum să caut bungețe virgine,
Încît Amor vioi, venind de-aiurea,
Să nu-mi răsară-n drum vorbind cu mine...

Incipit : Solo et pensoso i piú-deserti campi...

SONETUL 39

Doi ochi îmi țin și moarte și iubire ;
Privirile-mi se tem spre ei să meargă.
Și fug cum fug copiii mici de vargă :
Demult feresc privirea de privire...

Și încă astăzi, cu desăvîrșire,
Voința mea evită, nu a'leargă
Spre recii ochi ce caută să-mi șteargă
(Lăsîndu-mă ca ei) orice simțire.

Deci, de m-am arătat tîrziu vederii,
Spre-a nu m-apropia de ce distruge,
Nu-i un păcat, cred eu, din cele grele.

Întoarcerea la ea — de care fuge
Simțirea pradă spaimii și durerii —
Nu-i preț ușor al pasiunii mele.

Incipit : Io temo sì de' begli occhi l'assalto...

SONETUL 44

Cel ce Tessalia³² avu s-o-nfrunte,
În drum spre ginere lăsînd urgie,
A plîns cînd i se-aduse pe-o tîpsie
Știutul chip al căpăținii ciunte.

Izbi David pe Goliat în frunte,
Dar plîns răzvrătita-i semînție
Ca și pe bunul Saul, cu minie
Zvirlînd blesteme către crudul munte³³ ;

Iar voi, pe care mila nu vă frînge,
Voi priceput v-ascundeți împotriva
Săgeții lui Amor, spre-a nu-i ști prețul ;

Cu mii de morți mă zbat, dar milostiva
Și splendida pleoapă nu mă plînge,
Ci fúria-mi arată și disprețul.

Incipit : Que' che'n Tesaglia ebbe le man sf
pronte...

SONETUL 49

Te-am onorat cît am putut mai bine
-Și de minciună te-am ținut departe,
Ingrată limbă, iar pe de-altă parte
Tu mi-ai adus minie și rușine !

Cînd am nevoie uneori de tine
Spre-a cere mila ce-mi lipsește foarte,
Scoți vorbe imperfecte și deșarte
De înțeles, ca-n visele străine.

Voi, lacrimi triste, mă-nsoțiți bogate
În nopți cînd eu rîvnesc singurătate
Și-apoi fugiți cînd eu recapăt pace...

Iar voi, suspinuri neliniștitoare,
În fața ei pieriți șovăitoare.
Privirea numai, din adînc, nu tace...

Incipit : Perch'io t'abbia guardato di menzogna...

SONETUL 85

Iubii merceu, și astăzi peste seamă
Iubesc, și tot mai mult mă va atrage
Ținutul scump în care se retrage
Plângînd ființa-mi cînd Amor mă cheamă.

Iubesc și timpul și spun orei : ia-mă
Și grijilor mărunte mă sustrage !
Dar, mai presus, făptura celei drage,
Ce binelui mă-ndeamnă să dau vamă...

Dar cine și-a închipuit să vadă
Acești iubiți vrăjmași ai mei cu toții
Asalt dînd inimii ce mi-o dezgheață ?

Cum ți-am căzut, Amor, puternic, pradă !
De n-aș spera aș fi pe veci al morții,
Cînd tocmai eu rîvnesc mai multă viață.

Incipit : Io amai sempre, et amo forte anchora..

SONETUL 90

Cosița ei de aur răsfiată
O răsuceau, inele mii, zefirii,
Vrăjeau în ochi văpăile privirii,
Cum nu a mai avut de-atunci vreodată.

Culoarea milei sta adevărată
Pe chip, sau numa'n ceața-nchipuirii ?
În piept cu iasca vie a iubirii,
Minune nu-i că m-am aprins îndată...

Nimic n-avea în mers de muritoare :
Pășea un înger ! Glasu-i de poveste
Îl întrecea doar lumilor monarcul.

Un duh ceresc, un preaputernic Soare !
Iar dacă astăzi ca atunci nu este,
Tot nu mă vindec, de-ar slăbi chiar arcul.

Incipit.: Erano i capei d'oro a l'aura sparsi...

SONETUL 92 ³⁴

Jeliți, femei, cu voi Amor să plîngă,
Amanți de-oriunde, lăcrimați anume,
Căci a murit acela ce spre lume
A înțeles doar raza să răsfrîngă !

Cît despre mine — chinul să mă frîngă,
Izvorul lacrimii nu mi-l sugrume,
Atît cît trebuie să mi se-ndrume
Spre ușurare inima din tîngă...

Jelească rima, versul și măsura,
Căci *messer* Cino, veșnic dat iubirii,
Azi dintre noi plecă pe veci la Tatăl !

Pistoia toată plîngă și scursura
De răi ce pierde un om al strălucirii,
Și bucure-se Ceru-n care iată-l !

Incipit : Piangete, donne, et con voi pianga
Amore...

SONETUL. 93

Mi-a repetat Amor : „Cu aur scrie
Ce vezi sub ale mele asuspicii,
Cum slabi îmi fac și palizi ucenicii,
Cum mör în clipa-n care-abia învie.

Aceste toate inima-ți le știe,
Drept pildă amoroaselor delicii ;
Te smulg din mîna mea mereu suplicii,
Dar eu te prind din fugă și vai ție !

Și dacă ochii spléndizi ce m-ajută,
Din care ți-am zvîrlit ca din redută,
În inimă, împunsături haîne,

Îmi vor reda un arc și o săgeată,
Tu fața n-o vei mai avea uscată,
Căci mă hrănesc cu lacrimi, o știi bine !“

Incipit : Più volte Amor m'avea già detto :

Scrivi...

SONETUL 95

Dac-aș închide gîndurile mele
În versuri ca în suflet bunăoară,
Nu ar mai fi o inimă barbară
Să nu se moaică căutînd la ele...

Ochi sfinți, atotvăzătoare stele
Trecînd prin scut și coif cu raza clară,
Voi mă vedeți lăuntric și-n afară,
Deși nu gem și nu vărs lacrimi grele !

Cum mă străbateți cu puteri de lege,
Ca prin cristal o rază a tăriei,
Nu mai grăiesc, mi-i de ajuns dorința...

Dar nu lui Petru, nu, și nici Mariei,
Ci mie doar vrăjmașă mi-i credința ;
Madonă, numai voi veți înțelege...

Incipit : Così potess'io ben chiudere in versi...

SONETUL 97

Cum m-ai lăsat tu, dragă libertate,
Înfățișându-mi starea mea tirană,
Cînd primele săgeți prin aspră rană
Lăsat-au urme-n veci nevindecate !

Privirile de zbucium fermecate,
Nemaifiindu-mi mintea suverană,
Dispreț zvîrleau spre-a noastră țărână vană,
De la-nceput fiind așa-nvățate...

N-ascultă inima pe-acei ce mie
Nu-mi amintesc de ea, ce mi-i pieirea,
Și-al cărei nume-i plin de armonie.

Amor în altă parte nu mă-mbie
Iar pașii nu mă-ndreaptă nicăirea
Și mîna altă laudă nu scrie.

Incipit : Ahi bella libertà, come tu m'ai...

SONETUL 102

Cezar, cînd trădătorul din Egipt
I-aduse capul retezat pe tavă,
Ascunse bucuria lui grozavă
Și-o prefăcu-n mîhnire fără țipet.³⁵

Cînd Hannibal văzu al sortii scripet
Cum s-a întors, făcîndu-i țara sclavă,
Rîdea prin gloata plînsă și bolnavă
Spre-a-și risipi al fúriilor sclipet.³⁶

La fel și omul calm sau prins de jale
Ascunde sub o mantie contrară
Reala față a simțirii sale.

Iar eu, de rîd vreodată bunăoară,
E pentru că nu am decît o cale
Spre a-mi ascunde lacrima amară.

Incipit : Cesare, poi che'l traditor d'Egitto..

SONETUL 132

De nu-i iubirea ce eu simt, ce-i oare ?
Iar dacă-i ea, mă-ntreb ce e iubirea ?
E-un lucru rău ? De ce-i rîvnesc rănirea ?
E-un lucru bun ? Atunci de ce mă doare ?

Cum plîng cînd cer plăcerea arzătoare ?
De n-o doresc, la ce-ar servi jelirea ?
Cum poți atît cînd nu-ți dau consimțirea,
O, rău plăcut, o, moarte-nvietoare ?!

Dar eu consimt și plîng pe nedreptate...
În barca fără cîrmă stau cu plînsu-mi ;
Furtuni pe mare vin să se aștearnă..

Ușor de-nvățăături, greu de păcate,
Așa încît nu știu ce vreau eu însumi,
Mi-i vara frig și ard în plină iarnă: 37

Incipit : S'Amor non è, che dunque è quel ch'i'
sento...

SONETUL 134

N-am arme să mă lupt și nu am pace,
Mă tem și sper și ard și sunt de gheată,
Ființa-mi zboară-n cer, în țărână zace,
Îmbrățișez, nimic nu am în brață !

Stau pentru ea închis, ea însă tace,
Nu-mi scoate lanțul, nici nu mi-l agată,
Amor încurcătura nu-mi desface :
Nu mă vrea mort, nici nu mă vrea în viață.

N-am glas dar strig, n-am ochi dar am vedere,
Urindu-mă iubesc pe alții foarte,
Cer moartea, cer și ajutor, dau veste.

Și rid plângînd, iau hrana din durere,
Sătul de viață și sătul de moarte...
Și de la voi vin, Doamnă, toate-aceste !

Incipit : Pace non trovo, e non ò da far guerra...

SONETUL 136

Văpaia cerului să-ți cadă-n plete,
Perfido ³⁸, ce storci apei și cîmpiei
Belșug, și sărăcind dai spor tăriei
Și răului în stare să te-mbete !

Cuibar în care ouăle cu pete
Scot lumii puii crunți ai infamiei :
Ești sclava vinului și-a trîndăviei
Și arzi într-a destrăbălării sete !

Cu Belzebut în mijloc, prin palate
Se zbenguiesc cu fetele moșnegii,
Stîrniți de muzici și oglinzi curate.

Tu n-ai crescut cu umbra, nici cu puful,
Ci goală-n vînt, desculță ca pribegii :
Azi Domnul simtă-ți hoitul și năduful !

Incipit : Fiamma dal ciel su le tue treccie piova...

SONETUL 137

Avar Babilon ³⁹ se-ntrecu în șagă
Și crimelor a tot hrănit răsadul..
Nu Pallas și nu Iupiter i-s vadul,
Ci Bacchus dragul și Venera dragă !

Eu tot aștept, secătuit de vlagă,
Acel sultan prin foc să-i treacă iadul,
Să-și facă-n el, unind credinți, Bagdadul ⁴⁰,
De nu-i târziu ca soarta s-o-nțeleagă...

Trufașe turnuri, idoli fi-vor iară
O pulbere... Cei ce le stau de pază,
Lăuntric arși, vor arde și-n afară.

Virtutea, frumusețea sufletească
Vor stăpîni pe-o lume pururi trează,
Ca vîrsta ei de aur să renască.

Incipit : L'avara Babilonia à colmo il sacco...

SONETUL 138

Izvor durerii, urii vizuină,
Amvon greșelii, templul ereziei,
Ieri Roma, azi lăcaș babiloniei —
Jelirii noastre ai rămas pricină.

Omori ce-i bine, temniță haină,
Și crești ce-i rău — cuib înșelătoriei !
E o minune să nu cazi miniei
Lui Crist ! Infern al celor vii și tină !

Zidită pe-o umilă sărăcie,
Spre întemeietori urci iarăși coarne ;
Speranța, tîrfă rea, o-ndrepti spre cine ?

Spre adulter ? Murdara bogăție ?
Azi Constantin n-o să se mai întoarne ^{41..};
Vai lumii triste care te mai ține !

Incipit : Fontana di dolore, albergo d'ira..

SONETUL 141

Aşa cum vara-n plină-nvăpăiere
În ochi nesocotitul flutur zboară,
Din desfătare, cea din urmă oară,
Dînd sieşi moarte şi-altora durere,

Aşa şi eu îmi aflu mîngiere
Fugind spre ochii vii ce mă doboară ;
Amor ia raţiunea într-o doară
Şi-nvinsă e pătrunderă de vrere.

Că-mi zic nemernic — mintea mea o ştie,
Ştiu bine că fatală-mi este soarta,
Că la dureri n-am îndeajuns tărie.

Mă-nşcală dulce-Amor — aşa mi-i partea —
Că altora plîng chinul şi nu mie ;
Iar sufletul orbit primeşte moartea.

Incipit : Come talora al caldo tempo sole...

SONETUL 153

Topiți, suspine, inima de gheață
Ce îndurarea-n crusta ei ascunde
Și, dacă Domnul rugii va răspunde,
Să știu de una : moarte sau viață !

Aleargă, dulce gând, și o răsfată
Cu tot ce-ascund privirii ce pătrunde
Și, dacă mila soartei n-o s-abunde,
Greșeli, nădejdi nu-mi vor mai sta în față !

De n-ai spus totul, spune-i cum în mine
Se zbat neliniști, neguri prind să crească,
Pe cînd în ea sunt bolți și zări senine...

Te du, gând dulce, Amor te-nsoțească !
În ochii ei, dacă citit-am bine,
Destinul pare să se îmblînzească...

Incipit : Ite, caldi sospiri, al freddo core...

SONETUL 162

Flori fericite, ierburi norocoase,
Sub pași plăpînzi de Doamna mea călcate,
Zăvoi ce-auzi cuvintele-i curate
Și ții comoara urmelor sfioase,

Arbuști candizi, frunzare rouroase,
Voi, pale violete-namorate,
Păduri pe care soarele vă bate
Făcîndu-vă mai mîndre, mai frumoase,

Ținut suav, pîriu cu apa trează
Ce speli frumosul chip și ochii care,
Lumină dîndu-ți, te înobilează,

Invidii port la tot ce vă dezmiardă !
Nu fie-n voi un pisc oricît de tare,
În flăcările mele să nu ardă !

Incipit : Lieti fiori et felici, et ben hâte herbe...

SONETUL 163

Amor, tu care limpede vezi gândul
Și pașii căroră ești călăuză,
Simțirea ta adâncul mi-l auză :
Eu ți-l deschid, la alții închizându-l...

Te-am urmărit în chinuri ani de-a rîndul,
Urmindu-te-n prăpastia ursuză ;
Nu vezi puterile cum mă refuză,
Cum oboșesc al stîncii piept urcîndu-l ?!...

Eu văd lucirile luminii line
Pe aspre culmi spre care-mi spui: „grăbește !“
Dar nu am aripi să le-ntind ca tine.

Dorința mea, oricum, o mulțumește,
Numai să placă viile suspine
Madonei ce în dor mă mistuiește.

Incipit : Amor, che vedi ogni pensiero aperto..

SONETUL 164

Acum cînd cerul și pămîntul tace
Și cad în somn și păsări, cad și fiare
Și stele scapără, iar blînda mare
În patul fără nici o undă zace,

Eu ard și plîng și cuget și-orice-aș face
Ea pururi înainte îmi apare...
Sunt plin de zbucium, de dureri amare
Și doar gîndind la ea mai capăt pace !

Dintr-o fîntînă vie și cerească
Beau mierea și veninul... Mă doboară
O mină dovedind milostivire,

Dar ca tortura mea să nu se-oprească,
Pe zi renasc și mor a mia oară :
Așa departe sunt de mîntuire !...

Incipit : Or che'l ciel et la terra e'l vento tace...

SONETUL 168

Amor un gînd şăgalnic îmi trimite,
Vechi confident şi prieten, ca să-mi spună,
Putere dîndu-mi, că vom fi-mpreună
Cum n-am mai fost ! Speranţe împlinite !

Eu, care ştiu cuvintele-i şoptite
Cînd adevăr că sunt şi cînd minciună,
S-o iau de rău acum ? S-o iau de bună ?
Primesc din suflet sfaturi încîlcite...

Si astfel trece timpul ! În oglindă
Îmi văd iar vîrsta care contrazice
Speranţa mea, făgăduinţi din partea-i...

Dar fie ! Vîrsta tot o să cuprindă
Pe-oricine ! Eu, cu dor, rămîn aice ;
Atît mă tem : că pe aproape moartea-i...

Incipit : Amor mi manda quel dolce pensiero...

SONETUL 170

Am cutezat în repetate rînduri
Cu dulci cuvinte — prieteni de credință —
Să ispitesc, umil în stăruință,
Preablîndul chip, fîntînă de avînturi.

Dar ochii ei răstoarnă orice gînduri
Și mina ține-ntreaga mea ființă,
Noroc și bine, rău și suferință,
Viața pin'la cele patru scînduri.

Astfel n-am mai putut să scot din gură
Cuvinte și de alții înțelese ;
Rămân sfios și tremur alb ca varul.

Iubirea din măsura ei cînd iese
Îți leagă limba, spiritul ți-l fură :
Cînd poți să spui cum arzi, e mic pojarul.

Incipit : Più volte già dal bel sembiante humano.

SONETUL. 176 ⁴²

Prin codri negri, aspre peisagii
În care om cu armă nu se-avîntă,
Eu merg ușor și nu mă înspăimîntă
Decît doar soarele din ochii dragii.

Parc'o zăresc cu fetele și pagii,
Și inima, neînțeleapta, cîntă !
Nu mi-ar răpi-o însăși bolta sfîntă !
...Dar nu sunt ei, ci brazilii sunt și fagii !

Parc'o aud ! Sunt frunze ce îngaimă
Un zvon și plins de paseri ce se-mparte
Cu frămîntarea apelor rebele...

Rar mi-a plăcut o liniște de spaimă
Și umbra ca acum, fiindc'o parte
Din soare-mi este risipită-n ele !...

Incipit : Per mezz'i boschi inhospiti et selvaggi..

SONETUL 189

Îmi trece nava plină de uitare
Plătind la Scylla și Caribda ⁴³ vamă.
Amor, vrăjmașu-mi, la furtuni o-nhamă,
E miez de noapte... Vifor e pe mare...

Un iute gând lipsit de milă pare
Să-și rîdă de furtună stînd la ramă.
Vînt umed bate-n velă și-o destramă
Cu dor, speranțe și suspine-amare.

Iar lacrimile, ceața supărării,
Slăbesc încetul obosite funii
Ce în greșeli le-am răsucit eu tortul...

Mor farurile mele-n vilva mării,
Îmi pierde arta, glasul rațiunii
Și pierde speranța să mai aflu portul.

Incipit : Pasasa la nave mia colma d'oblio...

SONETUL 190

Pe iarbă, o plăpîndă căprioară ⁴⁴
Sta între două rînduri, sub un Laur,
Mișcînd sfios cornițele de aur
Spre soarele de crudă primăvară.

Purta în ochi orgolii dulci, ușoară,
Încît, lăsîndu-mi osteneli de faur,
Simțeam, ca un avar lingă tezaur,
Cum trupul frînt plăcerea-l înfioară.

*Să nu m-atingeți ! Liberă Cezarul
M-a vrut ! — sta scris pe gîtul ei nemătur
În nestemate cu sclipiri profunde...*

Sta soarelui în miezul zilei carul,
Trudiții ochi nu mai puteam să-i satur,
Cînd ea fugi și eu căzui în unde.

Incipit : Una candida cerva sopra l'erba...

SONETUL 192

Amor, vezi gloria iubirii noastre
Cum n-a avut vreodată universul,
Vezi vraja ei de care plin mi-i versul
Și vezi lumină de țării sihastre,

Veșmintul și podoabele măiestre
Și portu-i unic și ascultă-i viersul ;
Vezi, neasemuit de dulce, mersul
Ce-o poartă sub porticele albastre.

O, roagă florile, mărunta iarbă
De sub străvechi goruni rămași de pază
Să le atingă-n trecerea ei lină...

Iar cerul prins de farmec stă să fiarbă
Și împrejuru-i vesel scinteiază,
Luînd din ochii ei senini lumină...

Incipit : Stiamo, Amor, a veder la gloria nostra...

SONETUL 193

Dau sufletului hrana cea mai rară
Cum Iupiter nu are-n cer niciunde.
Privind-o, parcă Lethei ⁴⁵ sorb din unde ;
Uit lucrurile ce mă desfătară...

La glasul ei pornesc din piept afară
Suspine vii, curate și profunde..
Amor mă ia de mînă nu știu unde ;
De două ori delicii mă-nfioară.

Plăcută-n ceruri, vocea ei răsună
În vorbe-atît de dulci, că nu-ți dai seamă
De vraja-i, dacă n-o auzi cum sună.

Atunci eu simt cum își răspund, se cheamă
Și-ntr-o ființă numai se adună
Natura, arta, geniul, bolta mamă.

Incipit : Pasco la mente d'un sì nobil cibo...

SONETUL 205

Dulci supărări și dulce mîngiere,
Neliniști dulci și dulce împăcare,
Povară dulce, dulce frămîntare —
Cînd dulce jar, cînd dulce adiere...

Nu plînge suflet ! Suferă-n tăcere,
Alină-ți toate rănile amare
De la aceea ce ți-i înălțare
Și-n viața toată singura plăcere !

Vreun om va zice poate-n timp ce-l poartă
Invidii dulci : „Ce fericire-anume
E să iubești așa splendoare vie !“

Iar altul : „Cum de n-am văzut-o, soartă ?
Cum n-ai făcut ca eu în astă lume
Să fi grăbit, ori ca să întîrzie ?!“

Incipit : Dulci ire, dolci sdegni et dolci paci...

SONETUL 208

Rîu iute ⁴⁶ ce-ți repézi aprinsa vină
Și nume iei cînd stîncilor rozi pieptul,
Eu merg unde Amor mă vrea, de-a dreptul,
Iar tu, unde natura-n veci te mînă ⁴⁷.

Nu te opri din mers, nu-ți fie frînă
Sfîrșeala și nici somnul, înțeleptul,
Ci, înainte de-a da mării dreptul,
În țara verde apa să-ți rămînă :

Acolo-i cer senin și-un dulce Soare ⁴⁸
Mingiile-n stînga țărîmul, roditorul,
Și poate-ntîrzierea mea îl doare...

Sărută-i mina albă și piciorul,
Spunînd în limba ta nemuritoare :
Cînd trupu-i frînt, o ia-nainte dorul !

Incipit : Rapido fiume che d'alpestra vena...

SONETUL 209

Da voi mi-i sufletul, o, dulci coline !
Cu cît m-oi depărta o să m-atragă
Icoana voastră ! O povară dragă
Mi-a dat Amor și-o port mereu cu mine...

Îmi par adesea faptele-mi străine :
Mergînd, un nu știu ce în loc mă leagă ;
De-mi scutur jugul, mi-i robia-ntreagă,
Iar dacă fug, m-apropii și mai bine !

Cu-atît mai mult pe căprior săgeata
Îl chinuie, cu cît aleargă, muge ;
Astfel durerea-n grabă îl dă gata...

Și eu, asemeni cerbului ce fuge,
Tresalt și în săgeți îmi vreau răsplata
Și cad fugind, iar chinul mă distruge.

Incipit : I dolci colli ov'io lasciai me stesso...

SONETUL 211

Dorințele m-aprind, Amor mă-ndreaptă,
Obişnuința prinde să mă lege,
Speranța mă-ntărește, mă-nțelege
Și dă truditei inimi mîna dreaptă.

Dar ea nu știe către care faptă
O trage călăuza fărălege :
Din doruri doruri nasc, e simțul rege
Și moare judecata înțeleaptă...

Virtuți, splendoare și purtări frumoase
Adăugară blindele-dulci șoapte
Acelor lauri ce-mi vrăjesc simțirea.

O mie și treisute douăz' șapte
În dimineața de aprile șase ⁴⁰
Intrai în labirint. Nu văd ieșirea.

Incipit: Voglia mi sprona, Amor mi guida et
scorge...

SONETUL 212

Sunt fericit cu visul sub pleoape :
Îmbrățișez doar umbrele fugare,
Înot într-un ocean fără hotare,
Clădesc nisip și scriu în vînt, ar ape...

Și Soarele ador, și n-au să-mi scape
De la orbire ochii, și călare
Alerg o căprioară-n goană mare
Dînd pinteni cruzi mîrtoagei mele șchioape.

Orb și-ntru totul pustiit de vlagă
Implor Madonă, Moarte și Iubire,
Spre răul meu și-n chinuri necuprinse.

De douăzeci de ani — o viață-ntreagă ! —
Durere numai, plîns și tînguire :
Sub astru-acesta sufletu-mi se-aprinse...

Incipit : Beato in sogno et di languir contento...

SONETUL 216

Plîng toată ziua și cînd ziua trece
Și-n somn cad noaptea mizeri muritorii,
Sporindu-mi răul plîng și mă prind zorii :
Astfel viața-n plîns mi se petrece.

De-atîtea lacrimi ochii stau să-mi sece,
Îmi plînge inima și-o trec fiorii...
Sunt ultimul din cei supuși erorii
A căror pace zbuciumul o-ntrece.

Vai, între două prăbușiri de soare
Și între două răsărituri, scade
Această moarte căreia-i spun viață !

Nu chinul meu, păcatul ei mă doare,
Dar ajutorul cald ce mi se cade
Mă vede-arzînd în foc și stă de gheață.

Incipit : Tutto'l dì piango ; et poi la notte, quando...

SONETUL 219

În plins și cînt se-neacă păsăretul
Iar valea-n zori începe să răsune ;
Se-ngîină limpezi apele nebune
Din piatră-n piatră zvîrcolindu-și jetul.

Trezind în muzici de iubiri poetul,
Zeița castă ⁵⁰ iese din genune
Și-n păr cînd aur soarele îi pune,
Ea-și piaptăună bătrînul soț ⁵¹ încetul.

E Aurora cucerind Înaltul !
Cu ea răsare-un soare, apoi altul —
Pricină veche a orbirii mele..

Doi sori se-nalță astfel : al meu pare
Pe cel din cer să-l stingă cînd răsare,
Precum în zori acesta stînge stele.

Incipit : Il cantar novo e'l pianger delli augelli...

SONETUL 220

De unde-a scos Amor, din care mină
Comoara unui păr menit lucirii ?
Din ce țărîm culese trandifirii
Și puls le-a dat și răsuflare lină ?

De unde șirul perlelor-lumină
Ivind cuvinte pure ca zefirii
Și frumusețea, peste culmea firii,
A frunții, decît bolta mai senină ?

Ce îngeri datu-i-au, și din ce sfere
Frumosul, blindul glas care prefăce
Într-o ruină-ntreaga mea viață ?

Ce soare ochilor le-a dat putere
De-a-mi'da deopotrivă chin și pace,
Trecîndu-mi inima prin foc și gheață ?

Incipit ; Onde tolse Amor l'oro, et di qual vena...

SONETUL 223

Cînd Soarele ⁵² își scaldă caru-n mare
Întunecîndu-ne, întotdeauna
Vorbesc cu bolta, stelele și luna,
De-o noapte grea și neliniștitoare...

Dar nu vrea nimeni să dea ascultare
Din cîte osteneli înșir, la una !
Cu soarta oarbă, lumea și cu buna
Madonă, vorovesc fără-ncetare.

Pierdut e somnul și odihna ! Plînsul
Și lacrima ce sufletul o-nvie
Sfîrșesc în zori o dată cu suspinul ;

Lumină iese lumii nu și mie ;
Ci soarele ⁵³ ce-aș răsări printr-însul,
El singur poate să-mi scurteze chinul.

Incipit : Quando'l sol bagna in mar l'aurato carro..

SONETUL 224

De am credință sinceră-n iubire,
Un dor pe care patima nu-l strică
Ce arde-n foc și focul îl ridică
Și-n labirint știu lunga rătăcire,

De prind pe frunte gânduri să se-nșire
Sau într-o voce înecată, mică,
Învinsă de rușine și de frică,
De-s palid ca o floare-n veștejire,

Iubind mai mult decît pe mine însumi
Pe-un altul, dacă se hrănește plînsu-mi
Cu zbuciumul, mînia și oftatul,

De-ngheț cînd sunteți lîngă mine, iară
Cînd stați departe, Doamnă, ard în pară —
E chinul meu, și-al vostru e păcatul.

Incipit : S' una fede amorosa, un cor non finto..

SONETUL 226

Mai singur sunt ca pasărea pe mare
Sau fiara în pădure, cînd destinul
Nu-mi scoate-n cale chipul ei, divinul
Și unicul obiect de contemplare...

Mă bucură nestinsa lăcrimare,
Mă doare risul, hrana-i ca pelinul,
Mi-i trudă noaptea, mi-i cețos seninul
Iar patul, aspru cîmp de-ncăierare.

Mi-i somnul — cum adagiul ne învață —
Oglinda morții : el din minte-mi fură
Acel gînd scump ce mă reține-n viață.

Ținut ⁵⁴ cum nu se află nicăiera :
Țărmi verzi și flori și pajiști și căldură,
Tu ai ce eu plîng pururi : fericirea...

Incipit : Passer mai solitario in alcun tetto...

SONETUL 232

Pe Alexandru-nvingător, minia
L-a-nvins ⁵⁵, nu ca pe Filip... Dar Apelle ⁵⁶
De ce-l pictă ? Lisip ⁵⁷ și Pirgotele ⁵⁸
L-au înălțat sculptindu-i nebunia ?

Murind, Tideu ⁵⁹ nestăpînind furia,
Pe Menalip l-a ros între măsele,
Și tot turbarea-l îndemnă la rele
Pe Silla ⁶⁰ că-l pieri nemernicia...

De Valentinian ⁶¹, la fel, se știe...
Iar Ajax ⁶², rob mînilor năuce,
A sugrumat cirezi și-apoi pe sine.

Mînia e o scurtă nebunie,
Lungindu-se de n-o strunești, ce-aduce
Rar moarte și adeseori rușine.

Incipit : Vincitore Alexandro l'ira vinse...

SONETUL 234

O, cămăruță, ce ai fost, știi bine,
Un port pentru tempestele-mi diurne,
Izvor ești astăzi lacrimiei nocturne,
Ascunsă-n cursul zilei de rușine !

Pătuc ce linișteai furtuni în mine
Lăsînd în urmă-ntinderi taciturne :
Te scaldă-Amor din dureroase urne⁶³
Și, pe nedrept, atîta de hain e !

Evit nu numai tihna, cum se vede,
Dar fug de mine însumi și de gînduri
Ce mi-au dat aripi în atîtea rînduri.

Iar pasul trist spre vulgul rău se-abate,
Luîndu-l de refugiu (cine-ar crede ?),
Atît mi-i frică de singurătate...

Incipit : O cameretta che già fosti un porto...

SONETUL 243

Umbroase, înflorite, verzi muncele,
Ce gândul știți, și cîntul ce răsună -
Al confidentei cerurilor, bună,
Ce strînge faima lumii pîn'la stele,

Scăpați-mi dorul inimii rebele,
Spre voi se duce, să i se supună,
În iarba voastră unde, împreună,
Stă urma ei, stau lacrimile mele..

„De-ar fi aici acel mizer să vină,
Ce stă viața-n lacrimi să-și petreacă !“
La orice urmă inima își zice.

Madona ride jocului străină...
Ea, paradisul ! Eu, o piatră seacă...
O, norocos și sfînt ținut ferice !

Incipit : Fresco, ombroso, fiorito et verde colle..

SONETUL 245

Doi trandafiri în roua dimineții
Culeși din cer, zi-ntii de mai, ieri fură
Dați la doi tineri de-un bătrîn⁶⁴, natură
Pătrunsă de înțelepciunea vieții.

Surîsul și însemnele blindeții
Mișcau cea mai sălbatică făptură.
Împrăștiata iubire din figură,
Încît cei doi schimbă albul feții.

„N-a fost sub soare o așa pereche !“
A spus... Și sub suris simțeau cum geme,
Îmbrățișîndu-i cu-amintire veche.

El împărți și roze și cuvinte.
Și-azi sufletul tresaltă și se teme...
Ferice elocvență, zi fierbinte !

Incipit : Due rose fresche, et colte in paradiso...

SONETUL 249

Cu spaimă ziua îmi aduc aminte
Cînd mi-am lăsat pe gînduri dusă, gravă,
Madona, dîndu-i inima de sclavă !
Uşor nu e cînd îmi revine-n minte...

Şi o revăd printre femei, cuminte,
Ca între flori o roză preasuavă,
Nici veselă, nici tristă, nici bolnavă ;
Cu teama unui rău ce-i stă-nainte.

Îşi lepădase vrăjile senine,
Ghirlânzi şi perle, hainele alegre,
Suris, grai dulce, arii diafane.

Şi năvăliră îndoieli spre mine
Cu sumbre presimţiri şi gînduri negre...
O, Doamne, caută să fie vane !

Incipit : Qual paura ô, quando mi torna a mente...

SONETUL 255

Amantii calmi și plini de veselie
Ver dimineța-n veci să nu mai vină,
Dar pentru mine seara e haină
Iar zorii îmi revarsă bucurie !

Atunci deodată ies din veșnicie
Doi sori, minuni în zarea levantină,
Egali în frumusețe și lumină ⁶⁵,
Că îndrăgește cerul dulcea glie...

Cum s-a-ntimplat cînd ramurul ⁶⁶ înaltul
Mi-a înfrunzit în inimă fierbinte,
De mine uit din nou, iubind pe altul.

Astfel nutresc contrarii simțăminte :
Pe soarele ce pace-mi dă exaltu-l,
Temîndu-mă de cel ce-mi arde-n minte.

Incipit : La sera desiare, odiar l'aurora...

SONETUL 259

Mi-am vrut mereu o viață solitară
(O știu păduri și riuri, șesuri line),
Pentru-a fugi de-acele minți meschine
Ce drumul mîntuirii îl lăsară.

Mi-ar fi-mplinită voia și-n afară
De-ale Toscanei bolți pe veci senine,
La Sorgia, pe frumoasele coline
Ce mult la plîns și cînt mă îndemnară ⁶⁷

Dar soarta ce spre rău își mișcă moara,
Mă vrea aici mereu să-mi văd în scaldă
De glod — mîhnindu-mă cumplit — comoara. ⁶⁸

Ci astăzi ea, cu mîna mea ce scrie,
(Mai vrednică găsind-o) e mai caldă :
O vede-Amor, eu știu, Madona știe...

Incipit : Cercato ò sempre solitaria vita...

SONETUL 265

Barbarul suflet ce nu vrea s-audă
De chin, sub o serafică figură,
De mă mai ține-n jalnica tortură,
Voi fi un trup secăt și frînt de trudă...

Răsar și pier flori, frunze, iarba crudă,
Și-n zile clare și în nopți de zgură,
Eu plîng și am de ce : plîng soarta dură,
Iubirea-mi plîng cu geana veșnic udă.

Speranța singură mă ține-n viață
Și-mi amintește stropul care poate
S-o ia prin stînci și marmuri să reteze...

Căci nu există inimă de gheață
Să n-o-n-călzească lacrimile toate
Și nici voință nu-i să nu cedeze !

Incipit : Aspro core et selvaggio,
et cruda voglia...

SONETUL 267

Vai, mîndrul chip, privirea numai rază,
Purtări alese, pline de magie,
Vai, graiul ce stinge orice trufie
Și slăbiciunea o făcea vitează !

Vai, risul dulce nu mai săgetează !
Să sper — doar moartea-mi mai rămîne mie !
Vai, suflet — rege demn de-o-mpărăție,
Dar prea tîrziu ivit și fără pază !

Prin voi respir și pentru voi ard pară,
Ieri lîngă voi, de voi pe veci lipsitul !
Năpastă nu-i mai aspru să mă doară...

Mi-ați dat comoara visurilor sfinte
Cînd de la voi plecat-am — fericitul !
Dar vîntul repezitu-s-a-n cuvinte...

Incipit : Oimè il bel viso, oimè il soave sguardo...

SONETUL 269

S-a frînt coloana, verdele meu laur⁶⁹,
Și fără sprijin gîndul meu acum e :
Tot ce-am pierdut nu mai găsesc în lume
Din sud la nord, din Hind la țărmul Maur !

Răpita-i, Moarte, dublul meu tezaur
Ce vesel mă făcea și mîndru-anume...
N-o să-l refacă, nici n-o să-i dea nume
Pămîntul, forța, nestemate, aur.

Dar dac' așa a consimțit destinul,
Ce pot să am decît o tristă față,
Un chip plecat și ochi udîndu-i chinul ?

Cît de frumoasă pare-această viață,
Dar cum îți fură, tulburînd seninul,
Avutul tot, o simplă dimineată !

Incipit : Rotta è l'alta colonna e'l verde lauro...

SONETUL 283

Ai ofilit cel mai frumos chip, Moarte,
Și-ai stins cei mai blinzi ochi ce existară !
Azi, duhul ei, ce-l petrecu prin pară
Virtutea, de trup splendid se desparte...

Mi-ai dus pe loc tot bunul meu departe
Și cele mai dulci sonuri încetară...
Lăsatu-m-ai în tînguirea-amară ;
Ce văd și-aud în jur mă doare foarte.

Dar uneori, spre-a-mi mîngîia durerea,
Madona vine mila unde-o duce,
Căci eu nu pot găsi alt sprijin vieții.

De-aș spune cum vorbește și străluce,
Ar ști de dragoste învăpăierea
Nu oameni, ci chiar tigrii și mistreții...

Incipit : Discolorato ai, Morte, il piú bel volto...

SONETUL 292

Vai, ochii ei cîntați cu-așa căldură
Și mîini și mers și fața luminată,
Ce m-au desprins de mine dintr-o dată
Și mult mai singuratic mă făcură,

Și rîsul ca un fulger pe figură,
Cosița ei de aur undulată,
Tot ce făcea pămîntul rai, azi, iată,
E-un pumn de rece pulbere-n natură !

Și eu trăiesc ! De-accea plîng pe strună !
Rămas fără lumina-i din privire
Sunt barca fără vîsle în furtună.

Pun capăt cîntecului de iubire :
Secată-i vina geniului și sună
Întoarsă-n plîns set vocea tristei lire.

Incipit : Gli occhi di ch'io parlai sì caldamente...

SONETUL 300

Cît plămulesc norocul țării grele
Ce ține-ascuns în brațele avare
Frumosul chip furat ce alinare
A dat, o viață, chinurilor mele !

Invidiez și cerurile-acele,
Rar altora deschise, ce barbare
Au smuls un suflet, dintru mădulare
Chemîndu-l nesătule către ele !

La fel pe toate duhurile boltii
Ce au azi dulcea, sfînta companie,
La care eu rîvnii mereu cu teamă...

Invidiez și fericirea Morții
Ce-a stins printr-însa viața mea pustie
Și stă în ochii ei și nu mă cheamă...

Incipit : Quanta invidia io ti porto, avara terra...

SONETUL 302

Suit de gînd văzut-am în tărie
Ce caut pe pămînt în van : pe-aceea
Ce loc își are-n sfera cea de-a treia ⁷⁰,
Mai splendidă, mai fără de trufie.

Luîndu-mă de mină zise : „Ție
Acestei sfere da-ți-se-va cheia ;
Cu mine te-ai luptat, eu sunt scînteia
Ce-n ziua vieții nici n-a prins chindie...

Nu-i minte fericirea-mi s-o-nțeleagă !
Te-aștept să vii ! De pe pămînt, cu tine
Frumosu-mi trup să urce în eteruri !“ ⁷¹

De ce tăcu dînd mina să-și retragă ?
...La sunetul cuvintelor senine
Puțin lipsi să nu rămîn în ceruri...

Incipit : Levommi il mio pensier
in parte ov'era...

SONETUL 303

Amor, prieten bun în vremea bună,
Pentru-a-ntări vechi pricini ale noastre
Vorbeai cu mine-n nopțile sihastre
Și-a fluviului povestitoare strună ;

Voi, flori și ierburi, peșteri, clar de lună,
Coline, văi, zefiri și umbre-albastre,
Port azi iubirii multele dezastre
Și grele osteneli după furtună !

O, nimfe din pădurile umbroase,
Și voi ce-aveți drept adăpost sub spume
Ierbosul fund al apei cristaline,

Ieri zile clare-aveam, azi neguroase
Ca Moartea care le făcu... În lume,
De la-nceput destinu-și are-oricine.

Incipit : Amor che meco al buon tempo ti stavi..

SONETUL 310

Zefirul iar se-ntoarce ! Ca-ntr-o oază
Cresc florile sub pala adierii...
Plîng filomele, rîndunici dansează
Tăind văzduhu-aprins al primăverii.

Rid pajiști, cerul se înseninează
Ca Iupiter de creșterea Venerii,
Pe apă și pămînt iubirea-i trează,
În vietăți e freamăt al plăcerii...

Dar mie — vai ! — îmi readuce chinul
Și lacrimi grele și suspine grave,
Căci plîng pe-aceea ce-o răpi destinul.

Și păsări, pajiști, vesela cîmpie,
Femeile frumoase și suave
Îmi par cumplite fiare în pustie...

Incipit : Zefiro torna, e'l bel tempo rimena...

SONETUL 311

Privighetoarea iar suav suspină,
Plîngînd un fiu sau poate o soție,
Și urcă-n cer, întinde pe cîmpie
Dulci triluri încărcate de lumină !

Vrea parcă noaptea de urît să-mi țină,
Destinul aspru să mi-l reînvie,
Căci singur eu am mai crezut — vai mie ! —
Că Moartea cruță zinele, blajină !

Ce lesne la creduli e amăgirea !
Cine-a crezut că vor putea să-nghețe
Doi ochi ce-ntrec și soarelui lucirea ?

Azi soartei crude îi cunosc pornirea
Prin care vrea ca plînsul să ne-nvețe
Că pe pămînt e scurtă fericirea.

Incipit : Quel rosignuol che sí soave piagne...

SONETUL 338

Lăsat-ai, Moarte, lumea fără soare
Și-n frig, iubirea oarbă, dezarmată,
Bolnavă frumusețea, despuiată,
Pe mine sub mîhniri apăsătoare...

Virtutea-i în surghiun și cinstea moare ;
Ar trebui să plîngă lumea toată
Dar singur plîng... valoarea-i sugrumată
Și mă întreb ce-o să urmeze oare ?!...

Pămîntul plîngă, marea și înaltul !
Ca un inel ce-și pierde giuvaierul
Rămas-a trista omenească ginte...

O cunoșteam doar eu ca nimeni altul...
Cu ea, și de atîtea lacrimi, cerul
E astăzi mai frumos ca înainte...

Incipit : Lasciato ài, Morte, senza sole il mondo...

NECUNOSCUȚ DIN TRECENTO

Eu fost-am împărat, eu sunt Cezarul...

Eu fost-am împărat, eu sunt Cezarul
Ce-a vrut pe orice țară domn să fie !
Purtai în piept atita vitejie,
Că luptei primul înfruntam pojarul.

Zdrobii oștirilor de regi viesparul,
Toți de porunca mea a fost să știe,
Iar inima mi-cra atit de vie,
Că spaima nu-și găsi în ea cuibarul !

Eu teamă n-am avut nicicind de moarte
Și nici de-oricare uriașă gloată,
Ce nu făcea decît să-mi placă foarte !

Am pătimit avînd în juru-mi roată
Destoinici cavaleri rîvnind să-și poarte
Mereu virtutea într-a luptei zloată.

Și într-o zi-mi pieri puterea toată.

Incipit : Io fui l'ardito Cesare imperiere..

De-i omul mulțumit, e prin nevastă...

De-i omul mulțumit, e prin nevastă :
Bărbatul fără ea nimic nu face,
Iar casa fără de femeie zace
De parc-a pustiit-o vreo năpastă.

Vin sute pentru una ce nu-i castă,
Cu pavăza virtuții și cu pace,
Iar cînd frumos încearcă să se-mbrace
A lor găteala-i, cîntea e a noastră !

El totuși din bătaie n-o mai lasă ;
Blestemele, fără pricină, plouă
Pe-acela care i-a adus-o-n casă.

Și zestre mare vrea, preț de trei ouă,
Apoi se plînge masa că nu-i grasă !
Cît jună-i, o iubește. Sita nouă...

Deoarece îmi pasă
Cînd sunt birfite, eu în apărare
Le stau mereu, în orice-mprejurare.

Incipit : La femmina fa l'uom viver contento..

•

Dominicanii vor să nu le scape...

Dominicanii vor să nu le scape
A fi văzuți cu carnea înainte,
Dar dac-ar fi ascunsă în plăcinte,
Cu siguranță c-ar mânca să crape !

Se năpustesc piroștile să pape,
Cu veselie-n bolnițele sfinte...
Se-arată suferinzi ! Nu-i un părinte
Din plin cu potîrnichi să nu se-ndoape !

San Dominic făcea altfel ! Cu vrere
Primit-a chinuri pe pămînt și mare,
Și-a predicat cuvîntul cu putere...

N-avu într-însul cugete mizere ;
Ispitele trupești nu-l ocoliră,
Dar nu l-a prihănit nici o plăcere.

Deci, după-a mea părere,
Pe sfinții Petru, Toma, cu-nălțime
Urmatu-i-a. Și nu-l ajunsese nime.

Incipit : I fra' predicator non mangian carne...

GIOVANNI BOCCACCIO

ÎNTRU MOARTEA LUI PETRARGA

Tu ai luat, *signore* dragă, zborul
Spre țara ce așteaptă sus să-i vie
Aleșii Domnului, cînd o să fie
Să lase lumea noastră rea, cu zorul.

Azi ești acolo unde-adesea dorul
De Laura te înălța-n tărie ⁷² ;
Îi ține Fiammetta-mi companie,⁷³
Și-n față au pe-Atotstăpînitorul.

Azi cu Sennuccio ⁷⁴, Dante ⁷⁵ și cu Cino ⁷⁶
Privești din cuibul liniștii eterne
La stări de mintea noastră necuprinse.

Ah ! Dacă m-ai iubit grăiește-mi : „Vino !“
Să viu din lumi dedate tristei țerne,
Spre-aceea ce iubirea mi-o aprinse...

Incipit : Or sei salito, caro signor mio...

În jurul unei darnice fântine...

În jurul unei darnice fântine
Ce printre flori și ierburi apă scoate,
Ședeau, iubirea povestindu-și poate,
Trei fete — o, dar ce spun eu : trei zîne !

Țineau în păr, ca aurul din grîne,
Frumosul chip umbrind, o creangă toate.
Simțeam un vînt ce-n jur da roate-roate,
Printre culori gingașe cum rămîne...

Și într-o vreme una ca bobocul
Deschise gura : „O, din întîmplare
Dac'am vedea iubitul cum ne vine,

Ne-am teme și-am fugi de-aici !“ — la care
Răspuns dădură celelalte : „Cine
Ar fi neînteaptă cu norocul ? !“

Incipit : In torno ad una fonte, in un pratello...

Eu Dante Alighieri sunt, Minervă...

Eu Dante Alighieri sunt, Minervă
A-nțelepciunii și-a supremei arte,
Materna eleganță-am dus departe
Spre culmi ce-n minți minunii se rezervă !

Înalta-mi fantezie, prompta vervă
Trecu din Tartar spre cereasca parte
Vrui înțeleasă nobila mea carte,
Istoric și-ntru spirit, vouă servă.

Drept mamă-avui Florența glorioasă,
Dar vitregă cu fiul și-a zis : „Bată-l
Palavrele hoțști și criminale !“

Ravenna fu surghiunului meu casă :
La ea mi-i trupul ; sufletul la Tatăl
Ce-nvinge pizma-n judecăți fatale.

Incipit : Dante Alighieri son, Minerva oscura...

Că Dante plinge, und' i-e dat să fie...

Că Dante plinge, und' i-e dat să fie,
Eu deschizînd gîndirea-i suverană
Mulțimii ce și astăzi e profană,
Cum zici despre *lettura* mea tîrzie ⁷⁷,

Îmi pare foarte rău, și-o veșnicie
Din asta îmi voi face o dojană !
Cred totuși că muștrarea-mi este vană,
Căci nu-i a mea această nebunie...

Speranță goală, sărăcie multă
Amicilor le înrăiește pieptul ;
Doar ruga lor încutezarea-mi dete.

Dar vreun folos nu trag, deși m-ascultă
Acești vrășmași ingrați și proști de-a-dreptul
Cînd vorba-i de splendoare și scumpete...

Incipit : Se Dante piange, dove ch'el si sia...

FILIPPO BRUNELLESCHI

Madona s-a întors de la izvoare...

Madona s-a întors de la izvoare
Și nu i-i plin ca de-obicei ulciorul
Acestui piept n-o să-i mai stingă dorul
Cu apa, nici cu fața-mbietoare...

N-o fi văzut prin ierbi vreun șarpe oare,
Tirîndu-se și-nfiorînd priporul,
Sau ciinele, ori, străjuind ogorul,
Pe hat înfiptă vre-o sperietoare ?

„Vin, Renzuola, vin la mine ! Iată,
Găsești aici izvoare după voie
Și nici n-o să te mustre asprul tată !

„Privește-mi ochii uzi, căci stau să-i spele
Atîtea lacrimi cîte ai nevoie :
Cu cit mai crudă ești, cu-atît mai grele !“

Incipit : Madonna se ne vien dalla fontana..

BUONACCORSO DA MONTEMAGNO

Flori proaspete și dulci, dulci violete...

Flori proaspete și dulci, dulci violete,
Iubite de zefiri și de eûrii ⁷⁸,
Dragi lauri prinși sub boaba rară-a burii
Ce norii o aștern pe îndelete,

Tu, ce-mi strecuri gândirile secrete
Ale iubirii, freamăt al pădurii,
Voi, riuri limpezi ce puteți da gurii
Lui însuși Iupiter vâpăi de sete,

Prin voi viața mea, ca prin miracol,
E alta și mi-i altul firul sortii !
Aici e umbra ce-o iubesc — obstacol

De care fuge pasul rău al morții —
Și trece a iubirii adiere
Ce singură mi-i hrană, mîngiere...

Incipit : Freschi fior dolci e violette, dove..

Zi fericită cînd, mai sus de fire... ⁷⁹

Zi fericită cînd, mai sus de fire,
Divina bunătate și noblețe
Ne-a dăruit model de frumusețe,
Podoabă lumii și desăvîrșire,

Îmi vei veni voioasă și-n cînstire
La orice vîrstă, soare-n mii de fețe !
Mi-ai dat un jug de rob din tinerețe,
Suav, căci de povara lui n-am știre !

În tine vru să ne trimită bolta
Virtute lumii nemaiarătă,
Că tot ce-i pămîntesc i se închină.

Fugî din lume pizma și revolta
Iar soarele zîmbi ca niciodată,
Căci sta s-apară operă divină...

Incipit : Avventuroso di, che col secondo...

LEON BATTISTA ALBERTI

Văzut-am luptător, de slăbiciune...

Văzut-am luptător, de slăbiciune
Cuprins și de mînia care sapă,
Și ochi văzut-am năpădiți de apă
Iscată din prea multă pasiune,

Iubit ce din prea multă-amărăciune
Nu are bob de lacrimă-n pleoapă
Și om ce nu se uită la agapă,
Deși flămînd, cînd chinul îl răpune,

Și vele zburătoare peste undă
Cum vîntul mult prea vajnic le scufundă,
Ogar fugind ca gîndul, și-n zvicnire

Prea iute, prada-și scapă — o părere...
Astfel natura pune-ntre putere
Și rîvna multă o nepotrivire.

Incipit : Io vidi già seder nell'arme irato...

Nu vă mirați de mine, întristatul...

Nu vă mirați de mine, întristatul,
Căci ea, stăpîna, poate tot ce-i place !
Nu știu cum sufletu-mi găsi-va pace,
Primejdii stînd de-a lungul și de-a latul.

Găsi-va sprijinul, multcăutatul,
Speranța mea ce-n slăbiciune zace ?
Tot ce mă vătămează nu-mi displace !
Amor, ce faci ? Și care-ți este sfatul ?

Ar trebui să știi și tu ce-i zborul,
Că-mi scapătă puterea, pradă silei,
Și-mi pierd în amîndouă bizuirea...

Iar dacă mai slăbește friul milei,
Fă mai curînd să-mi vină ajutorul,
Altfel îmi vei privi, Amor, pieirea !

- *Incipit : S'io sto doglioso, niun si maravigli...*

LIONELLO D'ESTE

Orbitu-m-a Amor și nu se-ndură...

Orbitu-m-a Amor și nu se-ndură,
De-l rog, din nou în drum să mă aducă,
Ci lasă voia mea să mă conducă
Zicîndu-mi : „Mergi naivă creatură !“

Pe forțe cum mă bizui cu măsură
Și sper să dau de-o mină ce m-apucă,
Mă încîlcesc și mintea-mi stă năucă ;
Oriunde bijbii dau de-nfundătură...

Privindu-mă cu nepăsare crudă,
Amor și-arată fala încrezută
Și-asupra-mi zeflemeaua și-o revarsă,

Cu glas aproape stins, să nu se-audă...
Iar eu îl rog bolborosind : „M-ajută
Măcar să fac în voie cale-ntoarsă !“

*Incipit : Lo Amor me ha facto cieco,
e non ha tanto...*

Izbește calu-n povîrniș de munte...

Izbește calu-n povîrniș de munte
Făcînd să iasă-n Helicon ⁸⁰ izvorul
În care, dus de cinste, călătorul,
Ori de iubire, scaldă mîini sau frunte...

Străbat și eu potecile mărunte
Divinei ape să-i ating fiorul...
Zărindu-mă de undeva, Amorul
Stă pregătit cu arcul să mă-nfrunte.

Alunecă săgeata lui ca gîndul,
Izvorul cu otravă tulburîndu-l
Cînd înspre undă îmi apropiu gura.

Iar apa sacră, ce prin fire stinge,
În loc să-mi dea răcoare, mă încinge !
Pe cît mă spăl, pe-atît sporesc arsura.

Incipit : Batte el cavallo su la balza alpina...

DOMENICO DI GIOVANNI zis IL BURCHIELLO

CEEA CE ȘTIU TOȚI

Nominative fripte, planisfere,
Străvechea arcă între stâlpi, gorgone
Cintau pe nas *Chirieleisone*⁸¹,
Așa cum talgerul turtit o cere.

Iar luna mă-ntreba : „De ce tăcere ?“
Și eu cu spaimă răspundeam : „Iasone
Mă urmărește și Diaquillone !“
Bun lucru-i părul blond dus la tăiere.

Așa că truțe, broaștele țestoase
Mi-asediau călcâiele cu plugul
Zicînd : sărmanele, sunt friguroase !

Acum castanele știu vicleșugul ;
De-atîtea arșiți bufnițele-s grase
Și își ascund de-aceea beteșugul.

Și tăieței cu jugul
Mergeau la Prato spre-a vedea Ștergarul.
Sub braț purtînd cu toții inventarul.

Incipit : Nominativi fritti e mappamondi..

IMPOTRIVA UNEI CODOAȘE BĂTRÎNE

Prăjite-ar focul, tu ce-ai fost o aia
Urzind păcatul fără încetare
Și semănînd pe scara ta pierzare !
Bani — nu mai storci ! A înțărcat Bălaia !

Zici că orbești ! La Iad ! Vedeai-i-ai claia !
Cum n-am scos ochii să ți-i pun în sare,
Și eu să fiu călăul tău, putoare,
Stingînd în tine, neagră, vilvătaia ?!

Nici linxul cu vederea lui subtilă
Nu se măsoară, pacoste, cu tine
Cînd sfredelești aprinsă și umilă,

Smulgînd plăcerile printre suspine,
Ca încrețindu-ți fața de copilă,
Să mîrii lăcrămoasă lîngă-oricine.

Codoașo, n-ai rușine !
Vicleană, hoată, nesătulă broască,
În fund de Tartar flacăra te pască !

Incipit : Ardati il fuoco, vecchia puzzolente...

AMORUL ESTE JOGUL

Poeții au descris mereu Amorul
Golul copil, aproape ca băieții,
Cu aripi albe, devotat săgeții.
Și peste ochi legându-și căpușorul.

La fel Homer și Naso plângătorul,
La fel Vergiliu : opera vedeți-i !
Dar au greșit în poezii poeții...
Eu pe Orgagna ⁸² îl întreb (gravorul) :

Cum, orb, e meșter la înșelăciune ?
Iar dacă-i gol, cum nu răcește ? Oare
E-n stare să ochească el, bobocul ?

De-amar de ani rămînc veșnic june
Și merge jos făptura-i zburătoare ?
O, judecata lor nu-și află locul !

Amorul este jocul
Ce-n negru cîmp bob roș însămînțează
Și cu os zdravăn dulce măr creștează.

Incipit : Molti Poeti, han già descritto Amore...

E-n hîră poezia mea cu briciul...

E-n hîră poezia mea cu briciul
Și pentru mine doar e-această ceartă :
Ea-i zice : „Pentru ce nu-l lași la artă
Și-l chemi cînd vine unul ca ariciul ?“

Iar el, făcînd din strecători oficiul,
Către hîrdău, pricinile-și deșartă
Spunîndu-i : „Doamna mea, te rog, mă iartă,
Te-oi plictisi eu, însă mîzgăliciul

De Burchiello ar avea culoare,
De n-ar fi brici și apă și leșie,
De stinsă galben-verde luminare !“

„Greșeală !“ — strigă-aprinsa poezie,
În pieptul lui, atît de cald, el n-are
Nimic ce seamănă-a nimicnicie !“

Iar eu zic : pace fie,
Că mă încurcă-n treburi tă răboiul ;
De-s drag cuiva, atunci plătească-mi țoiul.

Incipit : La poesia combatte col rasoio..

GIUSTO DEI CONTI

Au alții binele, iar eu în vrere...

Au alții binele, iar eu în vrere
De-a-l dobîndi, pierdui atîta vreme
Prin văi, pe stînci căzute sub blesteme,
Cu ochii uzi și glasul în durere !

Din chinul pentru ea, doar c-o plăcere
Rămîn, printre torturile supreme :
Că plîng cîntîndu-i numele-n poeme —
E tot ce-mi mai dă viață și putere...

Su sper, dar, vai dorinți îmi dau asaltul,
Nu vreau să mor, nici traiul nu-l vreau altul.
Pierd chinul, dar și pacea mi se-nchide...

Astfel, în fericire și mizerii,
Ce-mi mai rămîne-i rob să fiu durerii
Și să ador un suflet ce ucide...

Incipit : Altri possede et io piango il mio bene..

Văzui pe-Amor cu foc pe chip, departe..

Văzui pe-Amor cu foc pe chip, departe
Armat cu mîndră, falnică lumină,
Smulgînd din tolă arma lui haînă
Ce-a-nvins pe Hercul și-a învins pe Marte,

De-o parte Bolta, Raiul de-altă parte,
Din cerul ultim ei cum i se-nchină
Și primăvara-n lumea iar senină
Cum voie bună, rîs și vrajă-mparte.,

Și ochi frumoși, sporind lumina unde
Amor îi poartă blind, și pasul dulce
Ce-n urmă izvodește viorele...

Cuvinte n-am, căci mintea nu pătrunde
Pe fruntea ei miracolul străluce
Și har revarsă ochii — două stele.

Incipit ! Vidi fra mille fiamme in un bel viso..

Cînd seara umbra Terrei o adună...

Cînd seara umbra Terrei o adună
Din văi, iar ziua începînd să scază
Pe-ncetul soarele îndepărtează
Și-n locul lui aduce alba lună,

Îmi zic : la fel mi-a adunat cunună
De chinuri soarta-n piept... La fel, stînd pază,
Și raza mea ⁸³ ce stinge-oricare rază
Se-ascunde, viața-n beznă să-mi apună...

Și bléstem ziua cînd, odinioară,
Privirea ei înșelătoare, dură,
Mi-a răsădit speranța — creangă verde.

Și chinu-mi amintește că spre seară
Mai mult mă arde-a dragostei tortură
Iar rămășița inimii se pierde...

Incipit : Quando la sera per le valli aduna...

Zefir, revino, suflă-mi în vîntrele...

Zefir, revino, suflă-mi în vîntrele
Și, dacă nu-nțelegi ce dor mă-ncearcă,
Du-mi doritoarea și plătinda barcă
Spre partea de apus a țării mele !

Ușoară, chiar de-i plină de greșele,
Va merge dacă bați din dreapta-n arcă ;
Dă-i duhul ce pe alte bărci le-ncearcă
De forța ce despică valuri grele !

Spre raiu-mi pămîntesc mă-ndreaptă, unde
Se liniștește-a gîndurilor mare
Stînd portul mîntuirii s-o cuprindă,

Să văd din nou surîs ce din afund e
Și ochii lucitori ai celei care
E singura virtuților oglindă !...

Incipit : Zeffiro, vieni et la mia vela carca...

Vorbește-mi, fericită cărțuție...

Vorbește-mi, fericită cărțuție
Ținută drag de mîinile ei sfinte,
De cîte lacrimi risipi fierbinte
Pe foi minunea mea ! Ești mărturie !

Doresc să știu, să fac la fel, să fie
Scăldată tot acolo foaia, înainte
De-a trece mai departe, căci, ții minte !
Îngăduiț mai mult mi-i plînsul mie.

Nu te întreb de jale și suspine :
Sunt mii și paginile tale-s pline
Iar plînsul pentru ea-i obișnuință.

Dar de te-ntorci tu nu-mi uita cuvîntul
Și fă cu ea pe viață legămîntul
Să pot trăi-n nădejde și dorință.

Incipit : Garo libretto, et piú ch'altro felice...

Ferestre ale mele, date-n lături...

Ferestre ale mele, date-n lături,
Păreți cu roze, cu mărgăritare,
Cu Paradisul pline — cînd apare
Domnescul chip, obrazu-i de omături.

Gingașii ochi, suavul rîs alături,
Cerescul har al frumuseții rare,
Încerc să le privesc cu încordare,
Să le pătrund... dar tu, Amor, înlături

Visarea-mi cu săgeata aurie,
La sînu-i dulce stînd, făcîndu-mi semne
Și-n desfătare petrecîndu-ți viața...

Învins de dulci dorinți și gelozie,
Vrea sufletul spre ea să mă îndemne
Din ochii ei să sorb mai mult dulceața.

Incipit : Finestre mie, quand ' io ve veggio aperte...

Țăranul duce istovit de moarte...

Țăranul duce istovit de moarte
Cirezile de unde-n zori plecară,
Văzînd cum ziua prinde să dispară
Si văile cum fumegă departe...

Și numai eu de oboseli n-am parte,
Tot suspinînd din zori și pînă-n seară
(Eu, ce mă străduiesc să-mi scoată pară
Truditul piept și vilvătăi să poarte).

Știu numai zorii fața mea cît plîns-a
Și iar aduce aspra dimineață,
Atîtor rele, amintirea crudă...

Astfel plîng zi și noapte pentru dînsa
Și ard în foc, iar ea de biata-mi viață
Nu vrea să știe și nu vrea s-audă.

Incipit : Rimena il villanel fiaccato et stanco...

Nu rîde fals ! Ocheadele nu-s demne...

Nu rîde fals ! Ocheadele nu-s demne,
Căci ruga, plînsu-mi ți-au rămas străine,
Iar spiritele inimii, din mine
Nu le sustrage cu hoții nedemne !

Momelile ce vor să mă îndemne
La reîntoarcere, aruncă-le ! În fine,
În van sunt prefăcutele suspine,
Tertipuri și insinuări și semne.

Nu-ntinde ochilor o altă plasă
Decît aceea mirabilă urzire
În care cred, de tine-ntinsă-o vreme.

Dar nici să nu-ți faci griji din despărțire :
Deși port ris pe față, nu te teme,
Că nu sunt liber cum aș vrea, o, lasă !

Incipit : Deh. non più cenni omai, non falsi risi...

Lumină mîndră-a stins privirii mele...

Lumină mîndră-a stins privirii mele,
Lumina slabă ce pierdută-acum e...
Orb viețuiesc, deja lipsit în lume
De-un simț ce mă-mpingea-n deprinderi rele.

Dar printre gene și prin neguri grele,
Durerea mult mai grav să mă sugrume,
Sfios, o rază scapără anume
Rupînd în parte beznele rebele.

În ochi din nou lumina îmi aduce !
Dar șovăielnic moartea-mi văd, spre care
Alerg cu dorul de-a mai arde încă.

Destinul însă, aspru ca o stîncă,
Așa cum sunt spre moarte mă conduce
Ca să orbesc și să nu am scăpare.

Incipit : Spento ha degli occhi mei l'altero lume...

LUIGI PULCI

SATIRĂ MILANEZILOR ⁸⁴

Ridichi și napi și verze uriașe,
Cît trei giganți înfulecă netoții,
Încît în napi s-au prefăcut cu toții,
De nu primesc nici glumele gingașe.

Cum prea puțin am pentru ei cravașe,
Fac opera ce-ar face-o sacerdoții
Cu imnul, căci ei folosesc saboții
Drept mîini, că mîinile sunt buclucașe.

Cu *gniffignèr* vorbesc, și *gniffignarri*
La napi și castraveți zic milanezii,
Încît turbează cîinii și măgarii.

Dar fac piroști de se întrec bipezii
Așa că-i iert; sunt strașnici tarocarii ⁸⁵
De n-ar vorbi cu *chiù* ca huhurezii.

Sunt iuți ca titirezii,
Nici nu gîndesc să-și odihnească slana,
Încît din minți ar scoate și *befana* ⁸⁶,

alla ambrogiana ⁸⁷ ;
Mai cred de-asemeni că la jecmăneală
Milano e neîntrecut în fală.

Incipit : Questi magna ravizi, rave e verzi...

SATIRA NAPOLITANILOR ⁸⁸

Ca salamandra care-și lasă focul ⁸⁹
Ar fi, scoși din taclale, capuanii,
Și tot la fel, lipsiți, napolitanii,
De maglio și foglia și loco... ⁹⁰

„Imbiza, Janni, lo' ngegno allo joco“ ⁹¹
De parcă latră câini văzînd motanii !
În loc de negustori roiesc maranii ⁹²,
Iar nobilul nu-ntrece sărăntocul.

„Che buogli dicer din Napole jentile?“ ⁹³
— Noblețea voastră stă-n țucale grele ⁹⁴,
Frumoasă cocină de porci și-azil e !

*„Ah, questi Fiorentin, gran joctoncelli ;
Ch' hanno tutti lo tratto sì sottile !“* ⁹⁵
Îmi zic, și azvîrl în joc de cărți lovele.

De-ntrebi de pătlăgele
Sau de păstăi, îți urlă strimbînd fața :
„Gòngoli vuoi accattar ? Loco, alla chiazza !“ 96

Incipit : Chi levassi la folia, il maglio e'l loco..

PIER IACOPO DI IENNARO

N-am lauri, nu-s poet, scriu numai ca un...

N-am lauri, nu-s poet, scriu numai ca un
Oricare-amant, scriu versuri în vulgară.
Amor cînd viață-mi dă, cînd mă omoară
Rîzînd de mine-asemeni unui faun.

În Porto ⁹⁷ m-am născut odinioară,
Neprihănit partenopeic ⁹⁸ scaun
Și generos... Cînd mama viață-mi da, un
Divin Alfons domnea ca rege-n țară.

Din spiță dulce și aristocrată
Și veche eu mă trag și-i port cununa;
N-o spun dînd hrană laudelor grase.

Neînarmat, cu fruntea neplecată,
Eu venerez oriunde, totdeauna,
Insemnele aragonezei case.

Incipit : Non son poeta, no, né laurea porto...

ANTONIO CAMMELLI zis IL PISTOIA

Mai mult de-un veac a chibzuit Natura...

Mai mult de-un veac a chibzuit Natura
Cît mai pocită fața să mi-o facă :
Trudind de mii de ori să mă prefacă,
Luă-n sfîrșit tipar sperietura...

Și conturînd la întîmplare gura,
Mai desena, mai moțăia oleacă,
Încît nu semăn nimănui... Nu-mbracă
Nici chip de cerc, nici de triunghi figura!

Juma' pitic, mi-i de un deget pasu,
Îmi vād din ceafă gambele scālîmbe
Și spre bărbie îmi coboară nasu.

Stau drept ca vița-n pomi. Picioare strîmbe :
La dracu-i unul, altul e la tat'su
Și beznă port sub pielea feții jîmbe.

Incipit : Piú de cent'anni imaginò natura...

Cine-a sculptat pe-acest Isus dă sfatul... 99

Cine-a sculptat pe-acest Isus dă sfatul
Oricui în erezie a se-ncrede...
Luați-l, fraților, că cine-l vede
Cunoaște-n grabă mare ce-i păcatul !

Întins pe cruce pare disperatul
Din gura căruia blestem purcede ;
Nu cred că pentru noi muri ; aş crede
Că l-a ucis hoția și prădatul.

Așa-i de crunt că sperie altarul !
Se teme omul în genunchi să-i cadă
Spre-a se-nchina și pentru-a-i cere harul.

Cei care-l văd la chip cad în tăgadă,
Nu-n adorare : cred că e tilharul
Și nu a cerului supremă mladă.

Credința-i hulei pradă
Căci pierzi, cînd îl privești pe cruce,
Speranța că în rai te vei mai duce.

Incipit : Colui che questo Cristo ha fabbricato...

MATTEO MARIA BOIARDO

Aduceți flori, aduceți trandafirii...

Aduceți flori, aduceți trandafirii
Și dați-mi crini cu miinile-amîndouă !
Voi toți, ce-mi știți a lacrimi grea rouă,
Veniți, luați din rodul mulțumirii !

Se potrivesc și zilei cît și firii...
Vreau albe flori, flori roșii vreau să plouă !
Răsfîrîgă locul veselia-mi nouă,
Împrăștiați miresmele iubirii !

Azi mi-a dat pace și mi-a dat iertare
Vrăjmașa dulce ! Mi-a dat slobozire,
Ea, ce se laudă cu mila ! Fie !

Învăpăierea mea să nu vă mire,
Dar e-o minune mult, cu mult mai mare
Că pieptu-mi nu s-a spart de bucurie !

Incipit : Dàtime a piena mano e rose e zigli...

Ascuns în frunză cînt de păsărele...

Ascuns în frunză cînt de păsărele
Și vîntul cu miresme fieunde
Și licărirea limpezilor unde
Ce chipului dau veselii din ele,

Le vrea natura, serva dragii mele,
Iubire vrînd să fie orișunde...
Astfel pămîntul, bolta se pătrunde
De dulci parfumuri, glasuri cătinele.

Oriîncotro ea ochii și-i îndreaptă,
Aprinde-un dor năvalnic de iubire
Și-aduce vară-n toiul asprei ierne.

La risul ei, la dulcea ei privire,
Se-nalță iarba, floarea se deșteaptă
Și peste mare pacea se așterne.

Incipit : Il canto de li augèi di fronda in fronda..

Răgazuri de iubire și petreceri...

Răgazuri de iubire și petreceri,
Senine prietenii de tinerețe,
Plăceri ce nu iau din orgii povețe,
Un suflet cînd murdarul gînd îl seceri,

Vrăji femeiești și bărbătești întreceri,
Grăire-aleasă, rară politețe —
Acele lucruri toate dau noblețe
Și-nseninare pămînteștii treceri.,,

Acel ce viața sa astfel și-o duse
Trăi destul, chiar de-a murit în floare,
Căci mult trăiești cînd traiul drept ți-i gîndul

Nicicînd nu-s bucuriile apuse,
Dar cel ce nu vrea bunul trai, avîndu-l,
Îmi pare, ah, că prea devreme moare !

Incipit : Ocio amoroso e cura giovenile...

Curg păsări către cuib lăsindu-și stolul...

Curg păsări către cuib lăsindu-și stolul.
Perechi, perechi, în dulce armonie,
Văzînd cum cade-a nopții grea mantie
Și soarele în mări de-a rostogolul.

O, păsări fără griji ! Pe voi ocolul
Vă duce spre odihnă-n veselie...
Durerea mea acuma reînvie
Și n-o ascultă nimenea... doar golul !

Se-ntunecă în jur și nu-i nici luna ;
Gîndirea mi-i la fel de-ntunecată
La amintirea relelor trecute...

O văd pe ea, simt una cite una
Simțiri haîne, gînduri prefăcute
Ce-atît și le-a ascuns întîia dată !

Incipit : Con che dolce concerto insieme accolti... .

Terasă dragă amintirii mele...

Terasă dragă amintirii mele,
Pe unde-i doamna ce-ți vărsa lumină ?
Ești astăzi, văd, de lipsa ei străină,
Dar trebuie să plîngi cu lacrimi grele.

N-ai nici un preț pustie ! Viorele
Stau singure, uscînde în grădină...
Își pierde ziua astrul de lumină,
Iar noaptea, fără dînsa, n-are stele.

Te văd în amintire cum, pe scară,
Făptura-i albă-ți lumina pridvorul
Stînd între marmuri și puhoiul florii.

Sălășluia la tine-atunci Amorul
Ce ți-a luat izvoarele splendorii,
Plecînd cu doamna nobilă și rară...

Incipit : Ligiadro veroncello, ove è colei...

Viole cōtropite de paloare...

„Viole cōtropite de paloare ,
Suav cînd adierea vă pătrunde,
Madona unde vi s-a dus ? Și unde
Călătoritu-vi-s-a bunul soare ?“

„S-a dus, luînd lumina ce splendoare
Ne revărsa în repetate unde !
Tot binele ni s-a-ndreptat altunde,
De-aceea spunem cît de mult ne doare...”

„Flori triste și viole neferice,
Cum de v-a părăsit pe veci ardoarea
Ce vă ivea pe chipuri strălucire !“

„O, gura ta doar adevărul zice :
Tu-n piept și noi în rădăcini plecarea
Ce i-o simțim ne duce la pieire...”

Incipit : Fior scoloriti e palide viole...

SERAFINO DE' CIMINELLI DALL'AQUILA zis L'AQUILANO

Cum să te laud, specie umană...

Cum să te laud, specie umană.
Și să pot fi eu mîndru de natură ?
Ea, mamă, de-animale se îndură,
Pe cînd cu noi e mașteră dușmană...

Născîndu-le în voie le dă hrană,
Iar nouă plînsset numai și tortură ;
Lor — neștiință, nouă — nvățătură ;
Ne naștem goi, iar ele vin cu blană.

La moarte nouă, tremurînd, ni-i gîndul,
Iar lor, fără de spaimă, la iubire,
Și le crutăm, vai, omul ucigîndu-l !

Supuși, noi, semeni preaslăvim cuminte,
Iar ele-s libere-n întrecaga fire ;
Noi fiindcă sîntem șubrezi avem minte.

Incipit : A che stimarci, o gente umana indegna..

LORENZO DE' MEDICI zis MAGNIFICUL

Suspine arzătoare, dați-mi pace...

Suspine arzătoare, dați-mi pace,
Și tu gând dus la fața ei senină,
Încît odihnitorul somn să vină
Și lăcrămații ochi să mi-i împace !

Acum și-n oameni gândul aspru tace
Și-n fiara adormită-n vizuină...
Deja, zorindu-și caii de lumină,
Cuadriga lui Apollo vine-ncoace.

Dă-mi un răgaz, Amor ! Fac legămîntul
Ca doar în vis făptura ei frumoasă
S-o pot vedea și să-i aud vorbirea

Și s-ating mîna ce-mi legă avîntul...
Amor, pizmaș pe binele meu, lasă
Dormind măcar să știu ce-i fericirea !

Incipit : Datemi pace omăi, sospiri ardenti...

Coboară somn odihnitor ! Rămînă...

Coboară somn odihnitor ! Rămînă
Cuprinsă inima de alinare
Și cu o dulce, nobilă uitare,
Oprește-a lacrimii eternă vînă...

O, tu, odihnă unică, fii frînă
Aprinselor dorinți în alergare,
Și-arată-mi dulcile priviri preaculare
Ale aceleia ce mi-i stăpînă !

Arată-mi chipul plin de veselie,
Cuib grațiilor ! Potolească-mi dorul
Înfățișarea blîndă, vorba cheie...

Astfel, ori veșnic somnul nostru fie
Ori visele oprească la ușorul
Rîvnitei cadre-a Porții Eburneie ! 100

Incipit : O sonno placidissimo, omai vieni...

Nu vreau să știu, cum alții vor să știe...

Nu vreau să știu, cum alții vor să știe,
De edificii, pompe, temple, foruri,
De bogății și desfătări, onoruri
Cu gânduri aspre și dureri — o mie !

O pajiște cu flori, o apă vie
Ce scaldă iarba-n juru-i și, cu doruri,
O pasăre jelindu-se de-amoruri
Îmi răcoresc mai mult văpaia mie...

...Păduri umbroase, stincă mîndră, munte,
Întunecoase peșteri, fiare crunte
Și nimfe-n ape ce răsfrîng bazaltul...

Acolo gânduri fuți și doritoare
Se leagă de privirea-i arzătoare :
Aici le fură-un lucru sau un altul...

Incipit ! Cerchi chi vuol le pompe e gli alti onori...

Eu nu știu cine mi-i mai mult dușmană...

Eu nu știu cine mi-i mai mult dușmană :
Iubirea crudă, Soarta-nșelătoare,
Ori e Speranța-n veci răscolitoare
De veche, dulce și aprinsă rană ? !...

Cînd gîndu-i bun, e Soarta mai tirană ;
Cînd arzi, Iubirea-ți dăruie vilvoare,
Speranța sufletului dă cînd moare,
Spre-a mai trăi, nectar străvechi drept hrană...

N-o să găsești în lumi de lumi nectarul
Acestuia să-i fi-ntrecut amarul,
Nici rug mai crunt ca viața care speră !

...Ori Soarta mea din nou să fie bună,
Iubirea și Speranța efemeră,
Ori eu să mor cu ele împreună !

Incipit : Io non so ben chi m'è maggior nimico...

Mă rup de voi, dulci gânduri de iubire...

Mă rup de voi, dulci gânduri de iubire,
Dulci griji, fiindcă soarta mea nedreaptă
Și aspră, cu de-a sila mă îndreaptă
Spre tot ce îmi stârnește-mpotrivire.

Găsiți în alte inimi găzduire,
Suspîn suav, speranță ne-nțeleaptă,
Țoarășe-ale spaimei ce deșteaptă
Neliniști grele în plăpînda fire !

O, versuri, rime, ritm al liniștirii
Ce îndulcirați glasul tînguirii
Pe cînd zăceam în veselă sclavie,

Vă las ! Și ca silit, cu voia mută,
Consimt la amăgirea prevăzută,
Dar fie-așa ! Destinul vru să fie !

Incipit : Io mi diparto, dolci pensier miei...

Imi ajungea sclavia și-o tristețe... 101

„Imi ajungea sclavia și-o tristețe
De-a părăsi a castității poartă,
Încît să nu mă mai văd astăzi moartă,
În chin și în atita tinerețe...

M-ai părăsit — cruzimea recii ghețe...
Simțeam pîlînd cum prevestiri îmi poartă,
De viață scurtă, nemiloasa soartă,
Și preț nu mai puneam pe frumusețe.

Doar o dorință-mi bîntuie gîndirea,
Accea de a căuta-nceputul
Durerii dulci și fericirii triste

Și dacă n-ar mai fi nici amintirea
Ce mîngîie amanții cu trecutul,
Făceam prin moarte chin să nu existe...^a

Incipit : Bastava avermi tolto libertate...

Frumoase fură lacrimile-acele...

Frumoase fură lacrimile-acele
Trezite de-a dorinței vijelie
Cind, inima rănind, durerea vie
Se îndreptă spre-ndrăgostite stele (102)

Brăzdau obrașilor plăpinda piele
Ce strălucea ușor trandafirie,
Ca riul cristalin într-o cîmpie
Cu flori rozalbe și de apă grele.

Stătea Amor într-a iubirii ploaie
Ca după arșiți pasărea vioaie
Dorindu-și picăturile de rouă.

Apoi din ochii unde-și are casă (103)
Lasă, în lacrimi, dulci scînteii să iasă,
Deodată, din pupilele-amîndouă...

Incipit : Oimè, che belle lacrime fâr quelle...

Tu, ce-ai simțit, căsuță norocoasă...

Tu, ce-ai simțit, căsuță norocoasă,
Suspînul meu și lacrima fierbinte,
Păstrezi efigia privirii sfinte
Și-arunci dispreț pe-oricare altă casă...

Izvoare vii cu apă de mătăasă
Ce greu plîngeați cu mine înainte,
Și voi și eu — din suflet și din minte —
Azi să cîntăm, căci zbuciumul ne lasă !

Tu, adăpost al jalei, bibliotecă,
Tu, pat, statornic martor tînguiri
Și cîtor lacrimi ochii-au fost să-mi poarte,

Zîmbi Amor și ne-a deschis potecă,
Ei datorită numai, și privirii !
Și nu-nțeleg cum nu grăbesc spre moarte...

Incipit : O fortunata casa, ch'eri avvezza...

Ai răsărit, o, violetă, unde...

Ai răsărit, o, violetă, unde
Întiul dor al meu a fost să-nceapă,
Mihnite lacrimi ai avut drept apă,
Scăldindu-te în repetate unde !

Milostiviri hrănire ca niciunde
Dorința-n glia-n care lacrimi scapă.
Frumoasă mină mi te-a dat ! S-adapă
Și mîna mea cu fericiri profunde...

Mereu s-alergi cu ea, îmi este vrerea,
În mîna care te-a cules, curată...
De-aceea strîng plătînda-ți siluetă

La pieptul gol, că-n piept am pus durerea
În locul inimii ce-i azi plecată
Spre mîna-n care-ai stat tu, violetă !

Incipit : O bella violetta, tu sei nata...

Frumoasă ca nîcîcînd și mai blajină...

Frumoasă ca nîcîcînd și mai blajină
Amor mi-a arătat vrăjmașa dragă,
În timp ce somnul începea să-mi tragă
Din trup al zilei gînd și nehotîină.

La fel părea. Și totuși mai senină
Și asprimea-i veche mult mai fără vlagă.
Înțelega iubirea... Lumea-ntreagă
Sta mai adevărată în lumină...

Sfios mi-era pînă atunci cuvîntul,
Dar dintr-odată spaimile-mi trecură
Și lin dorința izbuti să spună :

„Madona...” Însă ea pieri ca vîntul
Și într-o clipă risipite-mi fură
Gîndirile, cu somnul împreună...

*Incipit : Più che mai bella e mea che giammai
fera...*

O, lasă-ți mîndrul ostrov de plăcere...

O, lasă-ți mîndrul ostrov de plăcere
Și preafrumoasa țară diafană,
Și vino-aici, zeiță cipriană ¹⁰⁴,
La riul viu — prin ierbi o mîngiere,

La umbra și la dulcea adiere
Dînd frunzei glas, în larma pădureană
De păsări ce iubesc... Fii suverană
Ținutului ce stăpînire-a-ți cere !

Iar dacă vii spre apele albastre,
Multiubitoare, ia-ți cu tine fiul ¹⁰⁵
Pe-aici lui neștiindu-i-se vrerea.

Răpește-ale Dianei nimfe caste
Ce, libere, pericolul nu știu-l,
Iar lui Amor nesocotesc puterea...

Incipit : Lascia l'isola tua tanto diletta...

Garoafe roșii, vii, strălucitoare...'

Garoafe roșii, vii, strălucitoare,
Culese de prealuminoasa mină,
Ce ploaie v-a crescut și ce țărină,
De nu aveți pereche în splendoare ?

Ce rouă și ce aer și ce soare
Clăditu-v-au de frumuseți fîntină ?
V-a dat Natura miresmata vină,
Sau Cerul, vrednicindu-vă de-onoare ?

O, garofițe scumpe, mina-accea
Ce ieri culesu-v-a, atît de bine
V-a-mpodobit cu preț, desăvîrșire !...

Voi doamna-mi întovărășiți, ce cheia
Înnobilării inimii mi-o ține :
Ei, numai ei, aduceți mulțumire !

Incipit : Belle, fresche e purpree viole...

Cum gîndul jeluirii mă frămîntă...

Cum gîndul jeluirii mă frămîntă
Spre-a-mi şti Amor şi lacrimi şi suspine,
Privesc şi-n trista-mi inimă văd bine,
În adîncimi, imaginea ei sfîntă.

Mai dulce-mi pare-atunci, şi se-nspăimîntă
Întîiul gînd şi pierde de ruşine,
Dar naşte-un altul, flacăra în mine,
Ce mulţumiri şi laude îi cîntă.

Şi cum îmi simte lauda fierbinte,
Imaginea, cum gîndul o-nfăşoară,
Devine mai frumoasă, mai blajină.

Dorinţa nouă îmi răsare-n minte,
De-a o vedea aieva, vie, clară,
Şi mă întorc la voi, luminează lină.

Incipit : Allor ch'io penso di dolermi alquanto...

BENEDETTO GARETH

zis IL CHARITEO

Coboară noaptea, cerul scinteiază...

Coboară noaptea, cerul scinteiază
De stele vesele și lucitoare...
Dorm fiare, dorm și păsări cîntătoare
Și vocea omenească încetează.

În voie roua cerului se-așează
Și-n crînguri frunza, iarba în ponoare,
Valazu-n mări, făptura muritoare
Adorm și dorm... Nimic nu mai veghează.

În pieptul meu n-a atîpit iubirea,
Ea, ținta crudă-n tot ce e ființă,
Ci noaptea-i crește și mai mult zvicnirea.

Ea, semănîndu-i spini cu stăruință,
Le înflorește-n suflet otrăvirea.
Iar fructul se numește suferință...

Incipit : Ecco la notte ; el ciel scintilla e splende...

Veți merge-ntr-a Infernului tortură...

Veți merge-ntr-a Infernului tortură
Voi, doamnă, cît și eu, fără-ndoială !
Voi, prin orgoliu, eu, prin îndrăzneală
De a rîvni divină creatură !

Și, fiindcă ochii mei nu vă plăcură,
Veți suferi ! Eu voi cunoaște fală
Și mulțumire stîndu-vă la poală :
Un vesel într-o tristă-adunătură !

Cu voi în față, Iadul o să-mi pară
De mare preț... În miez o să-î apară
O insulă de Paradis ! Durerea,

Cît timp vă stau alături, n-o să poată
Să mi-o stîrnească diavolimea toată :
Cel ce-mi va vrea un rău — să-mi ia vederea !

Incipit : Voi, donna, ed io per segni manifesti...

GIROLAMO SAVONAROLA

ASUPRA ADORMIRII FECIOAREI MARIA
— FRATELUI IOAN DE ASULA,
DIN ORDINUL PREDICATORILOR —

Cereasca Doamnă ce-o aveam în față
Și ne părea o boabă de țărină
Se-nalță azi în sfere să rămână,
Așa precum Biserica ne-nvață.

Cel căruia-i dădu umană viață,
Făcînd-o peste serafimi stăpînă,
Din cer coboară printre cete pînă
Încununează fruntea ei măreață.

O, frate drag, ce glorii înainte
Preasfîntul șir al dreptilor îi scoate !
Triumf e-această înălțare sacră...

Ce fericit e-acel care-i consacră
Un dulce imn, cum eu nu pot, și poate
S-atingă fericitele veșminte !

Incipit : Questa celeste e gloriosa Dona...

ASUPRA ÎNĂLȚĂRII DOMNULUI

Înaltul Vultur ¹⁰⁶ a pornit departe
Și în triumf spre boltă se îndreaptă,
Dar după ce-a trecut de-a patra treaptă ¹⁰⁷
Știu că-n a cincea ¹⁰⁸ nu va sta cu Marte.

Și, dacă mă încred în sfânta țarte,
De-atîta cinstea-a opta ¹⁰⁹ nu se-așteaptă ;
Prin Empireu ¹¹⁰ tăindu-și cale dreaptă,
Va sta în cea mai fericită parte.

O, nobil spirit ce domini eterul,
Ce crezi ? Ce faci ? Ce ți-a aflat dorința ?
Se-ntreabă azi întreaga omenire...

E om acel ce stăpînește cerul !
Atît triumf i-aduce suferința,
Că-ntrece-a Heruvimului lucire.

Incipit : Questa Aquila gentil che se disparte...

LEONARDO DA VINCI

Vrei sănătate ? Ține-această normă... III

Vrei sănătate ? Ține-această normă :
Să nu **măninci** de nu ți-e foame. Cată
Să nu **cinezi**. Să-ți fie mestecată
Mincarea și să aibă simplă formă.

Cînd leacuri iei — greșeala e enormă !
Evită **atmosfera** grea, stricăta.
Și **somnul** ziua, **furia** turbată
Și orișicînd **poziția** diformă.

Nu sta flămînd. Stomacul nu se-ndoapă.
Nu-ți **amîna**, nici nu grăbi ieșirea.
Bea cu măsură vin, și fără apă.

Nu sta cu burta sus, **adus** din spate.
Cînd faci mișcări să nu te-ntreci cu firea.
Întinde-ți **noaptea**-nvelitori bogate.

Odihnă și în minte veselie.
Fugi de desfriu. Dieta lege fie.

Incipit: Se voi stâr sano osserva questa norma...

IACOPO SANNAZARO

O, dacă stilu-mi ce Apollo rimei...

O, dacă stilu-mi ce Apollo rimei
Îl insuflă-n pornirile-i fecunde
Nu l-ar fi dus iubirea mea altunde
Spre-a suspina, căci plin de-ntunecime-i,

Aș fi azi poate în cuibarul crimei
Acestei lumi orbite și imunde...
Vulcan nu arde, Zeus nu pătrunde
Cu teama tagma josnică-a hoțimei !

Prin cîntec m-aș fi înălțat spre soare,
Căci statua de vremuri se distruge
Și stă trecutul sub a morții cange...

Astfel prinzînd renumele să zboare,
L-aș fi știut cum peste lume fuge
Trecînd de Indii și trecînd de Gange.

Incipit : Se quel soave stil, che dai prim'anni...

O, gelozie, friu ce-mi umfli chinul...

O, gelozie, friu ce-mi umfli chinul...
Și brusc mă schimbi, dar mă și legi mai tare,
Tu, soră nemiloasei Morți, tu, care
De te ivești înnouezi seninul,

O, șarpe ce-ți ascunzi prin floare linul
Și îmi ucizi speranța cum apare,
Vrăjmașă biruinței, ce-n mîncare
Mi-ai strecurat zi de cu zi veninul,

Ce iad te-a zămislit, ce văi pierdute,
O, monstru, ciumă de prea tristă faimă,
Tu, ce-mi consacri zilele mîhnirii ?

Nu-mi mai spori nenorocirea, du-te !
De ce-ai venit, nefericită spaimă :
N-au fost de-ajuns săgețile iubirii ?

Incipit : Oh gelosia, d'amanti orribil freno...

O, antic adăpost al cetei sfinte...

**O, antic adăpost ¹¹² al cetei sfinte
Și mamă a mulțimilor plebee,
Mai ieri împodobită cu trofee
Și azi cu venerate oseminte,**

**De voi ieși nevătămat la minte
Dintr-a durerii aprigă scinteie,
Spre pacea mea, o, Roma, fă să steie
Acestei bezne jalnica sorginte.**

**Așa încît ieșind din ocna cărnii,
Să-mi aflu tihna, după lupte grele,
Într-un mormint curat ca haina ieruii!**

**Pămînt nebiruit, Regina lumii,
Cum milă nu veni dorinții mele,
Închide-mi ochii întru pacea humii...**

Incipit: Gloriosa, pessente, antica madre...

Căzu Icar ! Îl ştiu aceste unde...

*Căzu Icar ! Îl ştiu aceste unde ¹¹³
Ce-au strîns în poală pana îndrăzneată
Aici sîrşi desprinderea semeată ;
De pizmă cei ce vin se vor pătrunde !*

*N-a fost destin mai fericit niciunde,
Nici glorie prin moarte mai măreaţă...
Ferice soartă ! Căci în care viaţă
Aşa răsplată pagubei răspunde ?*

*Ferice prăbuşitul ce sucumbă,
Căci, dacă-n cer zbură ca o columbă
Şi numele-i pe spaţioasa apă*

*Cuprinde azi, cînd vînturile spunu-l,
Din cele patru elemente unul,
E cineva cu mai bogată groapă ?*

Incipit : Icaro cadde qui : queste onde il sanuo...

GIOVANNI PICO DELLA MIRANDOLA

Orații, acuzări și vorbărie...

Orații, acuzări și vorbărie
Ce îngîmfat pe ea se contrazice,
Ambigui lucruri ce-ar putea să pice
Și-n Solomon un strop de nebunie,

Măsuri și semne, reguli, arguție
Crescînd pe-o silogistică matrice,
Probleme, oameni vrednici să-i ridice
Spre-a-i ține Pluton în împărăție :

Poți fi și om și-asin, sau vita care
De-arenă-i bună dar abia se ține...
Oricine-i alb și negru-i fiecare.

Aici virtuți din plin, aici puține,
E zero una, alta preț nu are...
Te las, sofistule ! Rămii cu bine !

Incipit : Crimmi, nome, verbi, orazione...

De cînd doi ochi frumoși, ce mă făcură...

De cînd doi ochi frumoși, ce mă făcură
Să cînt pe-Amor cu-atîta noutate,
Aprins-au focul minții înghețate,
Doi ani în soartă veselă trecură.

Zi sfîntă, cînd preadulcea mea tortură
A început ! și azi simt cum se-abate
Văpaie blîndă-n piept cu voluptate :
Nici sfinții n-au trăiri pe-așa măsură !

Puf, umbră, farniente, trîndăveală,
Călăuzitu-m-au către domeniul
Pe care ne'nsemnații îl înseamnă.

Dar merg cu-Amor spre-o demnă invoială
De pare dulce chinu-mi, acea doamnă
E pricina, nu arta mea sau geniul.

*Incipit : Da poi che doi begli ochi, che mi
fanno...*

Cînd se ivește scripitorul soare...

Cînd se ivește scripitorul soare
Ori bezna grea a nopții stă să cadă,
Cînd plaiurile-s ninse de zăpadă
Sau cînd Zefir le zugrăvește-n floare,

Vrășmașul meu și-al lumii călătore
Spre a mă face zbuciumului pradă,
Cu lanț, săgeată, flacără și nadă,
Îmi dă cătuși, orbire și dogoare.

Iar cînd iau arma gîndurilor para,
Cîștig putere, că mă simt de-o dată
Mai tare decît piatra de Carrara.

Dar — cum, n-aș ști s-o spun — mi-azvîrl îndată
Eu însumi arma și-ard cum arde ceara
Și-ajut pe-Amor cu viața-mi tulburată.

Incipit: Quando del sol la corruscante lampa...

S-a dus în cer lumina mea, nălucă...

**S-a dus în cer lumina mea, nălucă
Din zbor lăsînd pe altele obscure...
O, bietu-mi suflet poate să îndure
Orice, decît viața s-o mai ducă !**

**Spre ea îl bîntuie un dor de ducă,
De-aici, din locul dragostei lui pure...
O, moartea aspră, lacomă să fure,
Tot ce-i mai verde și-nflorit usucă !**

**Fermecătorii ochi ai ei și chipul
Și mîinile ca roze de zăpadă
Azi pulbere-s, lipsite de ființă.**

**Își află toate țărîna și nisipul !
Acel ce lucrurilor scurte pradă
S-a dăruit, cunoaște-va căință.**

Incipit : Poi che l'alma mia luce al ciel è gita..

Cînd Amor cu al ochilor greu fluviiu...

Cînd Amor cu al ochilor greu fluviiu
Nu stinge focul meu, mistuitorul,
Ci-mi ia speranța și îmi crește dorul,
Sporind în piept vulcanicul diluviiu,

Cînd Cer, Destin, Avernul în aluviiu,
Potrivnici, își reped orbiți zăporul
De furii, cum tot ei întind covorul
De crini în mai și-al rozelor efluviiu,

Și cînd drept răsplătire mult slujirii,
Ne-ndreptățit și-orgolios, Disprețul
Întoarce plînsu-mi să-l asculte hăul,

Și cînd credința mea nu-și află prețul,
Ce-am face, suflete ? — Robi tînguirii
De rău să fim cu frica de mai răul...

Incipit : Se non spenge el mio fuoco el fiume eterno...

Că eu mă tingui fără încetare

Că eu mă tingui fără încetare
De chipul drag sculptat în trista minte,
Încît ajuns-am sac de oseminte
Cu spiritul gonit din mădulare,

Nu cert noroc ori stea, nici pe cel care
Mă săgetă în inimă fierbinte
Învînui, ci pe Meșterul Părinte
Ce-i dărui frumoasa-nfățișare...

Aici vigoarea Sa și iscusința,
Aici întregii Lui ființi vădire,
Aici și arta cît și socotința.

Aici pe-un spirit din cereasca fire
Învălu-n a toate-a Lui putința,
Cu un veșmînt vremelnice și subțire.

*Incipit : Ch'io languischa tutthora amando
quella..*

In Munții Oeta iepurii și cerbii...

In munții Oeta iepurii și cerbii
Și cite ape-n Hibla sunt cuprinse,
Belșugul florii holdelor ne-nvinse
Și-n sînul apelor puhoiul ierbii,

Și stelele și Atlas cu superbii
Lui codri, peștii mării necuprinse —
Nu-ntrec în număr grijile aprinse
Ce ard pe cei ce în iubire-s șerbii!...

Iar cîte chinuri, cîte suferinți
Revarsă rănile, o știe bine
Cel ce le-avu ! Nu dau în van povețe...

Dar că iubirea știe să aline
C-un strop de miere mări de-otrăvi
fierbinți,
O află omu-abia la cărunțe...

Incipit : Non sono in Aeti cervi e lepor tante...

Cum uraganul n-are să premeargă...

Cum uraganul n-are să premeargă
Și nici săgeata n-o să-ntreacă drumul
Rotirii bolții noastre prin duiumul
De aștri, tu, om cu speranță largă,

Nu știi că legea nimeni n-o s-o spargă?
Că-n pieptul orb stă înșelării scrumul?
Că trecem toți ca umbra și ca fumul?
Că tot ce-i pămîntesc spre moarte-aleargă?

Dar cum se-ndreaptă-oricine, ca prin vrajă,
Spre lege — fruct spre țărna trăgătoare
Sau rîu ce năzuiește mării țara —,

Se cade să lucrezi ce ai : o coajă..
Iar cine-și are de sălaș cămara
Lăuntrului, se-ntoarce la izvoare.

Incipit : Qual stral, qual rapto vento non precorre...

De-avem prin stea vigoare prietenoasă...

De-avem prin stea vigoare prietenoasă,
Eu cred că steaua vrut-a să ți-o toarne
În spiritul ce-l porți închis în carne,
Madona mea, prin lumea noastră joasă

Mai cred : Acel ce te-a zidit frumoasă,
Nu ar fi vrut din cer să te întoarne,
Dar totuși te-a trimis, să mă răstoarne,
Să-i fii dovadă-n sfera păcătoasă.

Mai cred apoi, și-s sigur de aceasta,
Că spiritul nu-i trist, ci-i mîndru-anume
De frumusețea ce-l ascunde, casta...

Vii le voi face, căci voi scri în lume,
Deschisă de-mi va fi din cer fereasta,
Istoria eternului tău nume !

Incipit : Se benigno planeta ha in noi vigore...

Vă bizuiți pe soarta-nșelătoare...

Vă bizuiți pe soarta-nșelătoare !
Ea sfarmă-aripi și zborul vi-l aține,
O, muritori ! Cît ai clipi devine
Ca bezna din zăpadă orbitoare...

Statornic mai nimica nu-i sub soare !
Printre plăpînde bunuri și puține,
Viața lungă naște rele ! Bine
E de acela ce din leagăn moare.

Cît bunul cer ne dă prilej și rost,
Să dăm cu toți desăvîrșire zilei,
Neașteptînd iar noaptea efemeră.

Cît de amar își spune-un om : am fost !
El clar arată, și sub semnul milei,
Ce orb e omul care-n lume speră.

Incipit : Or su ponette mo ne la fortuna...

MARCO ANTONIO TEBALDI
zis IL TEBALDEO

Nu știu să rid cînd inima-i bolnavă...

Nu știu să rid cînd inima-i bolnavă ;
Cînd plîng în suflet, ris nu mă răsfață.
Nu pot s-arăt cu bucurii pe față,
Nici sănătos cînd boala e mai gravă.

Cînd zac în Iad înconjurat de lavă,
Nu pot să spun că sunt în Rai de-o viață !
Durerea, neieșind la suprafață,
Lăuntric ar spori și-ar fi otravă...

Tu vrei, cînd Troia-i flacăra și țipet,
Priam ¹¹⁴ să joace și Pompei să cînte
Vîndut de trădătorul din Egipt ¹¹⁵.

Amant și prefăcut ! E-o intristare !
Spre el vin stol săgeți să se împlînte,
În timp ce-și duce viața-n lăcrimare.

Incipit : Non so parer allegro essendo mesto...

Să nu te miri, să nu te-ntrebi cum oare...

Să nu te miri, să nu te-ntrebi cum oare
Nu ți-a fost casa din văpaie smultă
Că oamenii n-au stins văpaia multă,
Nu-s ei de vină, tu ești, vrăjitoare !

Căci frumusețea ta scăpărătoare
Aprinse-n toți o flacără ocultă,
Drept care apa, ca din catapultă,
Ei și-o zvîrleau pe piept și nu-n viltoare.

Amor ascuns stătea să-nceapă hazul
Și-n zăpăceală se-mplinta săgeata
În cel ce s-arăta a fi viteazul.

Iar cel ce sta ferit și singuratic
Zicea în sine : „Focul mă dă gata.
Și nu-s aici nici flăcări, nici jăratie !“

*Incipit : Non t'ammirar se nel tuo ardente
tetto...*

Eu mor, consoartă, sufletească parte...

Eu mor, consoartă, sufletească parte
Ce vieții îi vei mai urca o treaptă,
Dar ca să trec în liniștea cea dreaptă
Astîmpără-ți tumultul, dă-l deoparte !

Tristețea ta îmi este-o dublă moarte
Și, dacă totuși vrei să plîngi, așteaptă
Atît cît sufletu-mi spre cer se-ndreaptă
Că-ncep să-l simt de trup cum se desparte...

Îți cer un lucru numai la plecare :
Păstrează patului curat credință —
Eu plec de tînăr și-n durere mare...

Cum supărările obișnuință
Sunt între soți, îți cer adînc iertare.
Te-aștept în cer. Mă duc în neființă.

Incipit : Parte de l'alma mia, caro consorte...

Nu vei avea mereu de aur părul...

Nu vei avea mereu de aur părul,
Nici dinții albi pe veci de nestemate,
Nici flăcări ochii pururi n-or s-arate,
Nici roze fața — iată adevărul !

Splendoarea e ca florile din mărul
Ce-n zori e plin și seara scuturat e.
Nu ne schimbăm ca șerpilor, din păcate :
Doar ei destinului nu-i simt răspărul...

Aruncă măreția ! Ești nebună
Crezînd că poți să-ntreci viața ierbii,
Căci zilele-s mai repezi decît cerbii !

Întreabă și oglinda : o să-ți spună
Că ieri ce-ai fost, azi nu mai ești ! Vai ție,
Să nu cunoști căință prea tîrzie !

Incipit : Non seranno i capei sempre d'or fino...

NICCOLÒ MACHIAVELLI

O clipă doar de mi-aş uita iubirea... 118

O clipă doar de mi-aş uita iubirea
Ar fi un an de fericire pură...
O, dac-aţi şti ce sufletu-mi îndură,
Uşoară v-ar părea şi schingiuirea !

Crezut de voi aş şti ce-i mulţumirea,
Iar voi, ce ochii voştri-mi dau : tortură.
Pădurile acestea mă crezură,
Căci ascultînd le frînse tînguirea..

De pierderea coroanei, a averii
A unui fiu ce-ai pus nădejdi într-însul,
Te mîngîi : tot îşi are asfinţitul.

O, viaţa mea ce-ntreci orice mizerii !
Stau singur, dar nici gîndul şi nici plînsul
Nu-şi află mîngîierea sau sfîrşitul !...

Incipit : Se senza a voi pensar solo un momento...

PIETRO BEMBO

Cîmpie dragă, dulce și sihastră...

Cîmpie dragă¹¹⁷, dulce și sihastră
În care stau cu mine, fug de semeni,
Cum te-aș lăsa cînd pleacă mindrii gemeni
Și Febus scaldă emisfera noastră ? ¹¹⁸

Dureri, aici nu simt minia voastră :
Mă reculeg și mă înalț de-asemeni...
Atîtea pagini unde poți să semeni,
Și unde poți zbura spre bolta-albastră ? !

Aici îmi știe sufletul să-nvețe
Ce dulce-i solitudinea ! Întoarsă
Îmi este mintea de la grija sumbră...

Pădure dragă, repezi riulețe,
O, de-aș putea schimba faleza arsă ¹¹⁹
Cu apa voastră și cu verdea umbră !

Incipit : Lieta e chiusa contrada, ov'io m'involo..

De ce-mi înfășuri ochii, o, speranță...

De ce-mi înfășuri ochii, o, speranță,
Tu care griji împarți și chin, tu, cute
Ce fulgerul iubirii îl ascute,
Tu, bici peste dorinți și cutezanță ?

De ce renaști când nu-ți dau importanță
Spre-a regreta că te-am crezut virtute
Și pentru-a-mi face rău ? ! Acuma du-te,
Făgăduință fără de substanță !

Te du la veselii amanți ! Durere
Sau chinuri dulci de-i cearcă, te repede
Curaj redându-le și mîngiere.

Plîng mult, iar vina în madona șede.
Încit ființei celei mai mizere
Invidie îi port, cum nu s-ar crede...

Incipit : Speme, che gli occhi nostri veli e fasci...

În somn sta trupu-mi duhul să și-l tragă...¹²⁰

În somn sta trupu-mi duhul să și-l tragă,
Nu zăbovea sfîrșitul, cînd o zîă —
Madona mea — blajina mea stăpînă,
Venî cu ajutor, în vis pribeagă.

N-am auzit o voce-atît de dragă
Și n-am atins așa frumoasă mînă !
Venea cu dulce sprijin să-mi rămînă
În inimă și să mi-o înțeleagă...

Dar ziua mă izbi în ochi — dușmană
Îndrăgostiților ! Speranța bună
Părea un soare mort în ceața susă.

Apoi pierî și somnul împreună
Cu noaptea și plăcerea diafană,
Cum piere negura de vînturi dusă...

Incipit : Giacemi stanco, e'l fin de la mia vita...

Cîntai cîndva, dar cît de dulce, iată...

Cîntai cîndva, dar cît de dulce, iată
Nu spun, căci ştie cine cîntu-mi frînse...
Orice plăcere azi întoarsă-n plîns e
Şi orice bucurie terminată.

O, fericito, pururi înfrînată,
Ai pacea ! Dorul meu se zbate pîn' se
Încă-n lacrimi înăuntru plîns
Şi în credinţa lui nestrămutată...

Vai celui care crede, rob orbirii,
Că dă, iubind, o pildă s-o audă
Cei după noi : el singur se condamnă !

Azi n-o mai sper... Durerea grea şi crudă
Va şti-o lumea toată şi voi, doamnă,
Vrăjmaşă milei, mie şi iubirii.

Incipit : Cantai un tempo, e se fu dolce il canto...

BARBARA TORELLA

Săgeata-i ruptă, tolba risipită... ¹²¹

Săgeata-i ruptă, tolba risipită
Și lui Amor, pierdut-i-s-a harul,
Fiindcă Moartea scutură stejarul
La umbra căruia dormeam tihnită. ¹²²

Ah, de-aș intra în țărna răscolită
La cel ce odihnește alb ca varul !
...De treisprezece zile-abia hoinarul
Amor ne prinse-n cursa-i aurită...

Aș vrea să-i încălzesc cu focu-mi gheața
Și, plămădind cu lacrimile lutul,
Să-i pot reda prin dragoste viața.

Apoi zvîrlind spre monstru veștejirea,
Spre monstrul care ne sfîrși-nceputul,
Să-i spun: „Privește ce-a putut iubirea !“

Incipit : Spenta è d'Amor la face, il dardo è
rotto...

LUDOVICO ARIOSTO

Un vâl umbrea solarele conture...

Un vâl umbrea solarele conture
Întins posac spre zările rotunde,
Cădeau din boltă tunete afunde,
Urcau din crengi slăbatice murmure.

Întîrzia sfiala-mi să se-ndure
Să treacă peste tulburele unde
Mărețul fluviu care ar ascunde
Mormîntul lui Icar în funduri sure,

Cînd apăru pe celalt țărm lumina
Din ochii ei și auzii cuvinte
Putînd pe loc Leandru ¹²³ să mă facă :

Și nourii au prins să se desfacă.
Îar soarele sclipi ca înainte,
Și fluviul cunoscu din nou hodina...

Incipit : Chiuso era il Sol da un tenebroso
velo...

Cînd vă privesc, ochi splendizi, în neștire...

Cînd vă privesc, ochi splendizi, în neștire,
Prin dulci simțiri ce nu își au cuvîntul,
Ca un erete-avînd prielnic vîntul
Îmi zboară a torturii amintire...

Și-ndată ce vă pierd de sub privire,
Așa-s de trist și negru ca pămîntul,
Că de-am avut plăceri le uit avîntul
Iar cel dintîi suspin le dă sfîrșire.

Nu v-aș dori-ntr-atîta ochii, dacă
În pieptul meu ce-l stăpînește frica
V-ar sta icoana, care iute pleacă:

Invidia vă-mpinge să-i fiți fiica
Văzînd că tot ce poate-n voi să-mi placă
Atîta-mi dă și nu vă ia nimica !...

Incipit : Ochi miei belli, mentre ch'io vi miro...

Deși durerea care o îndură...

**Deși durerea care o îndură
Biet pieptul meu, doar pentru voi, e gravă,
Eu nu mă plîng, căci dulce și suavă
În tot vă este gingașa făptură.**

**Dar nu tăgăduiesc că mi-i tortură,
Că moarte-mi dăruiește, nu izbavă,
Că spre-a deschide inima-mi bolnavă
Nici cînd găsit-am cheie pe măsură. .**

**Și dacă nu-s crezut cînd mă destramă
Mîhnita trudă și durerea vie
Și nici suspinul viu care vă cheamă,**

**Ah, ce dovadă-mi mai rămîne mie
Decît să mor ? Dar prea tîrziu în seamă
Se ia dovada dată de-agonie...**

Incipit : Ben che'l martir sia periglioso e grave...

N-am spus de tine totul, ci oleacă...

N-am spus de tine totul, ci oleacă,
Și cum aş crede că pot totul spune,
Cînd nu ating de loc o chestiune
Ce-ar trebui ca macul să te facă ?

Știu bine că obișnuia să-ți placă
Pietroasa carne-a trupurilor junc,
Știu zarva despre-această slăbiciune,
Căci, de ! Nu-mbie o bătrînă vacă...

Eu amintesc, nu vreau să fac lumină :
Roșesc numai gîndind, fapt care ție
Nu ți-se-ntîmplă cînd o faci, și-ai vină !

Curînd s-o ști această infamie :
Eu tac și-așa, dar gura n-au să-și țină
Martin și Pietro, Gianni și Elie...

Nu știu cum pot să-ți fie
Nepăsători frăținii, să nu-i doară,
Cind au în față-asemenea ocară.

Dar duc așa povară,
Că nu te pot uri, căci, bun la toate,
Le-ai fost de-ava!ma și cumnat și frate !

Incipit : Non ho detto di te ciò che dir posso...

Amanții laudă în astă lume...

Amanții laudă în astă lume
Iubitei fie părul sau figura,
Ivoriul alb al coapsei, ori statura,
Ori ochii, dîndu-le un veșnic nume.

Dar eu nu-i cînt splendorile de spume,
Cît geniul sfînt ce i l-a dat Natura
Și-un spirit liber, cunoscînd bravura
De-a neglija povara caldei hume...

Ea toată-i doar divină puritate,
De grații nefugind, și e vorbire
Ce din înțelepciune nu se-abate.

De-ar fi poetica mea dăruire
Egală frumuseții ei curate,
Statuie-o voi dura, fără pieire !

Incipit : Altri loderà il viso, altri le chiome...

Cum infinită-i pricina arsurii...

**Cum infinită-i pricina arsurii
Și gândul, și suspinul de iubire,
Cum, Doamnă, vreți să-mi caut mîntuire ?
Cum să mă bată gîndul întorsurii ?**

**Doar gene, frunte, foc al legăturii,
Păr cosinzean și ochii de zamfire
Cu dulcea și albastra lor privire,
M-atrăg în laolaltă cu toți nurii !**

**Mărgear, iveriu, lapte, nestemate,
Sunt buzele și pieptul, chipul, dinții,
Cum îngerii mai pot să ne arate...**

**În fine, plasa ce mi-ați scos dorinței
Vesută-e din fapte măsurate,
Mers, stat, vorbire, farmec al ființei.**

Începit / Se senza fin son te cagion ch'io v'ami...

CUPRINS

Sonetul italian în Evul Mediu și Renaștere . . . V

Notă asupra ediției XLVII

SONETUL ITALIAN ÎN EVUL MEDIU ȘI RENĂȘTERE

PIER DELLE VIGNE

Cum nu-i puțină a vedea iubirea... . . 3

IACOPO DA LENTINI

Vreau să-mi slujesc în suflet Dumnezeu!... . 4

Un dor venit din inimă-i iubirea... . . 5

DESAVIRȘITA DOMNIȚA FLORENTINĂ (COMPIUTA DONZELLA FIORENTINA)

Cresc flori și crengi în primăveri învoalte... . 6

Aș vrea să lepăd lumea, să mă dărui... . 7

BONAGIUNTA DA LUCCA

Cînd omul e urcat de-a sorții roată... . 8

GUIDO GUINIZELLI

<i>Pierzării dată-i ginta noastră brează...</i>	9
<i>Iubirea stă, ca pasărea-n pădure...</i>	10
<i>Cind vă-ntilnesc, preanobila privire...</i>	13
<i>Luceafărul văzut-am, ce răsare...</i>	14
<i>Vreau laudă să aflu doamnei mele...</i>	15

CHIARO DAVANZATI

<i>Strălucitorul astru cînd apare...</i>	16
--	----

GUITTONE D'AREZZO

<i>Femeia demnă, în apropiere...</i>	17
<i>Să n-aveți griji dacă privesc femeia...</i>	18
<i>O, strălucire-a cîstei, o, Dreptate...</i>	19

RUSTICO DI FILIPPO

<i>Văzui un dobitoc, o vită dură...</i>	20
<i>Suflînd în messer Messerin viață...</i>	21

CECCO ANGIOLIERI

<i>Cînd doamna mea în față îmi apare...</i>	22
<i>— Becchina, dragoste! — Ce vrei, Trădare...</i>	23
<i>Cînd dimineța doamna mi lasă patul...</i>	24
<i>Acel ce veșnic n-are banul pare...</i>	25
<i>O recunosc drept mamă și mă cere...</i>	26
<i>Eu foc de-aș fi, pămîntul l-aș încinge...</i>	27
<i>Eu de trei lucruri nu pot face restul...</i>	28
<i>Cu înrăita meritată ură...</i>	29
<i>Alaltăieri mi-a fost din greu bolnavă...</i>	30
<i>Mă nfățîșez lui Alighier poetul...</i>	31
<i>Eu dacă-s gureș ca o secătură...</i>	32

NINA SICILIANA .

<i>Iubeam, nefericita, un erete...</i>	33
--	----

DANTE DA MAIANO

Lui Dante Alighieri, răspuns la Sonetul I . .	34
---	----

GUIDO CAVALCANTI

Lui Dante, răspuns la Sonetul I	35
<i>Aveți în voi flori albe și verdeață...</i> . .	36
<i>Splendorearea doamnelor cu inimi rare...</i> .	37
<i>De multe ori pe zi alerg la tine...</i> . . .	38
<i>Dar cine-i doamna ce înaintează...</i> . . .	39

DANTE ALIGHIERI

Sonetul I din <i>Vita Nova</i>	40
Sonetul II din <i>Vita Nova</i>	41
Sonetul III din <i>Vita Nova</i>	43
Sonetul V din <i>Vita Nova</i>	44
Sonetul VI din <i>Vita Nova</i>	45
Sonetul VII din <i>Vita Nova</i>	46
Sonetul VIII din <i>Vita Nova</i>	47
Sonetul IX din <i>Vita Nova</i>	48
Sonetul X din <i>Vita Nova</i>	49
Sonetul XI din <i>Vita Nova</i>	50
Sonetul XII din <i>Vita Nova</i>	51
Sonetul XIII din <i>Vita Nova</i>	52
Sonetul XIV din <i>Vita Nova</i>	53
Sonetul XV din <i>Vita Nova</i>	54
Sonetul XVI din <i>Vita Nova</i>	55
Sonetul XVII din <i>Vita Nova</i>	56
Sonetul XVIII din <i>Vita Nova</i>	57
Sonetul XIX din <i>Vita Nova</i>	59

Sonetul XX din <i>Vita Nova</i>	60
Sonetul XXI din <i>Vita Nova</i>	61
Sonetul XXII din <i>Vita Nova</i>	62
Sonetul XXIII din <i>Vita Nova</i>	63
Sonetul XXIV din <i>Vita Nova</i>	64
Sonetul XXV din <i>Vita Nova</i>	65
Sonetul LII din <i>Rime</i>	66
Sonetul LXI din <i>Rime</i>	67
Sonetul LXV din <i>Rime</i>	68
Sonetul LXVI din <i>Rime</i>	69
Sonetul LXX din <i>Rime</i>	70
Sonetul LXXII din <i>Rime</i>	71
Sonetul LXXXVI din <i>Rime</i>	72
Sonetul LXXXIX din <i>Rime</i>	73
Sonetul CXIV din <i>Rime</i>	74
Sonetul CXVII din <i>Rime</i>	75

CINO DA PISTOIA

Răspuns lui Dante la Sonetul I	76
<i>Plăcerea tuturoră mi-i urită...</i>	77
<i>În gânduri mă scufundă-această doamnă...</i>	78
<i>M-am dus la-naltul, fericitul munte...</i>	79
Amor și Poetul la tribunalul rațiunii	80
<i>M-aruncă-n slavă dulcea salutare...</i>	81

GIOVANNI QUIRINI

<i>Gel ce-a schimbat făptura lui umană...</i>	82
<i>De s-a-ntimplat vreunui om vreodată</i>	83

SENNUCCIO DEL BENE

<i>Auceafărul vestea în noaptea deasă...</i>	85
--	----

NECUNOSCUȚ DIN TRECENTO

Cum greierele n-avea de mincare... . . . 87

FRANCESCO PETRARCA

Sonetul 1	88
Sonetul 3	89
Sonetul 10	90
Sonetul 12	91
Sonetul 19	92
Sonetul 35	93
Sonetul 39	94
Sonetul 44	95
Sonetul 49	96
Sonetul 85	97
Sonetul 90	98
Sonetul 92	99
Sonetul 93	100
Sonetul 95	101
Sonetul 97	102
Sonetul 102	103
Sonetul 132	104
Sonetul 134	105
Sonetul 136	106
Sonetul 137	107
Sonetul 138	108
Sonetul 141	109
Sonetul 153	110
Sonetul 162	111
Sonetul 163	112
Sonetul 164	113
Sonetul 168	114
Sonetul 170	115
Sonetul 176	116
Sonetul 189	117

Sonetul 190	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	118
Sonetul 192	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	119
Sonetul 193	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	120
Sonetul 205	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	121
Sonetul 208	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	122
Sonetul 209	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	123
Sonetul 211	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	124
Sonetul 212	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	125
Sonetul 216	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	126
Sonetul 219	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	127
Sonetul 220	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	128
Sonetul 223	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	129
Sonetul 224	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	130
Sonetul 226	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	131
Sonetul 232	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	132
Sonetul 234	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	133
Sonetul 243	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	134
Sonetul 245	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	135
Sonetul 249	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	136
Sonetul 255	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	137
Sonetul 259	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	138
Sonetul 265	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	139
Sonetul 267	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	140
Sonetul 269	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	141
Sonetul 283	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	142
Sonetul 292	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	143
Sonetul 300	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	144
Sonetul 302	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	145
Sonetul 303	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	146
Sonetul 310	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	147
Sonetul 311	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	148
Sonetul 338	■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■	149

NECUNOSCUȚ DIN TRECENTO

<i>Eu fost-am împărat, eu sunt Cezarul...</i>	150
---	-----

ANTONIO PUCCI

<i>De-i omul mulțumit, e prin nevastă...</i>	152
<i>Dominicanii vor să nu le scape...</i>	154

GIOVANNI BOCCACCIO

<i>Întru moartea lui Petrarca</i>	156
<i>În jurul uhei darnice fântine...</i>	157
<i>Eu Dante Alighieri sunt, Minervă...</i>	158
<i>Că Dante plinge, und' i-e dat să fie...</i>	159

FILIPPO BRUNELLESCHI

<i>Madona s-a întors de la izvoare...</i>	160
---	-----

BUONACCORSO DA MONTEMAGNO

<i>Flori proaspete și dulci, dulci violete...</i>	161
<i>Zi fericită cind, mai sus de fire...</i>	162

LEON BATTISTA ALBERTI

<i>Văzut-am luptător, de slăbiciune...</i>	163
<i>Nu vă mirați de mine, întristatul...</i>	164

LIONELLO D'ESTE

<i>Orbitu-m-a Amor și nu se-ndură...</i>	165
<i>Izbește calu-n povirniș de munte...</i>	166

DOMENICO DI GIOVANNI zis IL BURCHIELLO

<i>Ceca ce știu toți</i>	167
<i>Împotriva unei codoașe bătrine</i>	169
<i>Amorul este jocul</i>	171
<i>E-n hiră poezia mea cu briciul...</i>	173

GIUSTO DEI CONTI

<i>Au alții binele, iar eu în vrere...</i>	175
<i>Văzui pe-Amor cu foc pe chip, departe...</i>	176
<i>Cînd seara umbra Terrei o adună...</i>	177
<i>Zefir, revino, suflă-mi în vîntrele...</i>	178
<i>Vorbește-mi, fericită cărtulie...</i>	179
<i>Ferestre ale mele, date-n lături...</i>	180
<i>Țăranul duce istovit de moarte...</i>	181
<i>Nu ride fals! Ocheadele nu-s demne...</i>	182
<i>Lumină mîndră-a stîns privirii mele...</i>	183

LUIGI PULCI

<i>Satiră milanezilor</i>	184
<i>Satiră napolitanilor</i>	186

PIER IACOPO DI IENNARO

<i>N-am lauri, nu-s poet, scriu numai ca un...</i>	188
--	-----

ANTONIO CAMMELLI zis IL PISTOIA

<i>Mai mult de-un veac a chibzuit Natură...</i>	189
<i>Cine-a sculptat pe-acest Isus dă sfatul...</i>	190

MATTEO MARIA BOIARDO

<i>Aduceți flori, aduceți trandafirii...</i>	192
<i>Ascuns în frunză cînt de păsărele...</i>	193
<i>Răzuri de iubire și petreceri...</i>	194
<i>Curg păsări către cuib lăsîndu-și stolul...</i>	195
<i>Terasă dragă amintirii mele...</i>	196
<i>Viole cîtropite de paloare...</i>	197

SERAFINO DE CIMINELLI DALL'AQUILA,
zis L'AQUILANO

Cum să te laud, specie umană... . . . 198

LORENZO DE MEDICI zis MAGNIFICUS

<i>Suspine arzătoare, dați-mi pace...</i> . . .	199
<i>Coboară somn odihnitor ! Rămână...</i> . . .	200
<i>Nu vreau să știu, cum alții vor să știe...</i> . . .	201
<i>Eu nu știu cine mi-i mai mult dușmană...</i> . . .	202
<i>Mă rup de voi, dulci gândari de iubire...</i> . . .	203
<i>Imi ajungea sclavia și-o tristețe...</i> . . .	204
<i>Frumoase fură lacrimile-acele...</i> . . .	205
<i>Tu, ce-ai simțit, căsuță norocoasă...</i> . . .	206
<i>Ai răsărit, o, violetă, unde...</i> . . .	207
<i>Frumoasă ca nicicind și mai blajină...</i> . . .	208
<i>O, lasă-ți mindrul ostrov de plăcere...</i> . . .	209
<i>Garoafe roșii, vii, strălucitoare...</i> . . .	210
<i>Cum gindul jeluirii mă frământă...</i> . . .	211

BENEDETTO GARETH zis IL CHARITEO

<i>Coboară noaptea, cerul scinteiază...</i> . . .	212
<i>Veți merge-ntr-a Infernului tortură...</i> . . .	213

GIROLAMO SAVONAROLA

<i>Asupra adormirii Fecioarei Maria — fratelui</i>	
<i>Ioan de Asula, din Ordinul Predicatorilor —</i>	214
<i>Asupra înălțării Domnului</i> . . .	215

LEONARDO DA VINCI

<i>Vrei sănătate ? Ține-această normă...</i> . . .	216
--	-----

IACOPO SANNAZARO

O, dacă stilu-mi ce Apollo rimei...	218
O, gelozie, friu ce-mi umfli chinul...	219
O, antic adăpost al cetei sfinte...	220
Căzu Icar ! Il știu aceste unde...	221

GIOVANNI PICO DELLA MIRANDOLA

Orații, acuzări și vorbărie...	222
De cind doi ochi frumoși, ce mă făcură...	223
Cind se ivește sculptorul soare...	224
S-a dus în cer lumina mea, nălucă...	225
Cind Amor cu al ochilor greu fluviu...	226
Că eu mă tingui fără încetare...	227
In Munții Oeta iepurii și cerbii...	228
Cum uraganul n-are să premeargă...	229
De-avem prin stea vigoare prietenoasă...	230
Vă bizuiți pe soarta-nșelătoare...	231

MARCO ANTONIO TEBALDI zis IL TEBALDEO

Nu știu să rid cind inima-i bolnavă...	232
Să nu te miri, să nu te-ntrebi cum oare...	233
Eu mor, consoartă, sufletească parte...	234
Nu veți avea mereu de aur părul...	235

NICCOLÒ MACCHIAVELLI

O clipă doar de mi-aș uita iubirea...	236
---------------------------------------	-----

PIETRO BEMBO

Cimpie dragă, dulce și sihastră...	237
------------------------------------	-----

<i>De ce-mi înfășuri ochii, o, speranță...</i>	238
<i>În somn stă trupu-mi duhul să și-l tragă...</i>	239
<i>Cîntai cîndva, dar cît de dulce, iată...</i>	240

BARBARA TORELLA

<i>Săgeata-i ruptă, tolba risipită...</i>	241
---	-----

LUDOVICO ARIOSTO

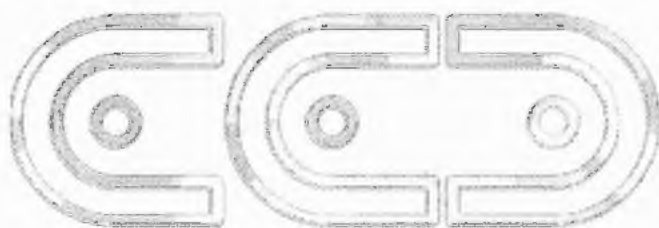
<i>Un vâl umbrea solarele conture...</i>	242
<i>Cînd vă privesc, ochi splendizi, în neștire...</i>	243
<i>Deși durerea care o îndură...</i>	244
<i>N-am spus de tine totul, ci oleacă...</i>	245
<i>Amanții laudă în astă lume...</i>	247
<i>Cum înfinită-i pricina arșurii...</i>	248

Redactor : ELENA MURGU
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Apărut 1970. Hîrtie ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 8.26. Coli tipar 9.75. A. nr. 8297/1970. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 85-0 = 59.

**Tiparul executat sub comanda nr. 401
la Combinatul Poligrafic „Casa Scin-
teii”, Piața Scintei nr. 1, București.
Republica Socialistă România**

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

